

f. BOT Gènere de plantes arbòries o arbustives erectes de la família de les combretàcies, de flors petites i en general verdes o blanques, que comprèn unes 225 espècies pròpies de regions tropicals. Se n'utilitza la fusta, i també serveix com a planta ornamental i és font de tanins.

f. pl. MIT Festes en honor del déu de la mitologia clàssica romana Tèrminus, déu protector dels límits dels camps i de les fronteres. Els pagesos les celebraven anualment el 23 de febrer.

f. SCATERM Revista de la Societat Catalana de Terminologia.

Us interessa la terminologia?

Voleu donar un nou estímul a la vostra trajectòria professional o acadèmica? L'organització en què treballeu ha decidit tenir veu i vot en el panorama terminològic català?

La SCATERM us convida a **associar-vos-hi** i a participar activament en l'àmbit de la terminologia. Com a socis, us animem a aportar idees, proposar activitats, presentar ponències en les jornades i seminaris, col·laborar amb el *Butlletí*, enviant notícies, comentaris, cròniques o novetats, col·laborar amb la revista *TERMINÀLIA*, trametent articles o propostes de ressenyes o, fins i tot, entrant a formar part de la Junta de la Societat. A més del fet de pertànyer a una societat filial de l'Institut d'Estudis Catalans, gaudireu de diversos avantatges:

- Recepció de *TERMINÀLIA*, revista científica de periodicitat semestral.
- Recepció d'un exemplar de les obres publicades en les dues col·leccions de la Societat «Memòries de la Societat Catalana de Terminologia» i «Eines de Terminologia».
- Recepció del *Butlletí de la Societat Catalana de Terminologia*, una publicació electrònica bimestral que us mantindrà al dia de les novetats i activitats terminològiques.
- Inscripció gratuïta a la jornada anual de la SCATERM, una activitat monogràfica que se celebra a la primavera, sovint en col·laboració amb d'altres institucions acadèmiques.
- Inscripció gratuïta al seminari de terminologia que s'organitza cada any a la tardor.
- Reducció de l'import de la inscripció en les activitats extraordinàries que organitzem, com ara cursos, tallers, etc.
- Descompte d'un 50 % en les publicacions de l'IEC.
- Cada soci col·lectiu pot designar quatre persones representants que gaudeixen dels avantatges anteriors que són aplicables individualment.

La Societat Catalana de Terminologia és hereva de l'Associació Catalana de Terminologia (ACATERM, fundada l'any 2002), que esdevingué filial de l'Institut d'Estudis Catalans el gener del 2008. En tant que societat filial de l'Institut, la SCATERM constitueix un punt de referència en l'àmbit terminològic i té per finalitat difondre i promoure l'activitat terminològica en català, sobretot en els àmbits científics i tècnics. Així mateix, la SCATERM es vol convertir en una plataforma per a l'intercanvi d'informació i de coneixements entre totes les persones i organitzacions vinculades d'una manera o altra amb la terminologia.

Si voleu més informació, visiteu <http://scaterm.iec.cat>, on trobareu les quotes actualitzades per a socis individuals i socis col·lectius i la butlleta d'alta.

SUMARI

EDITORIAL

Aquest número	5
----------------------	---

ARTICLES

Jordi Lleonart Aliberas Els mamífers marins i els seus noms	7
Carme Bach Martorell i Jaume Martí i Llobet De terme a mot comú. El paper dels diccionaris	26
Andreína Adelstein, Marina Berri i Victoria Boschioli Polisemia regular y representación lexicográfica: los nombres locativos en español	33

ENTREVISTA

TERMINÀLIA parla amb... Josep Cruanyes i Tor, president de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics	42
---	----

DOSSIER: Terminologia i dret

Rosa Lizandra i Crespi El foment del català entre els professionals del món del dret: un nou impuls al català a la justícia	45
Agustí Pou Pujolràs La normalització terminològica en l'àmbit jurídic: un estat de la qüestió	50
Anna Cervera Caminal Recursos terminològics de l'àmbit jurídic en català: duplicitats i mancances. El problema del control de qualitat	59
Marta Xirinachs i Codina La Comissió Assessoradora de Llenguatge Administratiu (CALA)	65
Carles Duarte i Montserrat La Revista de Llengua i Dret, una eina acadèmica al servei de la normalització i la modernització del llenguatge jurídic	68

RESSENYES

Materials i diccionari per a la traducció juridicoadministrativa francès-català de BAQUÉ, Laia; CASTELLANOS, Carles; LLADÓ, Ramon Xus Ugarte i Ballester	69
--	----

Diccionari jurídic català de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics 71
Laura Santamaria

Inter-Active Terminology for Europe (IATE) 73
Miquel-Àngel Sánchez Ferriz

ESPAI DE TROBADA

II Congrés Internacional de Neologia en les Llengües Romàniques (Cineo 2011) 75
Ona Domènech Bagaria

Un estil de llengua oficial i pròpia, també en l'àmbit jurídic 77
Ester Franquesa Bonet

SEMBLANÇA: Osvald Cardona

Rigor, precisió i normalitat en l'ús de la llengua 79
Carles Duarte i Montserrat

TERMINÀLIA Número 5 (2012)

IMATGE DE PORTADA:
Saló dels passos perduts del Palau
de Justícia de Barcelona · © Rafael Vargas

DIRECTORA:
M. Teresa Cabré Castellví (UPF, IEC)
EDITORIA EN CAP:
Mercè Lorente Casafont (UPF)
CONSELL DE REDACCIÓ:
Ester Bonet (UFEC), Glòria Fontova (TERM-
CAT), Núria Pérez-Pérez (UPF), Joan M.
Romaní (Generalitat de Catalunya), Xavier
Rull (URV), Miquel-Àngel Sánchez Ferriz
(SCATERM), Pilar Sánchez-Gijón (UAB),
Elisabet Solé (UB)

CONSELL CIENTÍFIC: Gerhard Budin (Univ.
de Viena), Mercè Durfort (UB, IEC), Tina
Célestin (OQLF), Guiomar Ciapuscio (UBA),
Loïc Depecker (Univ. de París I), Pamela
Faber (UGR), Joan Martí Castell (URV, IEC),
Salvador Reguant (UB, IEC)

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA I TIPOGRÀFICA:
Serveis Editorials de l'Institut d'Estudis
Catalans
CAPÇALERA DE LA REVISTA: Jesús Carrasco
DISSENY I MAQUETACIÓ: Fundació Tam-Tam
IMPRESSIÓ: Fundació Tam-Tam

EN AQUEST NÚMERO HAN COL·LABORAT:
Andreina Adelstein, Carme Bach, Marina
Berri, Victoria Boschioli, Anna Cervera, Ona
Domènech, Carles Duarte, Ester Franquesa,
Rosa Lizandra, Jordi Lleonart, Jaume Martí,
Agustí Pou, Miquel-Àngel Sánchez Ferriz,
Laura Santamaria, Xus Ugarte, Marta
Xirinachs.

Aquest número ha rebut el suport del
Laboratori de Lingüística Forense i de l'IDEC
de la Universitat Pompeu Fabra, i del fotògraf
Rafael Vargas.

© dels autors dels articles
© de la Societat Catalana de Terminologia,
filial de l'Institut d'Estudis Catalans

SOCIETAT CATALANA DE TERMINOLOGIA
<http://scaterm.iec.cat>
President: Jaume Martí
Vicepresidenta: Judit Freixa
Secretària: Ester Bonet
Tresorera: M. Teresa Miret
Vocals: Òscar Aznar, Àngels Egea, Agustí
Espallargas, Miquel-Àngel Sánchez Ferriz,
Elisenda Vilajoliu
Delegada de l'IEC: M. Teresa Cabré Castellví

Els continguts de la revista estan subjectes a
una llicència Reconeixement – No comercial –
Sense obres derivades 3.0 Espanya de Creative
Commons, si no s'indica el contrari.

Llicència completa:
[http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/
es/deed.ca](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca)

Les revistes de l'IEC allotjades a l'Hemeroteca
Científica Catalana utilitzen com a descriptors
les 15 propietats recomanades al Dublin Core
Metadata Element Set, versió reduïda de la
norma ISO 15836 (2009).

PREU D'AQUEST EXEMPLAR: 13 euros

SUBSCRIPCIONS: El preu de la subscripció
és de 26 euros l'any, per dos números de la
revista. Els membres de la Societat Catalana
de Terminologia en són automàticament
subscriptors, i la reben sense que això
representi cap encàrrec de la quota anual.
Per subscriure-us-hi o per demanar més
informació, adreceu-vos a:

Revista TERMINÀLIA
Societat Catalana de Terminologia
Carrer del Carme, 47 · 08001 Barcelona
Telèfon: 935 529 105 · Fax: 932 701 180
Adreça electrònica: terminalia@iec.cat

ISSN: 2013-6692 (edició impresa);
2013-6706 (edició electrònica)
Dipòsit legal: B-44926-2009
Any d'inici de la revista: 2009

Aquesta revista és accessible en línia des de:
<http://publicacions.iec.cat>, <http://revistes.iec.cat>,
<http://terminalia.iec.cat>

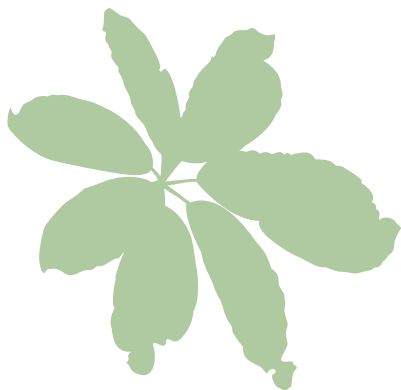
Revista indexada a: CARHUS Plus+, CIRC,
DICE, DOAJ, Hispana, IEC, ISOC, Latindex,
MIAR, RACO, RESH, Ulrich's PDDb, TRACES

Amb la col·laboració de:

Les fotografies del Palau de Justícia de Barcelona incloses en aquest número han estat cedides pel fotògraf
Rafael Vargas, rafaelvargas.com, rafael@rafaelvargas.com

Aquest número

Ja ha passat mig any i tornem a ser amb vosaltres. Volem agrair els comentaris positius que rebem número a número. Som conscients que encara hi ha moltes coses que poden millorar, però ens anima comprovar que cada semestre fem passos endavant, que són ben reconeguts pels lectors i els col·laboradors.

Ens plau anunciar-vos que TERMINÀLIA ja està inclosa a la llista CARHUS Plus+, gestionada per l'agència catalana Talència, amb la qualificació de C. Estarem pendents de l'actualització de la llista durant l'any 2012 amb l'objectiu de revisar-ne la qualificació inicial. Pel que fa als sistemes d'informació gestionats des del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC), també podem anunciar-vos algunes novetats: Un cop incorporada la revista en el directori de revistes de Ciències Humanes i Socials, ens han comunicat que aviat n'entraran els continguts a la base de dades de Sumaris ISOC. Latindex ha revisat el compliment dels seus criteris de qualitat i ha reconegut que la nostra revista en segueix 35 dels 36 possibles. El sistema d'informació Revistas Españolas de Ciencias Sociales y Humanidades (RESH), que integra els indicadors de qualitat de les agències espanyoles, ha actualitzat també les dades de la revista i considera que TERMINÀLIA compleix 17 dels indicadors de l'Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación (ANECA) i 15 dels de la Comisión Nacional Evaluadora de la Actividad Investigadora (CNEAI). I finalment, en la segona edició 2011-2012 de la Clasificación integral de revistas científicas (CIRC), que integra alguns dels sistemes esmentats, ens han atorgat la categoria B.

Un dels punts encara febles de la revista és la seva difusió, en aquests moments reduïda bàsicament als socis de la SCATERM i a l'entorn de la terminologia catalana en general. Ens cal arribar a sectors més amplis de les ciències i de la llengua, i ser coneguts fora del nostre territori. Per això des de la Societat Catalana de Terminologia s'ha impulsat una campanya de difusió, per a la qual us demanem tot el vostre suport.

En aquest número 5 trobareu tres articles avaluats externament: un de Jordi Leonart, del Consejo Superi-

or de Investigaciones Científicas i membre de l'Institut d'Estudis Catalans, sobre la terminologia dels mamífers marins; un altre de Carme Bach i Jaume Martí de la Universitat Pompeu Fabra, sobre la terminologia dins dels diccionaris generals de llengua; i el tercer d'Andréina Adelstein, Marina Berri i Victoria Boschioli de la Universidad Nacional de General Sarmiento (Argentina), sobre polisèmia de les unitats lèxiques.

El número configura un monogràfic sobre terminologia i dret: a la secció «Entrevista» parlem amb Josep Cruanyes, president de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, filial de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC); la secció «Semblança» està dedicada a Osvald Cardona, i va a càrrec de Carles Duarte; i el dossier 'Terminologia i dret' conté articles de Rosa Lizandra, Agustí Pou i Anna Cervera, a més de dues notes sobre la Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu (CALA) i la Revista de Llengua i Dret.

Completen el número 5 la secció «Resenyes», amb revisions d'un manual de traducció juridicoadministrativa, del Diccionari jurídic català de l'IEC i el banc de dades terminològiques IATE de la Unió Europea; i l'«Espai de Trobada», amb la crònica del II Congrés Internacional de Neologia de les Llengües Romàniques (CINEO 2011) i la presentació del Llibre d'estil jurídic.

Per acabar, us fem participants de la decisió del Consell de Redacció de TERMINÀLIA d'adherir-nos a la campanya «Enllaçats per la llengua», iniciada des de les Illes, en defensa de la llengua catalana.

EL CONSELL DE REDACCIÓ

Crida d'articles

Els articles, que han de ser originals i inèdits, són avaluats per revisors externs designats pel Consell de Redacció de la revista. En cas que s'accepti la proposta, els autors poden rebre suggeriments de modificació.

Les propostes han de seguir les normes de presentació d'originals de la revista.

Els autors han d'enviar les seves propostes per correu electrònic a terminalia@iec.cat. Alternativament, es poden registrar en el sistema electrònic de gestió de la revista (Open Journal System), a <http://revistes.iec.cat> o a <http://terminalia.iec.cat>, i penjar-hi les trameses.

Per al número 7 (juny 2013)

Tramesa d'articles: fins al 30 de setembre de 2012

Resultats de la selecció: fins al 31 d'octubre

Versió final: fins al 30 de novembre

Publicació de la revista: juny del 2013

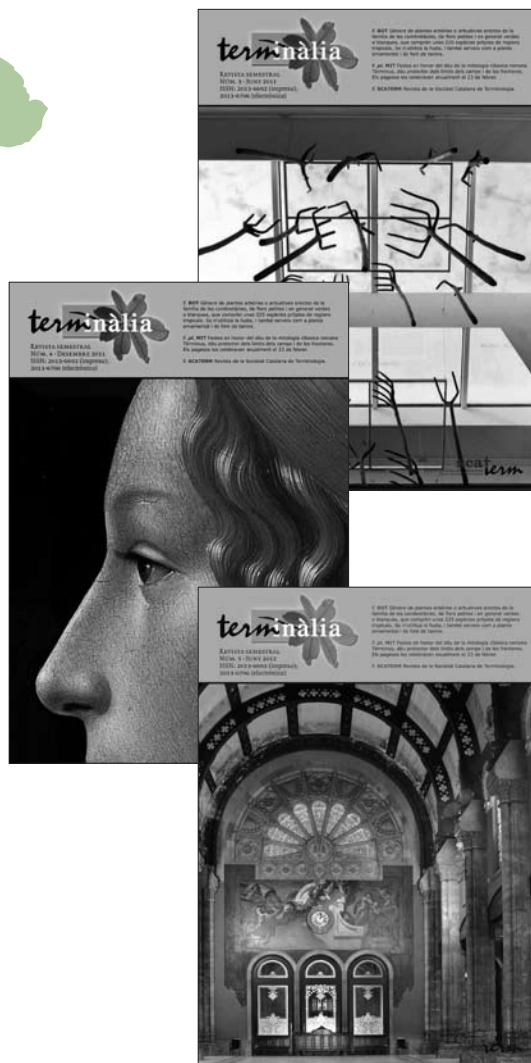
Per al número 8 (desembre 2013)

Tramesa d'articles: fins al 31 de març de 2013

Resultats de la selecció: fins al 30 d'abril

Versió final: fins al 31 de maig

Publicació de la revista: desembre del 2013

Els mamífers marins i els seus noms¹

JORDI LEONART ALIBERAS
Institut de Ciències del Mar, CSIC
Institut d'Estudis Catalans
lleonart@icm.csic.es

Doctor en Biologia per la

Universitat de Barcelona (1979), és investigador a l'Institut de Ciències del Mar (CSIC) de Barcelona. Està especialitzat en biologia pesquera i modelització bioeconòmica de la pesca. Ha estat director de la revista científica *Scientia Marina* durant el període 1986-1991. Ha treballat a la FAO (2002-2008) i al Consell General de la Pesca del Mediterrani (GFCM). Ha format part de la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències (1977-1982), i ha estat coordinador del projecte d'Enciclopèdia Catalana *Els noms dels animals als Països Catalans* (1986) i també responsable de la ictionímia del *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC2). Actualment és coordinador del projecte *Corpus ictionímic del català* i consultor del TERMCAT. És membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans.

Resum

Al món hi ha al voltant de 120 espècies de mamífers marins pertanyents als grups dels cetacis, sirènids i pinnípedes. N'hi ha que tenen un nom català tradicional perquè són presents a les nostres aigües o perquè són importants en la cultura popular, i per a la resta han estat proposats diversos noms. En aquest treball s'ha intentat recopilar-los, identificar-ne les espècies i comentar alguns casos particulars de confusions o migració. Es presenta la llista completa d'espècies amb els noms catalans detectats, al voltant de 300, i les fonts bibliogràfiques.

PARAULES CLAU: terminologia de la zoologia; mamífers marins; cetacis; balenes; dofins; foques

Abstract

Marine Mammals and Their Names

There are about 120 species of marine mammals in the world including cetaceans, sirenidae and pinnipedia. Some of them have a traditional Catalan name due to their presence in our waters or their importance in popular culture. For the rest several names have been proposed. This paper attempts to collect all of them, identify the species and discuss some particular cases of confusion or name migration. The complete list of species, their Catalan names, around 300, and bibliographic sources is presented.

KEYWORDS: zoology terminology; marine mammals; cetaceans; whales; dolphins; seals

TERMINÀLIA 5 (2012): 7-25 · DOI: 10.2436/20.2503.01.33
Data de recepció: 15/01/2012. Data d'acceptació: 07/02/2012
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

1 Introducció²

La nomenclatura popular dels animals és tota una disciplina de la terminologia en la qual intervenen molts elements, com la tradició oral, la literatura autòctona i traduïda, els diccionaris, les guies de camp, l'opinió dels qui treballen amb els animals, o en pateixen els efectes, els zoològs, els comerciants, els afeccionats a l'observació, etc. Sovint passa que aquestes persones més o menys implicades coneixen només una part del tema: experts en zoologia que coneixen molt bé les espècies, però no dominen la llengua; filòlegs que tenen molta cura d'anotar la fonètica del mot, però no es preocupen de la correcta identificació de les espècies; administradors preocupats per disposar d'un nom oficial i pels quals l'existència de sinònims és un maldecap que cal eliminar, etc. I encara tenim els errors que de vegades es transmeten de llibre a llibre. No és senzill construir un corpus de nomenclatura net d'interferències a partir de tota aquesta sèrie d'informacions de vegades parcials i esbiaixades i que cal filtrar adequadament. En aquest article es tracta d'un grup que, a causa del nombre limitat d'espècies, poc més d'un centenar en tot el món, hauria de ser relativament senzill d'abordar: el dels mamífers marins. També ens hauria de facilitar la feina el fet que són organismes no gaire petits i en molts casos ben coneguts, si més no iconogràficament, com les balenes, els dofins i les foques.

El nombre de mots catalans ben genuïns de mamífers marins no és gaire abundant. D'una banda, a la Mediterrània s'ha observat la presència de poc més d'una vintena d'espècies, algunes d'elles força rares. Malgrat que tenim notícia d'algunes persones, i bastiments, catalans dedicats a la pesca de la balena fora de la Mediterrània (Aguilar, 2007), el poble català no ha estat mai balener, i no és senzill distingir-ne les espècies des de la barca estant quan no són objecte d'alguna mena d'interès. La seva carn no era gaire apreciada, si ens atenem als preus; també Sanxo (1814 i 1822) insisteix a remarcar la poca qualitat de la carn dels cetacis per menjar. L'observació de la presència de balenes és un fet relativament freqüent, tot i que són les notícies d'embarrancaments allò que sempre ha tingut més impacte mediàtic. Els dofins han tingut més interacció amb la gent de la nostra mar, eren consumits, però sobretot eren sovint un maldecap remarcable per les destrosses que feien a les xarxes de sardinal i teranyina abans de la introducció de les fibres sintètiques.

Molts mamífers marins són espècies emblemàtiques i, com en altres casos similars, se'ls coneix i disposen de noms ben arrelats encara que tinguin un hàbitat llunyà i no se'ls hagi vist mai en aigües properes, com el «narval» o la «morsa». Hi ha noms genèrics que s'han fet servir com a tals, però també per a designar espècies concretes, com «balena», «dofi» o «foca». Altres espècies, per rares o poc remarcables, no tenen nom encara que habitin el mar proper.

En aquest treball no es pretén dictaminar quins són els noms «correctes» i els noms «incorrectes», tot i que és força obvi que n'hi ha de més i menys genuïns. Tampoc no es vol donar una llista de noms «oficials». Es tracta només de contribuir a aclarir una mica la nomenclatura històrica i popular d'aquest grup d'animals.

2 Sistemàtica dels mamífers marins

Aquest no és un treball taxonòmic i no interessa entrar en els detalls de la classificació sistemàtica dels grups ni en les sinonímies científiques. Per aquest motiu s'ha pres com a referència inicial la classificació i nomenclatura del catàleg de Jefferson et al. (1993), el qual presenta els avantatges de tenir un abast mundial, estar publicat per la FAO i trobar-se en format electrònic de descàrrega lliure (<ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/009/to725e/to725e00.pdf>). D'ençà que es va publicar, alguns dels noms científics apareixen com a obsolets en publicacions posteriors, per exemple *Physeter macrocephalus* és avui acceptat davant de *Physeter catodon*, que és el proposat per l'obra esmentada, i alguns tàxons s'han modificat o dividit. Per tots aquests motius, i pel que fa als cetacis, també s'ha utilitzat la classificació que presenta la Comissió Balenera Internacional (en anglès International Whale Commission [IWC]), que també és accessible en línia (<http://iwcoffice.org/conservation/cetacea.htm>).

En total es detecten un total de 128 espècies de mamífers marins, pertanyents a tres grups taxonòmics, els ordres Cetacea i Sirenia, i el subordre Pinnipeda, de l'ordre Carnívora, tot i que no hi ha acord entre els taxònoms amb aquest darrer grup i modernament no se li dona un rang unitari. En tot cas en aquest treball no es consideren altres carnívors relacionats amb la mar, com les llúdrigues marines o l'ós polar.

La presència d'espècies a la Mediterrània depèn una mica de les fonts, tal com es mostra a continuació:

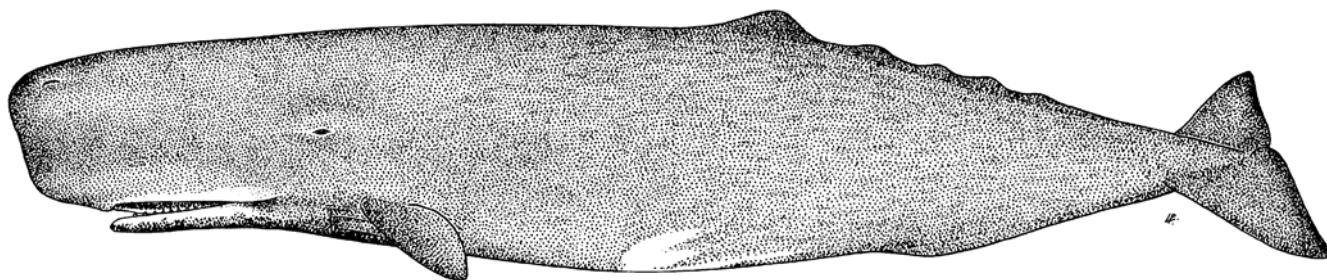

FIGURA 1. *Physeter catodon*, segons Fischer et al. (1987)

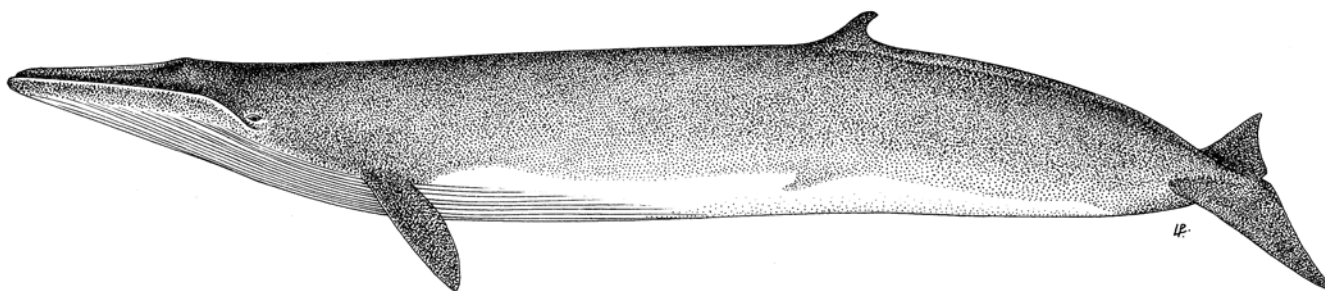

FIGURA 2. *Balaenoptera physalus*, segons Fischer et al. (1987)

Fischer et al. (1987, <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/009/x0170f/x0170f00.pdf>) descriuen 21 espècies per al Mediterrani (20 cetacis i 1 pinnípede); Jefferson et al. (1993) també en donen 21 i, encara que no exactament les mateixes, també són 20 cetacis i un pinnípede, i Brotons (2002) dóna també una llista de 20 cetacis, no coincident amb les anteriors. Si s'ajunten les diferents fonts s'arriba a les 25, entre les quals no hi ha cap representant de l'ordre Sirenia.

En l'annex es presenta la llista de mamífers marins basada en l'obra de Jefferson et al. (1993) completada amb les actualitzacions que es troben a la Comissió Balenera Internacional. S'inclouen totes les espècies vivents, però també les extintes en temps moderns. Cada espècie o grup s'acompanya dels noms catalans detectats en la literatura amb la seva referència. En el text que segueix es tractaran únicament aquelles espècies o noms que presentin alguna qüestió dubtosa o digna de ser discutida.

Tal com s'ha assenyalat anteriorment (Leonart, 2010) en la nomenclatura dels animals intervenen diversos nivells de llenguatge que generen diferents grups de noms. En el cas dels mamífers marins això és particularment clar, i els noms populars i ben arrelats a la tradició d'animals ben coneguts, però també d'altres que mai no s'han vist a les nostres costes, conviuen amb noms d'importació recent i de caràcter culte. En alguns casos noms de diferent nivell competeixen per anomenar un animal, i sovint s'acaba bandejant el nom més genuí a favor d'un nom importat, però que dóna «marxamo» d'internacionalitat.

3 Els cetacis

L'ordre dels cetacis es divideix en els dos subordres següents: els misticets, o balenes amb barbes, i els odontocets, o balenes amb dents. El primer es compon de 4 famílies amb un total d'11 espècies, de les quals 4 han estat observades a la Mediterrània. D'odontocets, n'hi ha 9 famílies que comprenen prop de 70 espècies, de les quals 17 han estat citades a la Mediterrània.

3.1 Balenes amb barbes

Les balenes amb barbes pertanyen a aquest grup dels animals més grossos que mai han habitat el planeta, els quals foren objecte de captures massives en el passat.

Per a aquest grup, Ribó (comunicació personal) detectà que en català hi ha dos sistemes de nomenclatura: el primer consisteix a anomenar «balenes» les espècies de les famílies Balaenidae i Eschrichtiidae, i «rorquals» les de la família Balaenopteridae (que coincideix amb el sistema francès: «baleine» vs. «rorqual»). El segon sistema consistiria a anomenar «balenes franques» les espècies de la família Balaenidae, i «balenes», les de les famílies Eschrichtiidae i Balaenopteridae (semblant al sistema anglès: «right whale» vs. «whale»). Malgrat això sovint aquests dos criteris apareixen barrejats en les diferents propostes.

Així doncs, es detecta el que sembla un error en diverses citacions en català. Es tracta de donar el nom de «balena franca» a *Balaenoptera physalus*, la qual és un «rorqual» o, com a màxim, una «balena» a seques. Usen aquesta nomenclatura Casinos i Filella (1975), Folch (1976), Grabulosa (1985), Riedl (1986), Pastor (1998) i Centelles (2006).

Del gènere *Eubalaena*, se'n reconeixia temps enrere una sola espècie: *E. glacialis*. Posteriorment, els taxònoms decidiren definir-ne dues: la de l'hemisferi nord, que conserva el nom científic, i la de l'hemisferi sud, amb el nom d'*E. australis* (Jefferson et al., 1993). Encara més ençà, l'espècie de l'hemisferi nord s'ha dividit en dues: la de l'Atlàntic, que conserva el nom d'*E. glacialis*, i la del Pacífic, que s'ha anomenat *E. japonica* (així apareix en el web de la IWC). Òbviament aquesta inestabilitat taxonòmica s'ha reflectit en una certa confusió en els noms catalans, per exemple el TERMCAT atribueix el nom de «balena franca comuna» a les dues espècies *Eubalaena glacialis* i *Eubalaena australis*.

També s'observa una vacil·lació en la grafia del nom català de l'espècie *Megaptera novaeangliae* entre «xibarta», «iubarta» i «jubarta», tot i que sembla que hi ha una majoria de fonts que han optat per la segona. Ni aquests noms ni el de «rorqual» apareixen en el diccionari de Fabra (1932).

3.2 Balenes amb dents

El grup de les balenes amb dents comprèn espècies força emblemàtiques com els catxalots, les orques i els dofins.

L'animal més gros i més conegut d'aquest grup és el famós *Physeter macrocephalus* (o *Physeter catodon*), present a la Mediterrània i anomenat avui amb el nom de «catxalot», nom que ha substituït els més antics «mular»

i «cap gros». Tot seguit es discutixen alguns aspectes relatius als noms que ha rebut i rep aquesta espècie.

Mular

Els problemes lingüístics i d'identificació del peix mular van quedar desbrossats per Duran i Ordinyana (2004). Avui trobem arreu mular (prenc la grafia del DIEC2, ja que la GEC escriu molà i Duran i Ordinyana (2004) molar) i les seves variants (mulà, molar, molà) per a designar un dofí: *Tursiops truncatus*, no obstant això no ha estat sempre així, com efectivament reconeix el DIEC2 per al qual peix mular és una forma obsoleta de catxalot. Ja Rondelet (1554) ho deixa ben clar, si més no en occità, quan sota el títol «De Physterere» (pàgina 485), diu textualment «à nostris peis mular». Els autors cultes posteriors sembla que recullen el mot mular de Rondelet (Veny, 1980). Palmireno (1569) no el presenta amb entrada pròpia però inclou l'expressió «peix mular» dins la definició de dues entrades: *glauco* i *physeter*. Pou (1580) inclou dues entrades: «Peix mular en comu. *Piscis cetaceus*» i «Peix mular, propi. *Galeus glaucius*». Torra (1653) presenta les mateixes entrades i definicions que Pou. Cal creure, amb Duran i Ordinyana (2004), que en tots els casos es tracta de *Physeter macrocephalus*, tot i que diversos autors moderns, en citar aquestes referències l'atribueixen a *Tursiops truncatus* (Aguiló, 1914-1934; DCVB, 1926-1968; Veny, 1980, 1994).

Tot i això mular, aplicat a *P. macrocephalus*, no és un nom exclusivament culte importat de l'occità. En molts textos antics o de la memòria oral apareix el mular per a designar gairebé amb tota seguretat aquesta espècie. Tant el DCVB (1926-1968) com Coromines (1980-1991) donen la primera citació el segle XV, en l'Espill de Jaume Roig «lop de mar / lo pex mular / drach e balena», i al Curial e Guelfa. Faraudo de Saint Germain aporta dues citacions més del mateix segle. No obstant això, hi ha una citació encara més antiga, del 1324, en el Libre del Sent Soví («pex mular»), però sense cap comentari.

Mateu Aymerich, en el seu manuscrit del segle XVIII, publicat per Iglèsies (1949), esmenta en el capítol 23 «Ballenas ó Pezes que llaman Morales»; segurament aquest «Morales» és una metàtesi en l'escriptura, o transcripció, de «Molares». També la llista de Jordi de Puig dona el 1786 el nom mulanes, que Veny (1994) assimila al plural de mular.

Sanxo (1814, 1822) tampoc no deixa lloc a dubte sobre l'espècie que es tracta, donada la seva grandària. El diccionari de Labèrnia (1839) defineix mular com: «Peix de mar de color blau. *Glauco*, *muleta*, ter. *cígena*. *Gluacus*». Tal com manifesta Thompson (1947), *Glauco* és un nom força citat en obres clàssiques i renai-xentistes, però impossible d'identificar d'una manera inequívoca, pot ser un tauró, un mamífer marí o un peix. En el costumari d'Amades apareix molà diverses vegades, i sempre és descrit com una mena de monstre marí, mai com un dofí. En gairebé tots els textos

FIGURA 3. *Tursiops truncatus*, segons Jefferson et al. (1993)

detectats i reproduïts per Dacosta i Pagès (1993) apareix mular també sense relació amb cap dofí.

El DCVB curiosament dona la següent definició de molar o molà:

Cetaci semblant al dofí, però molt més gros, de color cendrós o negrenc, amb la boca rodona i un forat al cap per on llança raigs d'aigua; és l'espècie *Tursiops tursio*, molt voraç, que s'alimenta de peixos petits i grans i és molt temuda pels pescadors.

És una definició prou contradictòria, tot i que el dibuix que l'acompanya és clarament el delfínid. *Tursiops truncatus* (forma acceptada avui de *Tursiops tursio*) és més gros que *Delphinus delphis*, però no «molt més gros» i no té la boca rodona.

En la pàgina 113 de Mas i Gibert (1994) es pot llegir el següent text:

Ja podeu calar tots, que avui els dofins no tocan ni una peça. Corre el molà...! / Aquest gormand és l'únic enemic real dels dofins, a la mar d'aquí. Té una mena de poder hipnòtic que els immobilitza / Quan anàvem en terra vàrem trobar els trossos de dofins que suraven. En fa unes destrosses de no dir.

L'orca és l'únic cetaci que s'alimenta d'altres cetacis. Aquesta nova possible accepció de mular podria indicar que aquest nom pot haver-se atribuït en general a cetacis odontocets grossos o temibles, de manera inespecífica. Aquesta possibilitat ja fou apuntada per Duran i Ordinyana (2004).

La primera citació que identifica de manera inequívoca mulà amb *Tursiops truncatus* és de Barceló i Combis (1875). Posteriorment aquest nom, aplicat a *T. truncatus*, és recollit per Cabrera (1914), Aguilar-Amat (1934) i la segona edició del diccionari Salvat (1930-1935) on es llegeix, sota l'entrada molà:

Nom que els pescadors de les illes Balears apliquen al cetaci dels delfínids *Tursiops tursio*, una mena de dofí.

Cabrera (1914) atribueix els noms de pex mular i cap gros, i no pas catxalot, a *P. macrocephalus*.

Catxalot

D'acord amb el DCVB i Coromines (1980-1991) el mot catxalot, apareix en català el 1877 (Verdaguer, l'Atlànti-

da, cant v), tot i que el Diccionari suplement ja va incloure el mot *cacalot* («cetáceo del género ballena») el 1868. Segons Coromines prové del portuguès. *Le Petit Robert* documenta el mot en francès, el segle XVII, dient que prové del castellà o del portuguès «cachola: grosse tête». Thompson (1947) assenyala la possibilitat que vingui del basc. Sáñez Reguard (1791-1795, vol. III, p. 376) inclou, en castellà, el mot *cachalot* (sense la *e* final), i a peu de pàgina afegeix el següent:

Cachal en lengua lemosina significa muela ó colmillo. *Cachalot* es aumentativo de *cachal*: y esto dimana de que la Ballena llamada *Espermacete* ó *Cachalot*, que es una misma, tiene armada la boca de formidables dientes: lo que otras Ballenas solo tienen en ella ciertas hojas de materia cornea, á que vulgarmente se aplica el nombre de barbas.

Cap gros

En català tenim un altra expressió ben genuïna per a aquesta espècie: *cap gros*, que sembla que era ben viu abans que aparegués el *catxalot*. *Cap gros* apareix definit de manera inequívoca per a aquesta espècie en Labèrnia (1839-1840), Salvat (1910-1912) i DCVB (1926-1968). En obres més modernes, només la traducció de la guia de Duguy i Robineau (1987) manté *cap gros* al costat de *catxalot*, que és el nom adoptat de manera general. També l'esmentada guia anomena l'espècie *Kogia breviceps* 'cap gros pigmeu', mentre que la *Història natural dels Països Catalans*, els membres de la família corresponent, *Kogiidae*, són anomenats *catxalots pigmeus*.

En definitiva, ens trobaríem, doncs, en un cas força curiós: el mot mular hauria migrat de *Physeter macrocep-*

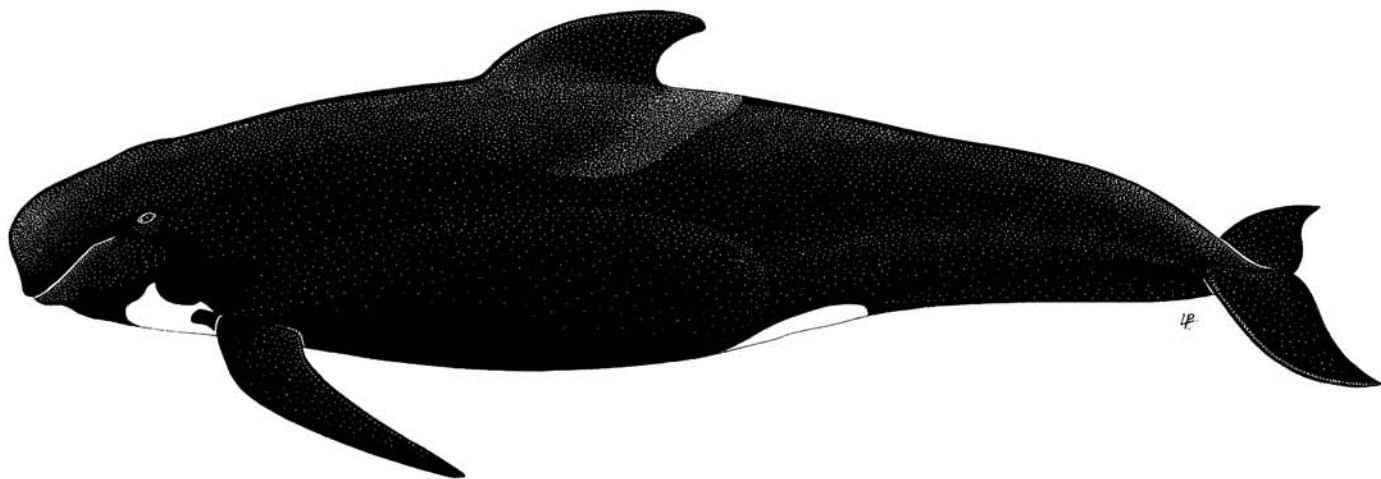

FIGURA 4. *Globicephala melas*, segons Fischer et al. (1987)

De manera que, segons aquest autor, *catxalot* seria el català *queixalot*, de *queixal*. Només he trobat aquesta forma en el diccionari de Bulbena (1905) (*quexalot*). Coromines (1961) també suggereix aquesta etimologia tot i que dóna el gascó com a original:

Port. *cachola* «cabezota» (de donde probablemente el port. *cachalote* que pasaria al cast. *cachalote* «pez de gran cabeza», 1795, y al gasc. *cachalot*, 1670, aunque podría haberse formado en este lenguaje como derivado de *cachau* «diente molar»).

Els darrers mots de la citació suggereixen una curiosa convergència d'origen entre *catxalot* i *molar*.

El mot *catxalot* ha estat adaptat pel castellà i el francès, mentre que, per exemple, l'italià conserva el tradicional *capodoglio*, que genera una cadena de falsos amics amb el català, on *cap d'olla* és *Globicephala melas*.

Sembla que en castellà se'n deia *cachalot* al final del segle XVIII, tal com apareix en Fivaller (1790) i en Sáñez-Reguard (1791-1795) i que la *e* final fou afegida més tard.

halus (i potser qualsevol odontocet gros) cap a *Tursiops truncatus* d'on desplaçaria, tot eliminant-lo, el terme *roassa*. En alliberar-se del nom mular, *Physeter macrocephalus* hauria mantingut la denominació de *cap gros*, que finalment desapareix davant de *catxalot*, com en castellà i en francès.

3.3 Els catxalots petits

L'ús de sinònims per a designar espècies diferents amoïna una mica. En el cas que ens ocupa es fan servir en un parell de casos els adjectius *nan* i *pigmeu* per a designar diferents espècies, adjectius que podrien ser arbitràriament intercanviables. Això passa amb *catxalot* i també amb *orca*. En el cas dels *catxalots*, aquests noms vénen traduïts directament de l'anglès (*dwarf* i *pygmy*) com fan el francès i el castellà. En el cas de l'*orca*, això és cert en el cas de l'*orca pigmea*, però no en el de l'*orca nana*, que en anglès és *melon-headed whale*, en castellà *calderón pequeño* i en francès prenen el nom científic, *péponocéphale*.

FIGURA 5. *Ziphius cavirostris*, segons Jefferson et al. (1993)

3.4 Les balenes amb bec, o zífids

Dins dels odontocets trobem la família del zífids. De les 19 espècies de la família Ziphiidae, només 3 han estat citades a la Mediterrània i sembla que, potser per la seva raresa, cap no ha rebut un nom autènticament popular. D'aquesta manera han estat anomenades amb vacil·lacions entre *balenes amb bec* (*Història natural dels Països Catalans*) i *balenes de bec* (Duguy i Robineau, 1987). El TERMCAT ha proposat tirar pel camí del mig i anomenar totes les espècies zífid seguit d'un adjectiu, sempre coherent amb les altres llengües més usades (anglès, francès i castellà). De fet aquest és l'únic cas en què el TERMCAT proposa la catalanització del nom de la família per a denominar les espècies, en tots els altres casos ha optat per un nom català, sovint traduït d'altres llengües. Brotons (2002) ha fet quelcom de semblant, però usant el substantiu zifi en comptes de l'adjectiu zífid. Tenim algunes excepcions a aquest sistema: un cap d'olla (de bec) i dues balenes (de Cuvier i de Blainville).

3.5 Dofins i similars

De les 32 espècies de la família Delphinidae, 11 han estat observades a la Mediterrània. Algunes d'elles són de fet força abundants, altres foren freqüents fa temps i avui són rares, com l'espècie que dona nom al grup, el dofí o dofí comú (*Delphinus delphis*). Dofí és un nom que de vegades es refereix al grup i de vegades a alguna espècie concreta i a les fonts no sempre queda clar. Determinades espècies d'aquesta família no són conegudes com a dofí, com és el cas de les orques i els caps d'olla (6 espècies). La resta, 5 espècies, són anomenades dofí en general, la qual cosa fa que en obres no particularment zoològiques sigui difícil de saber si es tracta d'alguna espècie en concret o un nom col·lectiu. Aquest nom és antic, ja que les formes *delfi* i *dalfi* es troben el 1313 a les *Ordinacions de Balaguer* (Carreras i Candi, 1926) i *dolffi*, en el *Libre de Sent Soví*, el 1324. *Delfi* és encara l'única forma que presenta Labèrnia (1839-1840). Els adjectius que s'usen avui per a designar les espècies semblen força moderns. L'única excepció seria *roassa* (i el mular comentat abans) com a denominació recent de *Tursiops truncatus*.

Ultra els ja esmentats, Orellana (1802) recull el nom *galfi*, el qual defineix com: «peix [...] de poca sustan-

cia». Boscà (1916) dona *galfins* i *golfins* ja plenament identificats amb el dofí.

El diccionari de Salvat (1910-1912) inclou un *dofí blanc* o *dofí de l'alot*, del qual dona també el sinònim *esquát* [sic] i del qual diu:

Peix imaginari potser, molt tèmut pels pescadors, perquè, segons atribueixen, destrossa les xarxes y's menja'l peix prés en elles, sense que puguin agafar-lo mai. Se'l anomena també esquát.

En l'entrada *esquát* diu:

El dofí més vell que fá de capitá guiant la manada.

El DCVB recull *dofí blanc* i *dofí de l'alot* i en dona una definició semblant, sense esmentar, però, l'*esquát*.

Roassa

Tursiops truncatus és el dofí més gros i el que té més tendència a relacionar-se amb l'home; és l'espècie a què pertanyen els dofins ensinistrats de les pel·lícules i dels dofinaris, i els que trencaven les xarxes dels pescadors quan eren de fibres naturals (lli o cànem). El mot *roassa* apareix en els diccionaris de Salvat (1910-1912), Aguiló (1914-1934), també sota la forma *roaça*, Fabra (1932) i Griera (1935-1947), i normalment es defineix com a «dofí gros», com també fa el DIEC2. El DCVB diu «Dofí més gros que els ordinaris, gran destructor de les xarxes de pescar»; i la *Gran enciclopèdia catalana* (GEC) remet a molà, el qual és definit com a *Tursiops truncatus*. Coromines (1980-1991) dedica un llarg article a *roassa*, usat per primera vegada per Verdager el 1877 a l'Atlàntida. L'explicació que en fa Ruyra a *Marines i boscatges*, en el sentit que les *roasses* són més grosses que els dofins i fan mal a les xarxes, confirma les informacions anteriors. Sala (1986, p. 11) diu:

Engrescats en tirar l'ormeig no s'adonaven que les «roasses», saltant i aixecant ruixims, estiraven la xarxa obrint esvorancs que costaria hores de treball per adobar-los...

Tot i això no he trobat cap font que d'una manera explícita i directa identifiqui *roassa* fins a Cabrera (1914) a partir del portuguès, però per les definici-

ons proporcionades es pot afirmar amb molta seguretat que la roassa és *Tursiops truncatus*, el que ara es coneix com a dofí mular, tot i que roassa no sembla tampoc un nom gaire antic. Al Cantàbric i Galícia a aquesta espècie se la coneix com a arroaz (Aguilar, com. pers.).

Caps d'olla

Cap d'olla és el nom tradicional català de *Globiocephala melas*, i alguns autors l'han aprofitat per a anomenar, adequadament adjectivades, altres espècies similars (*Globiocephala macrorhynchus*, *Orcaella brevirostris*, *Grampus griseus*) o potser no tant similars (*Hyperoodon ampullatus*). Veny (1994) esmenta el calc del català cabeza de olla en la llista de Jordi de Puig, del 1786, una espècie que en castellà s'anomena calderón; segurament aquesta és la primera citació (indirecta) de cap d'olla. Sanxo (1814, 1822) esmenta el cap d'olla encara que el confon amb la marsopa i l'orca.

Marsopa

Phocoena phocoena, la marsopa és avui una espècie molt rara, o desapareguda, a les nostres costes. Fischer et al. (1987) i Brotons (2002) assenyalen una disminució molt important d'aquesta espècie a la Mediterrània a partir de l'inici del segle xx; Frantzis et al. (2001) la consideren extinta a la Mediterrània occidental, tot i que és present a l'Atlàntic i la mar Negra i esporàdica a l'Egeu. Fivaller (1790) donà notícia de l'embarrancament al port del Fangar de 32 «marsopas». La descripció no és prou clara com per afirmar que es tracta, efectivament, de l'espècie *Phocoena phocoena*, la qual tanmateix és una espècie solitària i no pateix embarrancaments massius (Aguilar, com. pers.). Cornide de Saavedra (1790) opinà que eren catxalots. El cap d'olla *Globiocephala melas* és l'espècie que protagonitza amb més freqüència aquests fenòmens, tot i que les mides proporcionades per Fivaller, de 5 a 8 peus, corresponen més amb la marsopa que no pas amb el cap d'olla. Per contra les dents «puntiagudos» que descriu Fivaller correspondrien més al cap d'olla que no pas a la marsopa, que les té espatulades. D'altra banda, segurament Fivaller no veié personalment els exemplars embarcats i part de la descripció la tragué del diccionari de Bomare, que ell mateix cita juntament amb altres autors, probablement de l'entrada baleine, de la primera edició, vol. 1 (Bomare, 1764) incloent-hi el nom («marsopa o soplador» a Fivaller i «marsouin ou souffleur» a Bomare) i les mides (de 5 a 8 peus).

4 Els sirènids

No hi ha hagut, en temps històrics, sirènids a les nostres aigües. Les quatre espècies vivents són tropicals, però són animals relativament coneguts i, per tant,

tenen un nom català importat. Es tracta dels manatins i els dugongs. A la família dels dugongs pertanyia l'espècie *Hydrodamalis gigas*, únic sirènid de mar freda, de tràgica història, ja que va ser descobert al mar de Bering el 1741 i l'home el va extingir a base de caçar-lo en només 27 anys. És, doncs, una espècie força icònica que apareix en les publicacions amb el nom de vaca marina de Steller (TERMCAT) o vaca de Steller (Gosàlbez, 1987).

5 Els pinnípedes

Els pinnípedes constitueixen un grup, generalment subordre, dins l'ordre dels carnívors. Avui no se li reconeix categoria taxonòmica, i les tres famílies que el formen no s'associen entre si. En tot cas, d'acord amb Jefferson et al. (1993) aquest grup consta de tres famílies esmentades: els otàrids (14 espècies, cap d'elles a la Mediterrània), els odobènids (una única espècie a l'Àrtic) i els fòcids (19 espècies, una d'elles present a la Mediterrània). La literatura en català sobre pinnípedes és menys abundant que la de cetacis. Només el TERM-

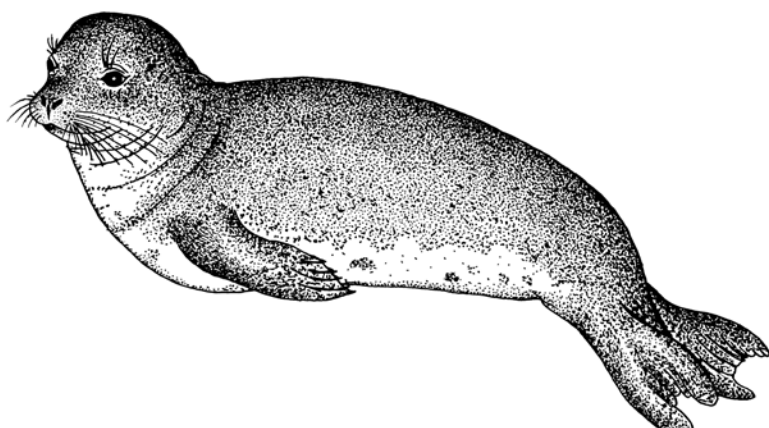

FIGURA 6. *Monachus monachus*, segons Fischer et al. (1987)

CAT, d'una manera exhaustiva, la GEC i la traducció de Duguy i Robineau (1987) han treballat els noms catalans d'aquest grup.

Els otàrids són totalment absents de la Mediterrània, de manera que els noms no es poden obtenir de la tradició. El TERMCAT ha optat per anomenar-los óssos marins (gèneres *Arctocephalus* i *Callorhinus*) i lleons marins la resta de gèneres. Res a dir respecte d'aquests darrers, el nom dels quals és coherent amb l'anglès i el francès i italià, mentre que en castellà són lobos. En canvi ós és un nom poc present en els glossaris de mamífers marins d'altres llengües (excepte, òbviament, els autèntics óssos). En anglès són fur seals, en francès otaries, en castellà lobos finos. En italià otarie orsine, efectivament fa servir l'ós, però sense oblidar que són otàrids.

L'únic odobènid existent és la morsa, espècie de l'Àrtic, exòtica per a nosaltres però ben coneguda i que no presenta cap mena de dubte terminològic.

Els fòcids són tot *foques*, excepte les dues espècies del gènere *Mirounga* que la GEC i el TERMCAT anomenen *elefants marins*, la qual és, de fet, una decisió coherent amb l'anglès, el francès i el castellà, que també són les úniques espècies que anomenen així. La Gran enciclopèdia catalana dóna el nom de *llop marí* com a sinònim de *foca*, però cap espècie en particular rep aquest nom. Hi ha acords i discrepàncies entre els autors catalans en les seves propostes, per exemple l'acord és total amb *Phoca vitulina*, *Phoca groenlandica*, *Halichoerus grypus* i *Erignathus barbatus*, mentre que per a *Phoca hispida*, *Cystophora cristata* i *Lobodon carcinophagus* les dues o tres fonts que les esmenten usen noms del tot diferents.

Monachus monachus és l'única espècie de fòcid que ha estat present a les nostres costes, tot i que avui sembla extinta, o gairebé. A les Balears fou abundant fins l'entrada del segle xx, i encara se n'ha vist algun exemplar en els últims anys. A les costes continentals ja era rara de molt abans, tot i que s'hi enregistren algunes observacions escadusseres fins ben entrat el segle xx (González i Avellà, 1989). Jeroni Pujades esmentà un «vell marí» a Barcelona del 1610, cosa que indica que ja era rar (citació de Coromines, 1980); Salvador i Riera inclou *vedell marí* en una llista feta el 1722 (Lleonart i Camarasa, 1987); Aymerich (Iglesies, 1949) diu, sobre el *becerro* o *lobo marino*: «Este Pez rara vez se ve en las riberas del Mar de Cataluña, sin embargo el año 1733 se cogió uno en una huerta de Barcelona». Un exemplar trobat a Cullera el 1782 va ser motiu d'una publicació específica (Anònim, 1782). Margalef i Benaiges (1987) dóna la notícia d'un exemplar instal·lat a l'Ametlla al final del segle xix, on encara existeix la «cova del llop marí». Aquest topònim està força estès en l'àmbit lingüístic, trobem dues «coves del vell marí» al cap de Creus (Aguilar, com. pers.). Miquel i Bofill (1987) registren una «cova des bou marí» i una «punta des bou marí» al seu mapa del cap de Creus. També es troben «coves del vell marí» a l'illa de Tabarca (Baix Vinalopó) i el Campello (Alacantí).

Els noms que ha rebut aquesta espècie són abundants i diversos, el més freqüent i amb més tradició

és el de *vell marí* (i les seves variants), que ja es troba al segle xiii a Llull (1272?) (citació de DCVB, 1926-1968); Coromines (1980) proporciona la citació en català de *veyll marí* el 1295. Una altra denominació força usada és la de *vedell marí* (Pou, 1580), i també és aquest el nom donat a l'exemplar de Cullera (Anònim, 1782). Rondelet (1554) en dóna els noms *vechio marino* en italià i *vedel de mar* en occità.

Fins avui no ha tingut èxit la forma *bellmarí*, que proposa Coromines (1980) després de l'anàlisi que fa de les diferents formes i fonts (vol. I, p. 755-757), i hi ha hagut desacords en el món de la filologia (Corbera, 2000). Aquesta forma, amb *b*, fou utilitzada per Jaume Roig, en el seu *Spill* (citat al DCVB, 1926-1968 i Coromines, 1980). També el Rector de Vallfogona escriu *bell marí*, *bell-marí* o *bellmarí*, com a mínim tres vegades: en la dècima «Encarint un gran amor» i en els romanços «Faula de Júpiter i Europa» i «Per fugir lo autor la ociositat...». El «bell marí» de «Encarint un gran amor» de les edicions de 1700, 1703 i 1820 es converteix en «bou marí» a l'edició de 1840, possiblement de la mà de Rubió i Ors.

Segons Avellà (1987) als Països Catalans el nom era conegut inicialment amb el nom de *vell marí*, que subsisteix a les Balears, mentre que al País Valencià i al Principat ha estat substituït pel de *llop marí*, i pel de *bou marí* a l'Empordà.

Posteriorment, s'ha introduït el mot *foca* (primera citació a Labèrnia, 1839, segons Coromines). Aquest mot, que podem considerar culte o erudit, ha estat adjectivat diversament, i no sempre amb encert, per diversos autors. En alguns casos es fa la traducció directa del nom oficial en anglès: «foca monjo del Mediterrani», tot i que cal dir que aquesta forma té coherència amb les altres dues espècies del gènere *Monachus*, de manera que una foca d'aquest gènere seria *foca monjo*, adjectivada després segons la seva distribució: mediterrània, del Carib o de Hawaii. Altres noms que ha rebut són *foca caputxina* i *foca mediterrània* (aquesta darrera acceptada pel TERMCAT); Centelles (2006) l'anomena *foca frare*. ✿

Bibliografia

- AGUILAR, Àlex (1987). «Els cetacis». A: GOSÀLBEZ, Joaquim (coord.). *Història natural dels Països Catalans*. Edició a cura de Ramon FOLCH. Vol. 13: Mamífers, p. 396-422.
- AGUILAR, Àlex (2007). «Els baleners de Cadaqués». *Sol Ixent*, núm. 8, p. 73-74.
- AGUILAR, Àlex; FORCADA, Jaume; GRAU, Esteve (1991). *Els cetacis*. Generalitat de Catalunya. Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca. 12 p.
- AGUILAR-AMAT, Joan Baptista d' (1920). «La foca *Monachus monachus* Herrm. a la Costa Brava». *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural* [Barcelona], 3a època, any III, núm. 7, (octubre 1920), p. 135.
- AGUILAR-AMAT, Joan Baptista d' (1934). «El cetaci *Tursiops truncatus* (Montg.) a Catalunya». *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, núm. 34 (6-7), p. 179.
- AGUILÓ, Marià (1914-1934). *Diccionari Aguiló / materials lexicogràfics aplegats per Marià Aguiló i Fuster*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 8 v. (Biblioteca Filològica)
- ALCOVER, Antoni Maria; MOLL, Francesc de Borja; (SANCHÍS GUARNER, Manuel). (1926-1968). *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca: Moll. 10 v. [DCVB]
- ANÒNIM (1782). *Noticia del phoca, becerro marino, que salió en la playa de la villa de Cullera dia 13 de mayo de 1782, y existe disecado en el gavinete de historia natural del Excmo. Sr. Conde de Lumiares*. En Valencia por Joseph y Thomas de Orga. 24 p. més dibuix desplegable. [Consultada l'edició facsímil París-València (Biblioteca Valenciana).]
- AVELLÀ, Francesc Xavier (1987). «Els pinnípedes». A: GOSÀLBEZ, Joaquim (coord.). *Història natural dels Països Catalans*. Edició a cura de Ramon FOLCH. Vol. 13: Mamífers, p. 395.
- BARCELÓ I COMBIS, Francesc (1875). «Apuntes para la fauna balear. Catálogo de los mamíferos observados en las Islas Baleares». A: *Anales de la Sociedad Española de Historia Natural*, vol. 4, p. 53-58.
- BOMARE, M. Valmont de (1764). *Dictionnaire Raisonné Universel d'Histoire Naturelle*. París: Chez Didot. Musier. De Hansy et Panckoucke. 5 v.
- BOSCÀ, Antimo (1916). *Geografía general del Reino de Valencia. Fauna valenciana*. Barcelona. 132 p.
- BROTONS, Josep Maria (2002). *Els cetacis a la mar Balear*. Illes Balears: Edicions Documenta Balear. 80 p. (Quaderns de Natura de les Balears)
- BULBENA I TUSELL, Antoni (1905). *Diccionari català-francès-castellà*. Barcelona: Stampa d'en Francesch Badía.
- CABRERA, Àngel (1914). *Fauna ibérica: Mamíferos*. Madrid: Museo Nacional de Ciencias Naturales, 441 p.
- CARRERAS I CANDI, Francesc (1926). «Ordinacions urbanes de bon govern a Catalunya. Ordinacions de Balaguer (1313-1337) (continuació)». *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, vol. 12, núm. 90-91 (abril-setembre 1926), p. 419-423.
- CASINOS, Adrià; FILELLA, Salvador (1975). «Primer recull anual (1973) de la Comissió de Cetologia de la Institució Catalana d'Història Natural». *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, núm. 39, p. 5-26. (Sec. Zool.; 1)
- CENTELLES, Jacques (2006). *Les dedans de la mer Méditerranée*. Nouvelle édition. Banyuls-sur-Mer: J. Centelles, impr. 193 p.
- CORBERA POU, Jaume (2000). *Caracterització del lèxic alguerès*. Palma: Universitat de les Illes Balears. 324 p.
- CORNIDE DE SAAVEDRA, José (1790). «Conjeturas sobre el género á que pertenecen los 31 cetaceos que bararon en los Alfaques de Tortosa el día 18 de Octubre de 1789». A: *Espíritu de los mejores Diarios Literarios que se publican en Europa*, 215, p. 30-36.
- COROMINES, Joan (1961). *Breve diccionario etimológico de la lengua castellana*. 3a ed. revisada i millorada (1973). Madrid: Gredos.
- COROMINES, Joan. (1980-1991 i seg.). *Amb la col·laboració de Joseph GULSOY i Max CAHNER. Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial.
- DACOSTA, Josep Maria; PAGÈS, Pere (1993). *Balenes i dofins a la Costa Brava. Anècdotes de la gent de mar sobre l'embarcament de mamífers marins*. Figueres: Brau. 78 p.
- Diccionari suplement de tots los diccionaris publicats fins ara de la llengua catalana redactat per una societat de literats cultivadors de la llengua catalana* (1868). Revisat en la part científica per D. Antoni C. COSTA. Barcelona: Biblioteca il·lustrada dels Germans Espasa. 456 p.
- DUGUY, Raymond; ROBINEAU, Daniel (1987). *Guía de los mamíferos marinos de Europa*. Barcelona: Omega. 198 p. [Traducció feta per Jacint NADAL I PUIGDEFÀBREGAS de l'original francès.]
- DURAN I ORDINYANA, Miquel (2004) «Qüestions d'ictonímia: el peix molar i el peix xubato». A: *Estudis de Llengua i Literatura XLVIII. Miscel·lània Joan Veny/4*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 147-155.
- ENCICLOPÈDIA CATALANA (1969-1980). *Gran enciclopèdia catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana. 15 v. [GEC]
- ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Gran enciclopèdia catalana* [en línia]: Barcelona: Enciclopèdia Catalana. <<http://www.enciclopedia.cat>> [Consulta: juliol 2011].
- FABRA, Pompeu (1932). *Diccionari general de la llengua catalana*. 7a ed (1977). Barcelona: Edhasa. 1768 p.

- FARAUDO DE SAINT GERMAIN, Lluís. *Vocabulari de la llengua catalana medieval*. Ed. a cura de Germà COLON. Institut d'Estudis Catalans [en línia] <<http://www.iec.cat/faraudo/>> [Consulta: agost 2011].
- FISCHER, William; BAUCHOT, Marie Louis; SCHNEIDER, Matthias (redactors) (1987). *Fiches FAO d'identification des espèces pour les besoins de la pêche. (Révision 1). Méditerranée et mer Noire. Zone de pêche 37. Vol. II: Vertébrés*. Roma: FAO, p. 761-1530.
- FIVALLER I BRU, Joan Antoni de (marquès de Vil·lel) (1790). «Memoria sobre los Cetáceos en general, y las Marso-pas en particular, con motivo de haber barado 32 de éstas en las Plaias de Puerto Fangar de esta Provincia de Cataluña» (28/04/1790). A: *Memòries i treballs de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona*. Manuscrit, 2.I.07, 76.15 (cf. 17). 16 p.
- FOLCH, Ramon (secretari de redacció) (1976). *Natura, ús o abús?: Llibre blanc de la gestió de la natura als Països Catalans*. Barcelona: Barcino: Fundació Carulla Font. 570 p. (Memòries de la Institució Catalana d'Història Natural; 9)
- FORCADA, Jaume (1995). «Cetacis a la Mediterrània occidental: biologia i conservació». *L'Atzavara*, 6, p. 24-33.
- FRANTZIS, Alexandros; GORDON, Jonathan; HASSIDIS, Gilda; KOMNENOU, Anastasia (2001). «The enigma of harbor porpoise presence in the Mediterranean Sea». *Marine Mammal Science*, 17, (4), p. 937-944.
- GARRIDO, Alfons; PÉREZ, Montse; ALEGRET; Joan Lluís; DARNACULLETA, Montserrat (2010). *Les ordinacions de la pesquera de Calonge (segles XV-XVIII)*. Palamós: Fundació Promediterrània per la Conservació, l'Estudi i la Difusió del Patrimoni Marítim. 139 p.
- GONZÁLEZ, Luís Mariano; AVEL·LÀ, Francesc Xavier (1989). «La extinción de la foca monje (*Monachus monachus*) en las costas mediterráneas de la península ibérica y propuesta de una estrategia de actuación». *Ecología* [Madrid: ICONA], núm. 3, p. 157-177.
- GOSÀLBEZ, Joaquim (coord.) (1987). «Mamífers». A: *Història natural dels Països Catalans*. Ed. a cura de Ramon FOLCH. Vol. 13, p. 203-498.
- GRABULOSA, Igor (1985). «Els cetacis de les costes empordanesa i selvatana». *Revista de Girona*, núm. 112, p. 65-68.
- GRAELLS, Mariano de la Paz (1889). «Las ballenas de las costas oceánicas de España». *Memoria de la Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales*. Tom XIII, part 3a. Madrid. 115 p. + IX làmines.
- GRAU, E.; AGUILAR, Àlex; FILELLA, Salvador (1980). «Cetaceans stranded, captured or sighted in the Spanish coasts during 1976-1979». *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, núm. 45, p. 167-179. (Secc. Zool.; 3)
- GRIERA, Antoni (1923). «Els noms dels peixos dels mars i rius de Catalunya». *Butlletí de Dialectologia Catalana*, XI, p. 33-79.
- GRIERA, Antoni (1935-1947). *Tresor de la llengua, de les tradicions i de la cultura popular de Catalunya*. Barcelona: Edicions Catalunya. 14 v.
- HOSPITALER, José (1869). *Vocabulario castellano menorquin y vice-versa. Reproduce la edición de Mahon*. París; València: Imp. Miguel Parpal 300 p., VIII + 292 = 15 cm.
- IGLÈSIES, Josep (1949). *Mateu Aymerich, S.I. (1715-1799) i la seva 'Historia geográfica y natural de Cataluña'. Seguit de la transcripció del volum dedicat al Regne Animal segons el manuscrit, inèdit, del Palau Reial de Madrid*. Barcelona: Imp. Altés. 342 p. (Quaderns de Geografia; II)
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1995). *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana: Edicions 62. [DIEC]
- INTERNATIONAL WHALING COMMISSION (IWC). <<http://iwcoffice.org/index.htm>> [Consulta: juliol 2011].
- JEFFERSON, Thomas A.; LEATHERWOOD, Stephen; WEBBER, Marc A. (1993). *FAO species identification guide. Marine mammals of the world*. Roma: FAO. 320 p. 587 fig.
- LABÈRNIA, Pere (1839-1840). *Diccionari de la llengua catalana ab la correspondència castellana y llatina*. Barcelona: Estampa dels Hereus de la V. Pla. 2 v. 988 i 1040 p.
- Libre de Sent Soví (1324). *Receptari de cuina*. Ed. de 1979 a cura de Rudolf GREWE. Barcelona: Barcino: Fundació Jaume I. 251 p. (Els Nostres Clàssics. Col·lecció A; 115)
- LLEONART, Jordi (2010). «Diversitat lingüística i gestió dels noms dels productes de la pesca». A: *Espais Terminològics 2009. Terminologia i variació lingüística*. Barcelona: Eumo: TERMCAT. Centre de Terminologia, p. 151-162.
- LLEONART, Jordi; CAMARASA, Josep Maria (1987). *La pesca a Catalunya el 1722 segons un manuscrit de Joan Salvador i Riera*. Barcelona: Museu Marítim i Diputació de Barcelona. 127 p. (Estudis Marítims; 1)
- LLOZE, René; MARY, Didier (1999). «Les cétacés du Muséum de Perpignan». A: *Annales du Museum d'Histoire Naturelle de Perpignan*, núm. 9, p. 1-41.
- MARGALEF I BENAIGES, Ramon (1987). *La Cala, filla del mar. L'Ametlla de Mar: Confraria de Pescadors Sant Pere*, 123 p.
- MAS I GIBERT, Xavier (1994). *Memorial dels pescadors i els peixos. Converses amb Francesc Isern. Tres-cents anys de tradició marinera al litoral del Maresme*. Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana. 286 p. [2a ed. de 1997]
- MIQUEL, Lluís; BOFILL, Lluís (1987). *Mapa del Cap de Creus. Cadaqués i la costa del mar d'amunt i la del mar d'avall des de cap Gros a Norfeu*. Barcelona: Imprenta Altés. 4 fulls desplegable.

- ORELLANA, Marc Antoni (1802). *Catalogo 'd'els peixos qu'es' crien, e 'peixquen en' lo Mar 'de Valencia'*. València: Viuda de Martin Peris. [Ed. facsímil del Servicio de Reproducción de Libros de Librerías París-Valencia, 1979]
- PALMIRENO, Lorenzo (1569). *Vocabulario del humanista*. 1a impr. València: Imp. Petri à Huete. 2a impr. Barcelona: Imp. P. Malo.
- PASTOR RAMOS, Luís (1998). *Glossary of European Cetaceans*. A.N.A.S. Animal Names Archives. *Theriologikon*-1. Madrid: Tres Cantos. 63 p.
- PELEGRÍ, Joaquim (1980). «Recull de la Comissió de Cetologia de la Institució Catalana d'Història Natural, II, anys 1974 i 1975». *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 45, p. 155-165. (Secc. Zool.; 3)
- POU, Onofre (1580). *Theaurus puerilis*. 2a ed. Barcelona: apud Ioannem Paulum Menescal, 1580 ([Barcinone: ex typographia Petri Mali]) [Edició facsímil: València: Librerías París-Valencia, 1979]
- RECASENS I COMES, Josep Maria (1997). «Notícia sobre la pesca i els pescadors de Tarragona. Segles XVI i XVII». *Quaderns d'Història Tarraconense*, xv, p. 69-118.
- RIEDL, Rupert (1986). *Fauna y flora del mar Mediterráneo*. Barcelona: Omega. 857 p. [Traducció d'Elena Torres]
- ROIG, Emerencià (1927). *La pesca a Catalunya*. Barcelona: Barcino. 158 p. (Enciclopèdia Catalunya; 5)
- RONDELET, Guillaume (1554). *Liber de piscibus marinus, in quibus verae Piscium effigies expressae sunt*. Lugduni (Lió): apud Mathiam bonhomme. 242 p. + índex.
- SALA, Joan (1986). *La gent de mar a Lloret*. Barcelona: Ultramar. 377 p.
- SALVADOR I RIERA, Joan (1722). «Réponse aux memoires qu'on á envoyé a Barcelone a Iean Salvador apoticaire, et correspondant de l'Academie Royale des Sciences de Paris, sur les Pesches que se font aux Cotes de Catalogne, aux quels il repond et envoie les desseins necessaires». A: LLEONART, Jordi; CAMARASA, Josep Maria (1987). *La pesca a Catalunya el 1722 segons un manuscrit de Joan Salvador i Riera*. Barcelona: Museu Marítim i Diputació de Barcelona. 127 p. (Estudis Marítims; 1)
- SALVAT (ed.) (1910-1912). *Diccionari de la llengua catalana ab la correspondencia castellana*. Nova ed. enciclopèdica il·lustrada. Barcelona: Salvat y Compa. 3 v.
- SALVAT (ed.) (1930-1935). *Diccionari enciclopèdic de la llengua catalana [amb la correspondència castellana]* [Nova edició / redactada segons les Normes de l'Institut d'Estudis Catalans]. Barcelona: Salvat. 4 v.
- SÁÑEZ REGUART, Antonio (1791-1795). *Diccionario histórico de los artes de pesca nacional*. Madrid: Imprenta de la Viuda de Don Joaquín Ibarra. 5 v.
- SANXO, Josep (1814). *Apunts per a unes Memòries de la Història Natural de l'Illa de Menorca*. [Còpia del manuscrit proporcionada per l'Institut Menorquí d'Estudis]
- SANXO, Josep (1822). *Memorias para la Historia Natural de la Isla de Menorca*. [Còpia del manuscrit proporcionada per l'Institut Menorquí d'Estudis]
- TERMCAT. CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Cercaterm*. [en línia] <<http://www.termcat.cat/ca/Cercaterm>> [Consulta: juny-agost 2011].
- THOMPSON, Sir d'Arcy Wentworth (1947). *A glossary of Greek Fishes*. Oxford: Oxford University Press. 302 p.
- TORRA, Pere (1653). *Dictionarium, seu Thesaurus Catalano Latinus verborum ac phrasium*. Barcelona: Ex Officinâ Typographicâ Raphaelis Figueró.
- VENY, Joan (1980). «Transfusió i adaptació d'ictionims en el "Dictionarium" de Pere Torra (segle XVII)». A: Homenatge a Josep M. Casacuberta. *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes / I*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 69-102. [Aquest text fou publicat, corregit i ampliat el 1993 a: Joan VENY, *Dialectologia filològica*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 23-86.]
- VENY, Joan (1994). «Contacte de llengües en la llista de peixos de Jordi de Puig (1786)». A: *Estudis de llengua i literatura catalanes / XXIX. Miscel·lània Germà Colon 2*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 77-94.
- XAMPENY, Jaume (1987). *Els dofins*. Barcelona: Onda. 40 p. (L'Espiel)

Notes

1. Aquest treball s'ha realitzat en el marc del projecte *Corpus ictionímic del català* finançat per la Secció de Ciències Biològiques de l'Institut d'Estudis Catalans, i amb la col·laboració del TERMCAT. Vull manifestar el meu reconeixement a Àlex Aguilar, Francesc Maynou i Montserrat Inglès per la lectura del manuscrit i els suggeriments que han fet per millorar-lo. També a l'Institut Menorquí d'Estudis per facilitar-me els manuscrits de Josep Sanxo i permetre'm utilitzar-los.
2. Una part molt important d'aquest document està basada en l'ingent treball de buidatge que féu el doctor Alexandre Ribó. No tan sols coneixia profundament tot allò relacionat amb la mar i els llibres que s'hi refereixen, sinó que estimava amb passió la llengua i la cultura catalanes. En reconeixença i agraïment al seu mestratge sobre llengua i mar li dedico aquest treball.

ANNEX

Llista sistemàtica dels mamífers marins, segons Jefferson et al. (1993) i IWC. Les espècies esmentades per la segona font, però no per la primera, s'assenyalen amb les sigles IWC. En la primera columna s'indica el nom científic (espècie o categoria taxonòmica [O: ordre, SO: subordre, F: família]). En la segona columna s'indica la presència a la Mediterrània, amb els codis 1 [Jefferson et al. (1993)], 2 [Fisher et al. (1987)], 3 [Brotons (2002)]. En la tercera columna s'indiquen els noms catalans i les seves fonts. En molts casos, sobretot de fonts antigues, és difícil d'identificar una espècie concreta a partir de la definició, aquí s'ha atribuït la més probable, tot i que de vegades pot referir-se a un grup.

Nom científic	Mediterrània	Noms catalans
O. CETACEA		CETACIS
SO. MYSTICETI		MISTICETS BALENES AMB BARBES
F. BALAENIDAE		BALENES O BALENES FRANQUES
<i>Eubalaena glacialis</i>	2-3	Balena franca.Duguy i Robineau (1987), Pastor (1998) Balena dels bascos.Duguy i Robineau (1987), Pastor (1998) Balena franca comuna.TERMCAT Balena franca atlàntica.GEC (1969-1980) Balena basca.Grau et al. (1980), Grabulosa (1985), Pastor (1998), Brotons (2002) Balena dels bascs.Brotons (2002)
<i>Eubalaena australis</i>		Balena franca comuna.TERMCAT Balena franca del sud.Brotons (2002)
<i>Eubalaena japonica</i> (IWC)		
<i>Balaena mysticetus</i>		Balena.Fabra (1932) Balena de Groenlàndia.Duguy i Robineau (1987), Pastor (1998), Brotons (2002), TERMCAT Balena polar.Pastor (1998) Balena franca àrtica.GEC (1969-1980)
F. NEOBALAENIDAE		
<i>Caperea marginata</i>		Balena franca pigmea.TERMCAT Balena franca nana.GEC (1969-1980) Balena pigmea.Brotons (2002)
F. BALAENOPTERIDAE		RORQUALS.GEC (1969-1980) BALENÒPTERES.GEC (1969-1980)
<i>Balaenoptera musculus</i>	2-3	Rorqual blau.GEC (1969-1980), Duguy i Robineau (1987), Aguilar (1987), Pastor (1998), Brotons (2002), TERMCAT Balena blava.GEC (1969-1980), Grabulosa (1985), Aguilar (1987), Pastor (1998), Brotons (2002), TERMCAT
<i>Balaenoptera physalus</i>	1-2-3	Rorqual comú.GEC (1969-1980), Pelegrí (1980), Grau et al. (1980), Duguy i Robineau (1987), Aguilar (1987), Dacosta i Pagès (1993), Forcada (1995), Pastor (1998), Lloze et al. (1999), Brotons (2002), TERMCAT Balena.Boscà (1916), Brotons (2002) Rorqual.Boscà (1916) Balena franca.Casinos i Filella (1973), Folch (1976), Grabulosa (1985), Pastor (1998), Centelles (2006)
<i>Balaenoptera borealis</i>	1-2-3	Rorqual del nord.GEC (1969-1980), Duguy i Robineau (1987), Forcada (1995), Brotons (2002) Rorqual de Rudolphi.GEC (1969-1980), Duguy i Robineau (1987), Pastor (1998) Rorqual de Rudolf.Pastor (1998) Balena del nord.Casinos i Filella (1973), Grau et al. (1980), Grabulosa (1985), Aguilar (1987), Pastor (1998), Brotons (2002) Rorqual boreal.Xampeny (1987), Pastor (1998), TERMCAT
<i>Balaenoptera edeni</i>	2	Rorqual de Bryde.TERMCAT, Brotons (2002)

Els mamífers marins i els seus noms
Jordi Leonart Aliberas

Nom científic	Mediterrània	Noms catalans
<i>Balaenoptera acutorostrata</i>	1-2-3	Rorqual d'aleta blancaDuguy i Robineau (1987), Aguilar (1987), Forcada (1995), Pastor (1998), TERMCAT Rorqual d'aletes blanquesBrotos (2002) Balena d'aleta blancaCasinos i Filella (1973), Grabulosa (1985), Lloze et al. (1999), Centelles (2006)
<i>Megaptera novaeangliae</i>	1-2-3	XibartaDuguy i Robineau (1987) IubartaAguilar (1987), Dacosta i Pagès (1993), Forcada (1995), Pastor (1998), Brotos (2002), TERMCAT Balena geperudaGrau et al. (1980), Grabulosa (1985), Dacosta i Pagès (1993), Pastor (1998), Brotos (2002) Balena amb gepGEC (1969-1980), TERMCAT JubartaCentelles (2006) Rorqual geperutPastor (1998)
<i>Balaenoptera bonaerensis</i> (IWC)		
<i>Balaenoptera omurai</i> (IWC)		
F. ESCHRICHTIIDAE		
<i>Eschrichtius robustus</i>		Balena grisaGEC (1969-1980), Brotos (2002), TERMCAT
SO. ODONTOCETI		
ODONTOCETS BALENES AMB DENTS		
F. PHYSETERIDAE.		
<i>Physeter catodon</i> <i>Physeter macrocephalus</i>	1-2-3	Cap gros.Labèrnia (1839-1840), Salvat (1910-1912), Cabrera (1914), DCVB (1926-1968), Casinos i Filella (1973), Duguy i Robineau (1987), Pastor (1998), Lloze et al. (1999) CatxalotDCVB (1926-1968), Fabra (1932), GEC (1969-1980), Casinos i Filella (1973), Folch (1976), Pelegrí (1980), Grau et al. (1980), Grabulosa (1985), Duguy i Robineau (1987), Aguilar (1987), Dacosta i Pagès (1993), Forcada (1995), Pastor (1998), Lloze et al. (1999), Brotos (2002), Centelles (2006), TERMCAT Molar (o peix molar)Aguiló (1914-1934), Giera (1935-1947), DCVB (1926-1968) Molà (o peix molà)Giera (1923), DCVB (1926-1968), Dacosta i Pagès (1993) Mular (o peix mular)Libre del Sent Soví (1324), Spill de Jaume Roig (segle XV), Palmireno (1569), Pou (1580), Torra (1653), Sanxo (1814, 1822), Graells (1889), Salvat (1910-1912), Cabrera (1914) Mulà (o peix mulà)Aguiló (1914-1934) MulaTarragona, 1583-1621 (Recasens, 1997), identificació molt incerta FiseteraSalvat (1910-1912) QuexalotBulbena (1905) CacalotDiccionari suplement (1868) MarsoplaSalvat (1910-1912)
F. KOGIIDAE		
<i>Kogia breviceps</i>	3	CATXALOT PIGMEU.Aguilar (1987) Cap gros pigmeuDuguy i Robineau (1987), Pastor (1998) Catxalot pigmeuGEC (1969-1980), Pastor (1998), Brotos (2002), TERMCAT
<i>Kogia simus</i>		Catxalot nanBrotos (2002), TERMCAT
F. MONODONTIDAE		
<i>Monodon monoceros</i>		Narval.Duguy i Robineau (1987), Pastor (1998), TERMCAT (totes les referències)
<i>Delphinapterus leucas</i>		BelugaGEC (1969-1980), Duguy i Robineau (1987), Pastor (1998), Brotos (2002), TERMCAT Balena blancaGEC (1969-1980) MarsuíDCVB (1926-1968), Fabra (1932), GEC (1969-1980)
F. ZIPHIIDAE		
		BALENES ANB BECGEC (1969-1980), Aguilar (1987) ZÍFIDSTERMCAT
<i>Beraudis bairdii</i>		Zifi de quatre dents septentrional.Brotos (2002)
<i>Beraudis arnuxii</i>		Zifi de quatre dents meridionalBrotos (2002)

Els mamífers marins i els seus noms

Jordi Lleonart Aliberas

Nom científic	Mediterrània	Noms catalans
<i>Ziphius cavirostris</i>	1-2-3	Balena de CuvierCasinos i Filella (1973), Folch (1976), Pelegrí (1980), Grau et al. (1980), Grabulosa (1985), Duguy i Robineau (1987), Dacosta i Pagès (1993), Pastor (1998), Brotons (2002), Centelles (2006) Balena amb bec de CuvierAguilar (1987), Aguilar et al. (1991), Forcada (1995), Pastor (1998) Zífid comúTERMCAT Zífid de CuvierTERMCAT Zifi comúBrotons (2002) Zifi de CuvierBrotons (2002)
<i>Hyperoodon ampullatus</i>	3	Cap d'olla de bec borealDuguy i Robineau (1987) Cap d'olla amb bec borealPastor (1998) Cap d'olla granDuguy i Robineau (1987), Pastor (1998) Cap d'olla borealBrotons (2002) Zífid cap d'olla borealTERMCAT Zifi cap d'olla borealBrotons (2002)
<i>Hyperoodon planifrons</i>		Zífid cap d'olla australTERMCAT Zifi cap d'olla australBrotons (2002)
<i>Tasmacetus shepherdi</i>		Zífid becut de ShepherdTERMCAT Zifi de ShepherdBrotons (2002)
<i>Mesoplodon densirostris</i>	1-2-3	Balena amb bec de BlainvilleGrabulosa (1985), Aguilar (1987) Balena de bec de BlainvillePastor (1998) Balena picuda de BlainvillePastor (1998) Zífid de BlainvilleTERMCAT Balena de BlainvilleBrotons (2002) Zifi de BlainvilleBrotons (2002)
<i>Mesoplodon grayi</i>		Zífid de GrayTERMCAT Zifi de GrayBrotons (2002)
<i>Mesoplodon hectori</i>		Zífid d'HéctorTERMCAT Zifi d'HèctorBrotons (2002)
<i>Mesoplodon carlhubbsi</i>		Zífid d'HubbTERMCAT Zifi de HubbsBrotons (2002)
<i>Mesoplodon peruvianus</i>		
<i>Mesoplodon bidens</i>		Balena de bec de SowerbyDuguy i Robineau (1987), Pastor (1998) Zífid de SowerbyTERMCAT Zifi de SowerbyBrotons (2002)
<i>Mesoplodon europaeus</i>		Zífid de GervaisTERMCAT Zifi de GervaisBrotons (2002)
<i>Mesoplodon mirus</i>		Balena de bec de TrueDuguy i Robineau (1987), Pastor (1998) Zífid de TrueTERMCAT Zifi de TrueBrotons (2002)
<i>Mesoplodon layardii</i>		Zífid de LayardTERMCAT Zifi de LayardBrotons (2002)
<i>Mesoplodon bowdoini</i>		Zífid d'AndrewTERMCAT Zifi d'AndrewBrotons (2002)
<i>Mesoplodon pacificus</i> <i>Indopacetus padificus</i> (IWC)		Zífid de l'IndopacíficTERMCAT Zifi de LongmanBrotons (2002)
<i>Mesoplodon stejnegeri</i>		Zífid de StejnegerTERMCAT Zifi de StejnegerBrotons (2002)
<i>Mesoplodon ginkgodens</i>		Zífid de dents de GingkoTERMCAT Zifi de NishiwakiBrotons (2002)
<i>Mesoplodon perrini</i> (IWC)		
<i>Mesoplodon traversii</i> (IWC)		
E. DELPHINIDAE.		
<i>Orcaella brevirostris</i>		Cap d'olla d'IrauadiTERMCAT Cap d'olla de IrrawaddyBrotons (2002)
<i>Orcaella heinsohni</i> (IWC)		

Els mamífers marins i els seus noms
Jordi Leonart Aliberas

Nom científic	Mediterrània	Noms catalans
<i>Orcinus orca</i>	1-2-3	Orca Sanxo (1814, 1822), DCVB (1926-1968), Fabra (1932), GEC (1969-1980), Casinos i Filella (1973), Grabulosa (1985), Duguy i Robineau (1987), Aguilar (1987), Xampeny (1987), Dacosta i Pagès (1993), Forcada (1995), Brotons (2002), Centelles (2006), TERMCAT Orga Aguiló (1914-1934), Pastor (1998) Capdorga Aguiló (1914-1934) Òrgena Orellana (1802), Boscà (1916), DCVB (1926-1968) Orqueda DCVB (1926-1968), identificació molt incerta Ballenato Boscà (1916)
<i>Globicephala melas</i> <i>Globicephala melaena</i>	1-2-3	Cap d'olla Sanxo (1814, 1822), Graells (1889), Salvat (1910-1912), Cabrera (1914), Boscà (1916), DCVB (1926-1968), Fabra (1932), GEC (1969-1980), Casinos i Filella (1973), Pelegrí (1980), Grau et al. (1980), Grabulosa (1985), Duguy i Robineau (1987), Dacosta i Pagès (1993), Brotons (2002), Centelles (2006) Capdolla Aguiló (1914-1934) Cap d'olla negre Aguilar et al. (1991), Aguilar (1987), Pastor (1998), Lloze et al. (1999), Brotons (2002) Cap d'olla negre d'aleta llarga TERMCAT Cap d'olla d'aleta llarga Forcada (1995) Cap d'olla comú Xampeny (1987) Vaca DCVB (1926-1968)
<i>Globicephala macrorhynchus</i>	1	Cap d'olla tropical Duguy i Robineau (1987), Pastor (1998) Cap d'olla d'aleta curta Duguy i Robineau (1987) Cap d'olla negre d'aleta curta TERMCAT Cap d'olla d'aleta curta Forcada (1995), Brotons (2002)
<i>Pseudorca crassidens</i>	1-2-3	Falsa orca Casinos i Filella (1973), Grabulosa (1985), Duguy i Robineau (1987), Forcada (1995), Pastor (1998), Brotons (2002), Centelles (2006) Orca falsa Aguilar (1987), Pastor (1998), TERMCAT
<i>Feresa attenuata</i>	1	Orca pigmea Brotons (2002), TERMCAT
<i>Peponocephala electra</i>		Orca nana Brotons (2002), TERMCAT
<i>Sotalia fluviatilis</i>		Dofí d'estuari sud-americà TERMCAT Sotàlia GEC (1969-1980) Dofí fluvial GEC (1969-1980) Tucuxi Brotons (2002)
<i>Sotalia guianensis</i> (IWC)		
<i>Sousa chinensis</i>		Dofí d'estuari indo pacífic TERMCAT Dofí geperut indopacífic Brotons (2002)
<i>Sousa teuszii</i>		Dofí d'estuari atlàntic TERMCAT Dofí geperut atlàntic Brotons (2002)
<i>Steno bredanensis</i>	1-2-3	Dofí de dents rugoses Duguy i Robineau (1987), Forcada (1995), Pastor (1998) Dofí Centelles (2006) Dofí rostrat TERMCAT Dofí negre Forcada (1995) Dofí de morro llarg Grabulosa (1985), Pastor (1998) Dofí de morro estret Brotons (2002)
<i>Lagenorhynchus obliquidens</i>		Dofí de flancs blancs del Pacífic Brotons (2002), TERMCAT
<i>Lagenorhynchus obscurus</i>		Dofí fosc Brotons (2002), TERMCAT
<i>Lagenorhynchus albirostris</i>		Dofí de bec blanc Duguy i Robineau (1987), Pastor (1998) Dofí de musell blanc TERMCAT Dofí de morro blanc Pastor (1998), Brotons (2002)
<i>Lagenorhynchus acutus</i>		Dofí de flancs blancs Duguy i Robineau (1987), Pastor (1998), Brotons (2002) Dofí de flancs blancs de l'Atlàntic TERMCAT
<i>Lagenorhynchus cruciger</i>		Dofí de franja blanca TERMCAT Dofí creuat Brotons (2002)
<i>Lagenorhynchus australis</i>		Dofí de Peale TERMCAT Llampa Brotons (2002)

Els mamífers marins i els seus noms

Jordi Lleonart Aliberas

Nom científic	Mediterrània	Noms catalans
<i>Grampus griseus</i>	2-3	Cap d'olla grisPelegrí (1980), Grau et al. (1980), Duguy i Robineau (1987), Aguilar (1987), Xampeny (1987), Pastor (1998), Aguilar et al. (1991), Brotons (2002), TERMCAT Dofí de RissoGEC (1969-1980), Casinos i Filella (1973), Grabulosa (1985), Dacosta i Pagès (1993), Pastor (1998), Lloze et al. (1999), Brotons (2002), Centelles (2006) Dofí grisAguilar et al. (1991), Forcada (1995)
<i>Tursiops truncatus</i>	1-2-3	Mular (o dofí mular)Graells (1889), Folch (1976), Grabulosa (1985), Duguy i Robineau (1987), Aguilar (1987), Aguilar et al. (1991), Forcada (1995), Pastor (1998), Brotons (2002), Centelles (2006), TERMCAT Mulà (o dofí mulà)Barceló i Combis (1875), Cabrera (1914), Aguiló (1914-1934), Aguilar-Amat (1934), Dacosta i Pagès (1993), Lloze et al. (1999) Molar (o dofí molar)DCVB (1926-1968), Pelegrí (1980), Grau et al. (1980) Molà (o dofí molà)DCVB (1926-1968), Fabra (1932), GEC (1969-1980), Pastor (1998) MulaGraells (1889), Casinos i Filella (1973) Golfí (pl. golfins)Boscà (1916) Galfí (pl. galfins)Boscà (1916) Gran dofíBrotons (2002) RoassaAguiló (1914-1934), DCVB (1926-1968), Roig (1927), Fabra (1932), Griera (1935-1947) RoaçaAguiló (1914-1934) CorçanaDCVB (1926-1968)
<i>Tursiops aduncus</i> (IWC)		
<i>Stenella attenuata</i>		Dofí ratllat tropicalTERMCAT Dofí clapat de caretaBrotons (2002)
<i>Stenella frontalis</i>	2	Dofí ratllat de l'AtlànticTERMCAT Dofí embridat [sic]Centelles (2006) DofíGrabulosa (1985) Dofí clapat atlànticBrotons (2002) Dofí tacat tropicalPastor (1998)
<i>Stenella longirostris</i>		Dofí de musell llargTERMCAT Dofí de morro llargBrotons (2002)
<i>Stenella clymene</i>		Dofí d'elmBrotons (2002), TERMCAT
<i>Stenella coeruleoalba</i>	1-2-3	Dofí ratllatCasinos i Filella (1973), Pelegrí (1980), Grau et al. (1980), Grabulosa (1985), Xampeny (1987), Duguy i Robineau (1987), Aguilar et al. (1991), Dacosta i Pagès (1993), Pastor (1998), Lloze et al. (1999), Centelles (2006), TERMCAT, Dofí llistatAguilar (1987), Forcada (1995), Pastor (1998), Brotons (2002)
<i>Delphinus delphis</i>	1-2-3	Dofí (o dofí comú)Fabra (1932), Griera (1935-1947), Casinos i Filella (1973), Folch (1976), Pelegrí (1980), Grau et al. (1980), Duguy i Robineau (1987), Aguilar (1987), Xampeny (1987), Dacosta i Pagès (1993), Forcada (1995), Pastor (1998), Brotons (2002), Centelles (2006), TERMCAT DalfíLlull (citad per Farauo de Saint Germain). Calonge, segles XV i XVI (Garrido et al., 2010), Tarragona, 1583-1621 (Recasens, 1997) DelfíTorra (1653), Sanxo (1814, 1822), Labèrnia (1839-1840), Griera (1935-1947) Golfí (pl. golfins)Boscà (1916), DCVB (1926-1968), Pastor (1998) Galfí (pl. galfins)Boscà (1916), DCVB (1926-1968) DefíGraells (1889), Barceló i Combis (1875), Cabrera (1914) DeufíHospitaler (1869), Barceló i Combis (1875), Cabrera (1914) Ruasa (a Girona)Cabrera (1914) DufíGraells (1889)

Els mamífers marins i els seus noms

Jordi Leonart Aliberas

Nom científic	Mediterrània	Noms catalans
<i>Delphinus capensis</i> (IWC)		
<i>Lagenodelphis hosei</i>		Dofí de Fraser Brotons (2002), TERMCAT
<i>Lissodelphis borealis</i>		Dofí septentrional TERMCAT Dofí sense aleta boreal Brotons (2002)
<i>Lissodelphis peronii</i>		Dofí meridional TERMCAT Dofí sense aleta austral Brotons (2002)
<i>Cephalorhynchus commersonii</i>		Dofí de Commerson TERMCAT Dofí de Commerson Brotons (2002)
<i>Cephalorhynchus heavisidii</i>		Dofí de Heaviside TERMCAT Tonina de Heaviside Brotons (2002)
<i>Cephalorhynchus hectori</i>		Dofí d'Héctor TERMCAT Tonina d'Héctor Brotons (2002)
<i>Cephalorhynchus eutropia</i>		Dofí negre TERMCAT Tonina negra Brotons (2002)
F. PHOCOENIDAE		MARSOPES Aguilar (1987), GEC (1969-1980)
<i>Phocoenoides dalli</i>		Marsopa de Dall TERMCAT, Brotons (2002)
<i>Australophocaena dioptrica</i>		Marsopa d'ulleres TERMCAT Marsopa d'ullera Brotons (2002)
<i>Phocoena phocoena</i>	1-2-3	Marsopa (o marsopa comuna) Labèrnia (1839-1840), GEC (1969-1980), Casinos i Filella (1973), Grabulosa (1985), Aguilar (1987), Xampeny (1987), Duguy i Robineau (1987), Pastor (1998), Brotons (2002), Centelles (2006), TERMCAT Marsopla Labèrnia (1839-1840), Salvat (1910-1912) Marsuí Pastor (1998)
<i>Phocoena spinipinnis</i>		Marsopa de Burmeister TERMCAT Marsopa espinosa Brotons (2002)
<i>Phocoena sinus</i>		Marsopa de Califòrnia TERMCAT Cochito Brotons (2002)
<i>Neophocena phocaenoides</i>		Marsopa sense aleta TERMCAT, Brotons (2002) Marsopa negra Brotons (2002)
F. PLATANISTIDAE		
<i>Platanista gangetica</i>		Dofí del Ganges GEC (1969-1980), Brotons (2002), TERMCAT
<i>Platanista minor</i> (no a IWC)		Dofí de l'Indo Brotons (2002) (segurament seria millor «de l'Indus»)
F. INIIDAE		
<i>Inia geoffrensis</i>		Dofí de l'Amazones GEC (1969-1980), Brotons (2002), TERMCAT Ínia GEC (1969-1980) Bufeo Brotons (2002)
F. PONTOPORIIDAE		
<i>Pontoporia blainvillei</i>		Dofí del Plata GEC (1969-1980), Brotons (2002), TERMCAT Dofí del Riu de la Plata GEC (versió electrònica)
F. LIPOTIDAE (IWC)		
† <i>Lipotes vexillifer</i> (funcionalment extint el 2006)		Dofí del Iang-tsé Brotons (2002), TERMCAT Baiji Brotons (2002)
O. SIRENIA		MANATINS I DUGONGS
F. TRICHECHIDAE		MANATINS Salvat (1910-1912), DCVB (1926-1968), Aguilar (1987), VAQUES MARINES Salvat (1910-1912)
<i>Trichechus manatus</i>		Manatí del Carib TERMCAT
<i>Trichechus inunguis</i>		Manatí amazònic TERMCAT
<i>Trichechus senegalensis</i>		Manatí africà TERMCAT
F. DUGONGIDAE		DUGONGS GEC (1969-1980), Aguilar (1987) VAQUES MARINES
<i>Dugong dugon</i>		Dugong TERMCAT
† <i>Hydrodamalis gigas</i> (extint el 1768)		Vaca de Steller Aguilar (1987) Vaca marina de Steller TERMCAT
O. CARNIVORA		

Els mamífers marins i els seus noms

Jordi Lleonart Aliberas

Nom científic	Mediterrània	Noms catalans
SO. PINNIPEDIA		FOQUES MORSES I OTÀRIESAguilar (1987)
F. OTARIIDAE		OTÀRIESAguilar (1987), GEC (1969-1980) LLEONS MARINSSalvat (1910-1912), DCVB (1926-1968), Fabra (1932), GEC (1969-1980), Aguilar (1987)
		ÓSSOS MARINSTERMCAT
<i>Eumetopias jubatus</i>		Lleó marí de StellerTERMCAT
<i>Zalophus californianus</i>		Lleó marí de CalifòrniaTERMCAT
<i>Otaria byronia</i>		Lleó marí sud-americàTERMCAT
<i>Neophoca cinerea</i>		Lleó marí australiàTERMCAT
<i>Phocartos hookeri</i>		Lleó marí de Nova ZelandaTERMCAT
<i>Callorhinus ursinus</i>		Ós marí septentrionalTERMCAT
<i>Arctocephalus townsendi</i>		Ós marí de GuadalupeTERMCAT
<i>Arctocephalus philippi</i>		Ós marí de Juan FernándezTERMCAT
<i>Arctocephalus galapagoensis</i>		Ós marí de les GalápagosTERMCAT
<i>Arctocephalus australis</i>		Ós marí sud-americàTERMCAT
<i>Arctocephalus forsteri</i>		Ós marí de Nova ZelandaTERMCAT
<i>Arctocephalus tropicalis</i>		Ós marí subantàrticTERMCAT
<i>Arctocephalus gazella</i>		Ós marí antàrticTERMCAT
<i>Arctocephalus pusillus</i>		Ós marí afroaustraliàTERMCAT
F. ODOBENIDAE		MORSES
<i>Odobenus rosmarus</i>		MorsaTERMCAT
F. PHOCIDAE		FOQUESGEC (1969-1980) LLOPS MARINSGEC (1969-1980) ELEFANTS MARINS(a les espècies del gènere <i>Mirounga</i>) GEC (1969-1980)
<i>Phoca vitulina</i>		Foca comunaDuguy i Robineau (1987), TERMCAT, GEC (1969-1980)
<i>Phoca largha</i>		Foca tacadaTERMCAT
<i>Phoca hispida</i>		Foca jaspiadaDuguy i Robineau (1987) Foca ocel·ladaTERMCAT Foca marbradaGEC (1969-1980)
<i>Phoca sibirica</i>		Foca del BaikalTERMCAT
<i>Phoca caspica</i>		Foca del CaspiTERMCAT
<i>Phoca groenlandica</i>		Foca de GroenlàndiaGEC (1969-1980), Duguy i Robineau (1987), TERMCAT
<i>Phoca fasciata</i>		Foca de bandesTERMCAT
<i>Halichoerus grypus</i>		Foca grisaGEC (1969-1980), Duguy i Robineau (1987), TERMCAT
<i>Erignathus barbatus</i>		Foca barbudaGEC (1969-1980), Duguy i Robineau (1987), TERMCAT
<i>Cystophora cristata</i>		Foca de crestaTERMCAT Foca de cascDuguy i Robineau (1987)
<i>Monachus monachus</i>	I-2	Vedell maríPou (1580), Salvador i Riera (1722), DCVB (1926-1968), GEC (1969-1980), Duguy i Robineau (1987) Vell marí (i variants, vei, vey)Llull (1272, citat per DCVB, 1926-1968), Barceló i Combis (1875), Aguiló (1914-1934), DCVB (1926-1968), Duguy i Robineau (1987), Avellà (1987), TERMCAT Foca mediterràniaAguilar (1987), TERMCAT Foca monjo del MediterraniTERMCAT Llop maríSalvat (1910-1912), DCVB (1926-1968) (a Benidorm), Fabra (1932), Coromines (1980-1991), Aguilar (1987), Bou maríAguilar-Amat 1920, Aguilar (1987) (a l'Empordà) Vaca marinaLabèrnia (1839-1840) FocaLabèrnia (1839-1840) Foca frareCentelles (2006) BellmaríCoromines (1980-1991) (Jaume Roig, Rector de Vallfogona) Foca caputxinaGEC (1969-1980)

Nom científic	Mediterrània	Noms catalans
† <i>Monachus tropicalis</i> (extinta el 1952)		Foca monjo del CaribTERMCAT
<i>Monachus schauinslandi</i>		Foca monjo de Hawaii.TERMCAT
<i>Mirounga angustirostris</i>		Elefant marí septentrionalTERMCAT
<i>Mirounga leonina</i>		Elefant marí meridionalTERMCAT
<i>Lobodon carcinophagus</i>		Foca menjacrancsTERMCAT Foca blancaGEC (1969-1980)
<i>Ommatophoca rossii</i>		Foca de RossTERMCAT
<i>Hydrurga leptonyx</i>		Foca lleopard.TERMCAT
<i>Leptonychotes weddellii</i>		Foca de WeddellTERMCAT

De terme a mot comú. El paper dels diccionaris¹

CARME BACH MARTORELL I JAUME MARTÍ I LLOBET

Universitat Pompeu Fabra

carme.bach@upf.edu, jaume.marti@upf.edu

Carme Bach Martorell és doctora

en Lingüística per la Universitat Pompeu Fabra (2001) amb la tesi *Els connectors reformulatius catalans: anàlisi i proposta d'aplicació lexicogràfica*, i llicenciada en Filologia Catalana (1994). És professora del Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge de la UPF i membre del Grup de Recerca d'Aprenentatge i Ensenyament de Llengües (GRAEL) del mateix departament i de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada. Com a membre del projecte APLE, finançat pel Ministeri de Ciència i Innovació, fa recerca sobre el discurs especialitzat.

Jaume Martí i Llobet és doctor

enginyer industrial per la Universitat Politècnica de Catalunya (1992) amb la tesi doctoral *El vocabulari del taller mecànic*, i llicenciat en Història (1979) i en Filologia Catalana (1983). Com a membre de la Comissió Lexicogràfica del Col·legi Oficial d'Enginyers Industrials de Catalunya, és coautor del *Diccionari del taller mecànic* (1991) i del *Diccionari de la qualitat* (2001). És professor emèrit del Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge de la UPF i membre de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada (IULA). Com a membre del grup IULATERM, fa recerca en terminologia i aspectes socials del discurs especialitzat.

Resum

La divulgació provoca la presència de neologismes terminològics en el discurs comú, que poden adquirir, per un procés de desterminologització, un significat diferent de l'especialitzat. Una recerca feta en el Diccionari de la llengua catalana (DIEC2) sobre termes del camp de la lingüística comparats amb els de dos diccionaris especialitzats mostra que es tracten de manera semblant; no hi queda, doncs, reflectida la distinció conceptual entre terme i mot comú.

PARAULES CLAU: desterminologització; neologia; diccionari general; diccionari especialitzat; nivell d'especialització

Abstract

From Term to Common Word; the Role of Dictionaries

The popularisation of science leads to terminological neologisms being used in common language. These neological terms may undergo a determinologisation process and, as a consequence, acquire a new meaning which is different to the specialised one. Research into linguistic terms based on the comparison of a general language dictionary, the Dictionary of the Catalan Language (Diccionari de la llengua catalana, DIEC2), with two specialised dictionaries on linguistics was carried out. The results show that terms are treated in a similar way in both specialised and general dictionaries without reflecting the conceptual distinction between terms and common words.

KEYWORDS: determinologisation; neology; general dictionary; specialised dictionary; level of specialisation

TERMINÀLIA 5 (2012): 26-32 · DOI: 10.2436/20.2503.01.34

Data de recepció: 23/01/2012. Data d'acceptació: 25/03/2012

ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

1 Introducció

Cap als anys seixanta, quan la terminologia va irrompre en el panorama científicotècnic, les descripcions que es feien del terme tractaven de la seva vinculació amb les nocions de les ciències i les tècniques; eren descripcions i reflexions allunyades dels treballs dels lingüistes perquè teoritzaven sobre els termes sense considerar les connexions que podien tenir amb els mots comuns de la llengua.

Després, la terminologia s'ha anat desenvolupant i ha evolucionat cap a punts de vista estrictament lingüístics, entre els quals destaquen darrerament els que estudien el discurs i parteixen dels usos reals de la llengua, com ara Cabré (1999), Gaudin (1993), Ciapuscio (2003) o Temmerman (2000).

Alhora, en aquest terreny dels usos, el fenomen de la divulgació dels coneixements científics i tecnològics, ja sigui per mitjà de l'ensenyament general, dels mitjans de comunicació o de publicacions diverses (diccionaris, llibrets d'instruccions, Internet, etc.), ha familiaritzat la massa de parlants amb els termes de moltes disciplines. És per això que ens trobem amb un ús generalitzat de formes terminològiques.

Quan la terminologia s'estudia a partir de la presència dels termes en el discurs, es pot tenir en consideració un ventall ampli de tipus de text, tant pel que fa al tema com pel que fa al registre (textos de dret, textos de lingüística, textos de física, per exemple, d'una banda, i textos altament especialitzats, textos per als aprenents d'una especialitat o textos de divulgació, d'una altra).

Tota aquesta amplitud textual, i la gran quantitat de material terminològic i lèxic que ofereix, que ha ajudat a conferir entitat i valor científic i acadèmic a la terminologia, també és en l'origen de l'aparició de dubtes teòrics sobre la distinció entre *terme* i *mot comú* i, consegüentment, sobre la funció de les institucions que s'ocupen de llengua i terminologia, és a dir, sobre el paper fixador o normalitzador que exerceixen i el contingut dels productes que ofereixen als parlants.

Els dubtes teòrics són conseqüència dels dubtes pràctics que sorgeixen en el tractament de les unitats, per la coincidència de formes (de molts termes amb mots comuns), per la sensació de contínuum que provoquen els contextos tan pròxims i diversos, pel traspass incessant de termes a la llengua comuna i per la creació constant de nous termes en els diferents camps d'especialitat, alguns dels quals manllevats a la llengua comuna.

Amb l'estudi que presentem volem aclarir el panorama descrit, partint dels mateixos conceptes bàsics de *terme* i *mot comú*, relacionats amb el de *neologia*, i analitzant com queden reflectits en la pràctica lexicogràfica.

2 Posicionament conceptual

La terminologia és el lèxic específic del discurs especialitzat. El discurs especialitzat és el discurs que conté coneixement especialitzat, és a dir, el que sorgeix en el si dels grups que fan investigació i dels grups professionals en general, per l'objectiu que tenen de progressar i de trobar explicacions cada vegada més satisfactòries a les preguntes que sistemàticament es fan. Els membres de cada grup comparteixen, amb un cert consens, els coneixements sobre la matèria que tracten, els quals constitueixen un tot cohesionat que anomenem *sistema conceptual*. Aquest coneixement especialitzat i cadascun dels conceptes del sistema corresponen a una visió de la realitat específica de cada grup, visió que difereix de la que tenen la resta de parlants i que es manifesta mitjançant el discurs comú, el lèxic comú.

Els mots comuns de la llengua són, doncs, els que designen el coneixement comú, el de tothom, sobre els objectes i els conceptes. Aquest coneixement s'adquireix principalment amb l'aprenentatge de la llengua i es va ampliant i matisant a través dels contactes i les relacions socials, individuals o grupals (incloent-hi els dels mitjans de comunicació de massa i l'ensenyament no universitari); això conforma el lèxic comú.

Els neologismes lèxics són els mots (o les noves accepcions) que s'incorporen a la llengua. La consideració d'un mot com a neologisme és un fet transitori, i la durada d'aquest període transitori es determina amb criteris més o menys objectivables, però força convencionals.

El concepte de neologia, i la seva aplicació, té molt d'interès tant en l'anàlisi de la terminologia (en què també es denomina *neonímia*) com en la del lèxic comú, però en té especialment en l'estudi de les zones de contacte d'aquests dos àmbits.

D'una banda, els grups especialitzats, en els seus processos de descoberta, d'invenció o de replantejament sistemàtics generen un gran nombre de termes nous i, doncs, de neologismes terminològics (neònims).

D'altra banda, el terme que, pel discurs divulgatiu, es transmet al llenguatge comú no perd, com és lògic, l'estatus de terme amb el seu valor precís en el sistema conceptual dels especialistes; però genera un mot comú, és a dir, un neologisme, que s'integra al lèxic comú amb un valor nou. Aquest fenomen s'ha denominat *banalització* i, més recentment, *desterminologització*, denominació, aquesta última, formalment més enrevesada, però que té l'avantatge de ser suggeridora que el resultat final no és un terme (encara que en mantingui la forma).

Aquests mots comuns que provenen de termes passen per l'estatus de neologisme quan comencen a aparèixer en els textos de divulgació i els parlants hi entren en contacte, encara que els termes d'origen estiguin plenament implantats i estabilitzats per als especialistes; i això fa que entrin amb facilitat en el diccionari general.

Les característiques semàntiques dels mots comuns resultants d'aquests processos, quasi sempre derivades dels trets dels termes originaris, constitueixen la clau per a l'aclariment conceptual a què ens hem referit. Convindria, per tant, estudiar-les en profunditat, descriure-les adequadament i veure els diferents casos que s'hi poden considerar.

Aquest estudi vol ser un pas en aquesta línia. És una recerca en la zona de trànsit entre la terminologia i el lèxic comú, i consisteix en l'anàlisi comparativa del tractament de la terminologia en alguns diccionaris representatius, partint d'uns supòsits que deriven de les idees exposades.

Hem de suposar, en primer lloc, que en els diccionaris especialitzats, on es recullen els termes per camps d'especialitat, aquests hi són definits d'acord amb les relacions precises fixades en cada sistema conceptual. I en segon lloc, que els diccionaris generals contenen els mots comuns de la llengua definits d'acord amb la competència dels parlants (mitjans, cultes), inclosos aquells mots comuns que provenen de la desterminologització de termes; i que aquests darrers hi són definits amb una certa aproximació als trets semàntics o conceptuals dels termes originaris.

3 Objectius i plantejament del treball

Aquest estudi s'ha fet amb un objectiu últim que és saber si en els diccionaris generals queda reflectit el fenomen de la desterminologització, d'acord amb els supòsits descrits. Formulats d'una altra manera: es tracta de descobrir si els diccionaris generals, ho explicitin o no, estan en la línia de presentar els mots comuns com un objecte conceptualment diferent dels termes que usen els especialistes.

És una exploració sobre aquest problema, alhora pràctic i teòric, que necessàriament s'han hagut de plantejar les institucions i els lexicògrafs encarregats de l'elaboració dels diccionaris generals, com bé ho expressa M. Teresa Cabré a propòsit del *Diccionari de la llengua catalana*:

Els especialistes i els parlants no veuen el món de la mateixa manera, ni tan sols quan es refereixen a un mateix concepte. Cal, doncs, arribar a un consens entre els uns i els altres per poder diferenciar les unitats que són pròpies dels vocabularis científics i les que han de ser incloses en els diccionaris generals i sobretot la forma de representar-les. Les unitats del diccionari general s'han de prendre com a mots, amb diferents nivells d'especialització, i no com a termes. (Cabré, 2000)

El treball que presentem consisteix en una recerca sobre el tractament dels termes del camp de la lingüística en la segona edició del *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC2), en comparació amb el dels diccionaris especialitzats. La validesa dels resultats obtin-

guts, com és lògic, se cenyeix al cas estudiat; i, si de cas, recerques paral·leles en altres camps o en altres diccionaris ens podrien mostrar fins a quin punt són generalitzables.

Dues raons principals ens han fet triar el camp de la lingüística per a aquest estudi. La primera raó és el nostre interès d'investigar sobre materials de l'especialitat que ens és pròpia, i més si aquesta investigació s'orienta a una millora en la projecció general dels coneixements de la disciplina; perquè creiem amb Saragossà (2009, p. 296) que:

Els investigadors han d'estar compromesos amb la divulgació del saber de la seua ciència, i els diccionaris formen part de la divulgació. Això implica que entre les preocupacions dels lingüistes, hauríem de trobar el tema de com defineixen els diccionaris els conceptes de la nostra disciplina. Si els diccionaris ofereixen propostes que els lectors de cultura mitjana són capaços d'entendre i assimilar, podem sentir-nos satisfets.

La segona raó és la idea que les entrades del camp de la lingüística són les que reflecteixen més bé els criteris amb què s'ha elaborat el diccionari general; perquè, en efecte, si en altres disciplines els lexicògrafs han de seguir els especialistes corresponents, tant per a la selecció de les entrades com per a les definicions, en el cas de la lingüística el grau de dependència hauria de ser menor ja que els lexicògrafs són lingüistes i, en qualsevol cas, els especialistes en lingüística tenen molt més que nocions de lexicografia.

Una vegada fixat l'objecte principal de la recerca, els termes de la lingüística en el diccionari general DIEC2, el treball ha consistit a fer dues menes d'observacions, cadascuna responent a una hipòtesi:

- 1) Observació sobre la selecció de les entrades terminològiques que s'ha fet en el DIEC2; perquè se suposa que, mentre un diccionari especialitzat conté els termes del camp corresponent sense limitacions de tipus conceptual, el diccionari general selecciona els que ja han estat presentats en textos adreçats al públic en general. La hipòtesi és, doncs, que el DIEC2 té menys entrades de termes que els diccionaris especialitzats.
- 2) Observació sobre el contingut de les definicions del DIEC2; perquè se suposa que, mentre els diccionaris especialitzats presenten el contingut conceptual que els especialistes dominen, el diccionari general presenta definicions adaptades al públic en general, que n'és el destinatari. La hipòtesi és, doncs, que les definicions del DIEC2 són menys especialitzades que les dels diccionaris especialitzats.

Per validar aquestes hipòtesis ha calgut, per tant, comparar en els aspectes esmentats el DIEC2 amb algun diccionari especialitzat. S'han escollit dos diccionaris especialitzats de referència en català: el *Diccionari de lingüística* del TERMCAT (1992) —d'ara en

endavant DTermcat— i el Diccionari de lingüística de Manuel Pérez Saldanya et al. (1998) —d'ara en endavant DPS. Es tracta de dues obres prestigioses pel que fa a l'autoria. D'una banda, el TERMCAT és el centre oficial de terminologia de la llengua catalana que crearen el 1985 la Generalitat de Catalunya i l'IEC, que té com a objectiu fonamental la normalització dels neologismes del lèxic especialitzat i col·labora en l'elaboració dels diccionaris generals de l'IEC. D'altra banda, Manuel Pérez Saldanya, principal coordinador del segon diccionari triat, és un lingüista reconegut, membre de la Secció Filològica de l'IEC des de l'any 1997.

D'aquests diccionaris, a més de les dades que deriven de la respectiva adscripció tipològica, de general o especialitzat, tenim en compte altres dades que poden ajudar a interpretar correctament els resultats de les comparacions, com són l'ordre en què s'han elaborat, quins són els que han condicionat l'elaboració dels altres i, sobretot, els criteris relacionats amb terminologia que expliciten en les respectives pàgines introductòries (la cursiva és nostra):

En el DTermcat s'afirma que «recull la terminologia essencial d'aquesta branca de les ciències humanes» i també que els usuaris «hi trobaran les formes fixades en català». Pel que fa a les definicions, «s'ha volgut fer un treball de síntesi nocional, recollint només el que són els trets semàntics característics de cada terme».

El DPS fou elaborat com a complementari al del TERMCAT i «pretén arreplegar i delimitar els termes que ens ha llegat la tradició gramatical però també aquells que s'han anat generant a partir del gran dinamisme que la lingüística ha assolit durant la segona meitat del segle XX».

I, finalment, són especialment rellevants la justificació i el reconeixement que es fa en el DIEC2 de la presència de terminologia:

Si la llengua catalana ha d'ésser normalment present en tots els espais de l'activitat social, cal dotar-la dels recursos que no n'impedeixin l'ús en cap context. Altrament, esdevindria impossible salvar-la de la diglòssia que encara pateix si no abordàvem correctament l'establiment de la preceptiva en el lèxic especialitzat i no li donàvem un marge generós en els reculls del lèxic general.

Es fa, doncs, imperiosa la tasca d'acoblament sòlid dels llenguatges d'especialitat i la llengua comuna: la neologia ha d'ésser deutora del lèxic general i aquest, al seu torn, ha de donar solucions a la formació i la preceptiva de la neologia. Tanmateix seria un error, ultra que un ideal inassolible, que els diccionaris generals pretenguessin d'incloure tota la terminologia.

Una de les conseqüències més destacables de la labor duta a terme en la preparació de la segona edició del DICCIONARI DE LA LLENGUA CATALANA ha estat justament l'ampliació notable i ponderada de la terminologia; n'ha resultat també l'aspecte més complex i que ha requerit, doncs, un període d'execució més llarg. Com he dit suara, no és fàcil d'establir el llindar d'especialització que cal pren-

dre com a referència a l'hora de seleccionar les entrades i les subentrades; ni tampoc de trobar el tipus de definició que satisfaci ensem l'exigència científica i la claredat i simplicitat necessàries en un diccionari general. Tot i això, per tal d'assolir la compacitat indefectible, ha calgut coordinar minuciosament les àrees del coneixement, les més afins i les més distants entre si.

4 Metodologia i criteris d'anàlisi

Una vegada plantejat el treball com un estudi comparatiu entre els tres diccionaris presentats, calia dissenyar un mètode pràctic que ens permetés contrastar quantitats d'entrades i continguts de les definicions, i establir uns criteris de comparació de les definicions que ens donessin resultats vàlids. Tot això s'havia de seqüenciar i dur a la pràctica amb les eines adequades.

Fase I. Constitució d'un corpus

a) Aportació principal d'entrades partint del DIEC2, que és on se centra el nostre objecte d'estudi:

1. S'han seleccionat les entrades del DIEC2 que duen la marca temàtica [FIL], utilitzant la consulta avançada que té el diccionari en el portal electrònic. Com bé diu la introducció del DIEC2, «la classificació temàtica proposada s'ha utilitzat per als treballs de redacció del DIEC2. No es tracta d'una classificació completa ni exhaustiva, però pot aportar dades interessants per a restringir la cerca». Fent aquesta consulta hem obtingut un corpus preliminar de 2.277 entrades.

2. Del total d'entrades trobades sota la marca temàtica [FIL], s'ha reduït l'estudi a una mostra que hem cregut que permetria treure conclusions suficients i que, alhora, seria abastable des del punt de vista del volum de feina. La mostra, triada aleatòriament, ha estat la de les entrades compreses dins la macroestructura del diccionari a les lletres a, g, l i n. Això ha suposat un corpus d'anàlisi de 546 entrades, és a dir, gairebé un 25 % en relació amb el total de 2.277.

3. En una operació restrictiva, necessària per a cenyir-se al camp tractat en els diccionaris de lingüística, s'han eliminat els mots referits a qüestions estrictament literàries i també algunes sèries de mots, com ara les dels que denominen idiomes, parlants d'idiomes, seguidors de corrents lingüístics, lletres dels alfabetes, etc., així com els adjectius que també tenen definit el seu homònim substantiu. D'aquesta manera, el total de termes a analitzar ha passat a 336.

b) Ampliació del corpus amb les 187 entrades de les lletres a, g, l i n que no són al DIEC2, però sí, en algun dels diccionaris especialitzats, amb el fi de poder fer la comparació completa del nombre d'entrades d'aquestes lletres en els tres diccionaris considerats. D'aquesta manera, el nombre final d'entrades del corpus passa a 523.

Fase 2. Establiment dels criteris de comparació

a) Sobre major o menor nombre de termes en un diccionari que en un altre:

- Partint dels termes entrats en el DIEC2, que són gairebé en tots els casos mots simples, s'observa si també s'han entrat en els altres dos diccionaris, que admeten com a entrada tant els termes simples com els compostos. Es tracta d'una comprovació directa i sense dificultats.
- Partint dels termes entrats en els diccionaris especialitzats, s'estudia si tenen entrada en el DIEC2 amb la definició corresponent. No es tenen en compte, doncs, els termes compostos que en el DIEC2 apareixen només com a exemples al final d'algunes definicions de termes simples.

b) Sobre el nivell d'especialització més o menys alt de les definicions:

S'havien d'establir, d'una banda, unes variables pertinents per a determinar si de dues definicions una és més especialitzada i, d'altra banda, els patrons per a mesurar aquestes variables. De fet, es tractava principalment d'esbrinar si el diccionari general inclou definicions pròpies de diccionari especialitzat, resultat evident quan hi ha coincidència de definicions, però complicat quan les definicions són diferents.

És, doncs, per a aquest últim cas que hem hagut de cercar les variables pertinents, i hem adoptat com a criteri general l'anàlisi de la terminologia emprada en les definicions. Perquè, efectivament, si partim de la doble idea que una definició especialitzada reflecteix el sistema conceptual que els experts dominen i que la terminologia és la porta d'accés a aquest sistema conceptual, llavors la terminologia ens ha de permetre valorar el nivell d'especialització de les definicions.

Una vegada fixat aquest criteri, faltava, com hem dit, establir els patrons o referències concretes per a mesurar la terminologia en les definicions. I hem optat per uns patrons o criteris basats en elements objectivables, com ara la quantitat de termes, la situació del terme com a descriptor o el nivell d'especialitat dels termes, entenent que un terme és més especialitzat que un altre si correspon a un concepte que en el procés d'aprenentatge s'adquireix en un moment més avançat.

Tot seguit enumerem i exemplifiquem (i hi marquem els fragments clau en cursiva) alguns dels criteris de mesura més recurrents, que no són excloents entre si i que hem aplicat selectivament.

a) Considerem que una definició és més especialitzada que una altra, a igualtat dels altres factors, quan:

- Conté més quantitat de termes.

Ex. 1: «Procés degut a l'economia evolutiva de cada llengua en virtut del qual un fonema exerceix la seva influència articulatòria i acústica sobre un altre.» (DIEC2); més especialitzada que «Fenomen pel qual un so o una classe de sons adopten un tret fonètic present en un altre so o sons, contigus o no.» (DPS), de l'entrada *assimilació*.

Ex. 2: «Forma no personal del verb d'aspecte imperfectiu que assumeix funcions bàsicament adverbials.» (DIEC2); més

especialitzada que «Forma no personal de verb que pot tenir la funció d'un adverbí.» (DTermcat), de l'entrada *gerundi*.

- Conté termes més especialitzats.

Ex. 1: «Absència de les còpules o dels elements d'unió...» (DIEC2); més especialitzada que «Supressió de les conjuncions que uneixen...» (DTermcat), de l'entrada *asíndeton*.

Ex. 2: «...contingut semàntic...» (DIEC2); més especialitzat que «...significat...» (DPS), de l'entrada *autosemàntic*.

- Té major complexitat o extensió (criteri no centrat estrictament en la terminologia).

Ex. 1: «Símbol o conjunt de símbols amb què es representa...» (DIEC2); més especialitzada que «Representació escrita...» (DTermcat), de l'entrada *grafia*.

Ex. 2: «Absència de les còpules o dels elements d'unió que podrien ésser nexes, o que caldria que ho fossin, entre dos termes o més.» (DIEC2); més especialitzada que «Absència de nexes entre elements lingüístics que normalment en portarien, com en les oracions juxtaposades» (DPS), de l'entrada *asíndeton*.

b) Considerem que una definició és més especialitzada que una altra, prescindint dels altres factors quan:

- Té com a descriptor un terme més especialitzat.

Ex.: «Categoria morfològica...» (DTermcat); més especialitzat que «variació de forma...» (DIEC2), de l'entrada *accident*.

- Introdueix la definició situant-la en una branca més especialitzada de la ciència.

Ex.: «En gramàtica generativa...» (DTermcat i DPS); més especialitzada que «En lingüística...» (DIEC2), de l'entrada *actuació*.

En els casos de polisèmia i de remissió, per tal que la comparació sigui vàlida, l'aplicació d'aquests criteris s'ha dut a terme després de seleccionar els elements que estaven en correspondència: per a la polisèmia, aparellant les accepcions coincidents; per a les remissions, anant fins a l'entrada que contenia la definició que permetia la comparació.

Les operacions materials de recollida de dades, d'aplicació dels criteris acordats i de recull i recuperació dels resultats s'han realitzat mitjançant una base de dades amb 20 ítems, de transcripció de dades i d'anàlisi (en la figura 1 es pot observar una fitxa corresponent a una de les entrades).

Aquests ítems es corresponen, d'una banda, a les transcripcions de les definicions a comparar (són els de la part esquerra de la imatge) i, d'altra banda, a observacions d'anàlisi (situats a la part dreta).

5 Resultats i conclusions

En la cerca de resposta a les dues hipòtesis plantejades, la base de dades ens ha permès:

— Sobre la presència d'entrades terminològiques, obtenir xifres de les quantitats d'entrades dels tres diccionaris escollits i valorar la posició del diccionari general en aquesta qüestió.

Entrada:	accent	DTermcat:	☒
Def1_Diec2:	m. [FL] [LC] Prominència d'una síl·laba sobre les síl·labes adjacents en una seqüència fònica determinada, deguda a una major	DPS:	☒
Def2_Diec2:	m. [FLL] [LC] Element constitutiu del vers, el qual, per a ésser harmoniós, ha de tenir accentuades determinades síl·labes.	Comentaris:	Diec2 afegeix terminologia en un aclariment
Def1_DTermcat:	Element constitutiu del vers, el qual, per a ésser harmoniós, ha de tenir accentuades determinades síl·labes.	no_comparables:	☐
Def2_DTermcat:	Prominència d'una vocal o d'una síl·laba en una seqüència fònica determinada.	Diec2=DPS:	☐
Nota DTermcat:	Segons les llengües, l'accent consisteix en una major intensitat, un augment de la	Diec2=DTermcat:	☐
Def1_DPS:	Grau superior de prominència d'una síl·laba respecte a les altres d'un mot o d'un grup de mots.	Def_Diec2+_especial.:	☒
Def2_DPS:	En ortografia, signe escrit sobre una vocal segons les convencions de cada llengua per a assenyalar que pertany a la síl·laba més	Def_DTermcat+_especial.:	☐
Diec2:	☒	Def_DPS+_especial.:	☐
		Termes_Diec2:	seqüència fònica / intensitat, durada, altura
		Termes_DTermcat:	seqüència fònica
		Termes_DPS:	d'un mot o d'un grup de mots

FIGURA 1. Fitxa per a l'entrada *accent* de la base de dades creada per a l'anàlisi

— Sobre el nivell d'especialització de les definicions, fer una comparació sistemàtica aplicant-hi els criteris establerts i comptabilitzar els resultats.

5.1 Sobre la presència d'entrades terminològiques

Examinant les 523 fitxes d'entrades de les lletres inicials *a*, *g*, *l* i *n* (amb les restriccions explicades), s'ha pogut observar que:

- El DIEC2 inclou 336 d'aquestes entrades (que són les del corpus inicial, tal com consta en l'apartat 4, fase 1.a.3).
- El DTermcat n'inclou 219.
- El DPS n'inclou 326.

També hem pogut observar que d'aquestes 336 entrades terminològiques del DIEC2, 116 no són presents en cap dels dos diccionaris especialitzats; i són, per tant, exclusives del DIEC2. D'altra banda, el DTermcat té 3 entrades exclusives (de les seves 219) i el DPS té 144 entrades exclusives (de les seves 326).

Aquestes dades numèriques ens permeten afirmar que el diccionari general DIEC2 no és gens restrictiu, ans al contrari, pel que fa a la inclusió d'entrades terminològiques; ja que, efectivament, en té una quantitat alta (336), que supera, encara que de poc, la del DPS i, àmpliament, la del DTermcat; i en té en quantitat significativa (116) d'exclusives, mentre que dels diccionaris especialitzats pràcticament només el DPS té entrades (144) que el DIEC2 no inclou.

La conclusió a què arribem en relació amb la hipòtesi primera («el DIEC2 té menys entrades corresponents a termes») és que no es compleix per a l'àmbit de la lingüística, que és el que hem considerat. Aquesta conclusió sorprèn només en part, ja que en certa manera l'anunciaven les afirmacions que introdueixen el DIEC2 que hem transcrit: «esdevindria impossible

salvar-la de la diglòssia que encara pateix si no abordàvem correctament l'establiment de la preceptiva en lèxic especialitzat i no li donàvem un marge generós en els reculls del lèxic general».

5.2 Sobre el nivell d'especialització de les definicions

La comparació s'ha dut a terme, només per a les 128 entrades comunes en els tres diccionaris, observant la definició que en dona el DIEC2 i les que en donen els diccionaris especialitzats, per tal de sotmetre a comprovació la nostra segona hipòtesi («les definicions del DIEC2 són menys especialitzades»).

Els resultats obtinguts són els següents:

- Hi ha 21 definicions que presenten trets d'especialització contradictoris o de difícil comparació (i no n'hem fet cap valoració).
- Hi ha 55 definicions del DIEC2 que presenten un nivell d'especialització igual o molt semblant a les corresponents dels dos diccionaris especialitzats.
- Hi ha 9 definicions del DIEC2 que presenten un nivell d'especialització superior a les corresponents dels dos diccionaris especialitzats.
- Hi ha 8 definicions del DIEC2 que presenten un nivell d'especialització superior a les corresponents del DTermcat, però inferior a les del DPS.
- Hi ha 9 definicions del DIEC2 que presenten un nivell d'especialització superior a les corresponents del DPS (però inferior a les del DTermcat).
- Hi ha 12 definicions del DIEC2 que presenten un nivell d'especialització inferior a les dels dos diccionaris especialitzats.
- Hi ha 14 definicions del DIEC2 que presenten un nivell d'especialització inferior a les d'un dels dos diccionaris especialitzats, però similar a les de l'altre.

D'aquestes xifres destaca la quantitat de 55 definicions (quasi el 50 %) en què no hi ha diferències quant al nivell d'especialització en els tres diccionaris comparats. I també destaca que en 27 casos (quasi un 25 %) la definició del DIEC2 és més especialitzada que la d'un dels diccionaris especialitzats o que les de tots dos.

Són uns resultats que, en relació amb la hipòtesi plantejada, no permeten pas afirmar que les definicions del diccionari general són menys especialitzades.

Per tant, arribem, a la conclusió general que entre el diccionari general DIEC2 i els diccionaris especialitzats DTermcat i DPS no hi ha diferències substancials ni pel que fa a la quantitat d'entrades de termes de la lingüística ni pel que fa al tractament conceptual en les definicions d'aquests termes.

Es confirma, d'una banda, amb les dades comparatives respecte als diccionaris especialitzats, la decisió lexicogràfica d'incloure, amb poques restriccions, terminologia en el diccionari general.

Però més enllà d'això, el tractament conceptual de la matèria lingüística que es fa al diccionari general en les definicions és, llevat d'excepcions, el propi dels especialistes. No s'hi detecta, doncs, un reconeixement implícit de les conseqüències del procés de divulgació, és a dir, de la desterminologització; ni, lògicament, senyals que avalin la distinció en el pla conceptual entre el terme usat pels especialistes i el mot comú que ha generat. ✱

Bibliografia

- CABRÉ, Maria Teresa (1999). *La terminología: representación y comunicación*, Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada.
- CABRÉ, Maria Teresa (2000). «Terminologia i diccionaris III. A propòsit del Diccionari de la llengua catalana». A: GINEBRA, Jordi; MARTÍNEZ, Raül-David; PRADILLA, Miquel Àngel (2000). *La lingüística de Pompeu Fabra*. Vol. 2. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana: Universitat Rovira i Virgili. (Symposia Philologica; 3), p. 231-270.
- CIAPUSCIO, Guiomar Elena (2003). *Textos especializados y terminología*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada.
- GAUDIN, François (1993). *Pour une socioterminologie: des problèmes sémantiques aux pratiques institutionnelles*. Rouen: Publications de l'Université de Rouen.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2007). *Diccionari de la llengua catalana*. 2a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana: Edicions 62. [DIEC2]
- PÉREZ SALDANYA, Manuel; MESTRE, Rosanna; SANMARTÍN, Ofèlia (1998). *Diccionari de lingüística*. València: Colomar. [DPS]
- SARAGOSSÀ, Abelard (2009). «Els sis conceptes bàsics de la fonètica en quatre diccionaris (DGLC, DCVB, GDLC, i DIEC)». *Llengua i Literatura*, núm. 20, p. 257-298.
- TEMMERMAN, Rita (2000). *Towards new Ways of Terminology Description: The Sociocognitive-Approach*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- TERMCAT (1992). *Diccionari de lingüística*. Barcelona: TERMCAT. [DTermcat]

Notes

1. Aquest article s'inscriu en el projecte APLE, finançat pel Ministeri de Ciència i Innovació (FFI2009-12188-Co5-01).

Polisèmia regular y representació lexicogràfica: los nombres locativos en español¹

ANDREÍNA ADELSTEIN

MARINA BERRI

CONICET, Universidad Nacional de General Sarmiento /
Universidad de Buenos Aires
aadelste@ungs.edu.ar, marinaberri@gmail.com

VICTORIA BOSCHIROLI

Universidad Nacional
de General Sarmiento
vboschir@ungs.edu.ar

Andreína Adelstein és doctora en

Lingüística per la Universitat Pompeu Fabra. És investigadora adjunta del CONICET i professora associada regular de l'àrea de Ciències del Llenguatge de la Universitat Nacional de General Sarmiento (Argentina). També és professora adjunta de Lingüística de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Buenos Aires. Investiga en temes de semàntica lèxica, morfologia i terminologia, en especial de l'àmbit nominal, i en aspectes aplicats de neologia i lexicografia.

Marina Berri és llicenciada en

Lletres per la Universitat de Buenos Aires i màster en Elaboració de Dicionaris per la UNED. És becària de doctorat de CONICET i professora assistent de Lingüística i Teoria Lèxica a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Buenos Aires. Investiga sobre temes de semàntica lèxica, lexicografia i neologia.

Victoria Boschiroli és llicenciada

en Lletres per la Universitat de Buenos Aires i cursa el màster Elaboració de Dicionaris de la UNED. És investigadora docent de l'àrea de Ciències del Llenguatge de la Universitat Nacional de General Sarmiento i professora d'Anàlisi del Discurs a l'INS en Llengües Vivas «J. R. Fernández». Les seves àrees de recerca són la lexicografia, en particular l'especialitzada, i la neologia.

Resum

Polisèmia regular i representació lexicogràfica: els noms locatius en espanyol

En aquest treball s'estudia el comportament semanticosintàctic de termes que presenten polisèmia regular entre un sentit locatiu i altres sentits no locatius, des de la perspectiva del lèxic generatiu: noms que presenten alternança entre els sentits de 'territori' i 'forma d'organització política o administrativa', i que generen un tercer sentit de 'període de govern'. I es proposen paradigmes lexicocònceptuals (PLC), per explicar els diversos patrons de polisèmia. També s'analitza la representació d'aquestes alternances en tres diccionaris de llengua general.

PARAULES CLAU: polisèmia regular; lexicografia; noms locatius; lèxic generatiu; terminografia

Resumen

En este trabajo se estudia el comportamiento semántico-sintáctico de términos que presentan polisemia regular entre un sentido locativo y otros sentidos no locativos, desde la perspectiva del Léxico Generativo: sustantivos que presentan alternancia entre los sentidos de 'territorio' y 'forma de organización política o administrativa', y que generan un tercer sentido de 'período de gobierno'. Se proponen paradigmas léxico conceptuales (PLC), para explicar los diversos patrones de polisemia. Se analiza, además, la representación de estas alternancias en tres diccionarios de lengua general.

PALABRAS CLAVE: polisemia regular; lexicografía; nombres locativos; léxico generativo; terminografía

Abstract

Regular Polysemy and Lexical Representation: Locative Names in Spanish

This paper examines the semantic and syntactic behaviour of terms that present regular polysemy between a locative meaning and other non-locative meanings from the standpoint of generative lexicon. They are nouns which present an alternation between the senses of 'territory' and 'political or administrative organisation' and which also have an additional sense of 'period of government'. We propose lexical-conceptual paradigms (LCP) to explain the various patterns of polysemy. We also analyse the representation of these alternations in three general language dictionaries.

KEYWORDS: regular polysemy; lexicography; locative nouns; generative lexicon; terminography

TERMINÀLIA 5 (2012): 33-41 · DOI: 10.2436/20.2503.01.35
Data de recepció: 31/03/2012. Data d'acceptació: 15/04/2012
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

1 Introducción

El presente trabajo analiza las características semánticas, el comportamiento sintáctico y la representación lexicográfica de un grupo de nombres en español que presentan polisemia regular entre un sentido locativo y otros sentidos no locativos, como *república* o *emirato*, con el propósito de que el análisis pueda constituir un modelo para el tratamiento de otros casos de regularidad polisémica en el ámbito general y en ámbitos de especialidad.

La polisemia regular ha sido definida por Apresjan (1974) como el fenómeno que ocurre cuando dos o más palabras poseen en una determinada lengua dos sentidos que se diferencian de la misma manera. Son ejemplos de este fenómeno nombres como *algarrobo* y *pino*, que tienen los sentidos de ‘árbol’ y ‘madera’, o nombres como *califato* y *colonia* que trataremos aquí, que tienen la alternancia ‘territorio’ / ‘forma de organización administrativa o de gobierno’. Se trata de un fenómeno que caracteriza a todas las lenguas naturales, tal como lo prueban trabajos sobre diferentes lenguas (entre otros, Apresjan 1974 para el ruso, Pustejovsky 1995 para el inglés, Langemets 2009 para el estonio, Climent 2011 para el catalán, Berri 2011 y Rojas Gallardo 2011 para el español).

La polisemia regular se observa también en el léxico especializado. Por ejemplo, en distintas variedades del español es frecuente la alternancia entre los sentidos de ‘rama de la medicina’ o ‘tratamiento’ y ‘lugar o sección del hospital en que se lleva a cabo ese tratamiento’ que presentan compuestos con formantes cultos *-terap* y *-logía* como *quimioterapia*, *kinesiología* o *hemoterapia*. A pesar de ello, la polisemia regular ha sido escasamente estudiada hasta el momento en ámbitos de especialidad. Posiblemente esto se deba a que el modelo clásico de la terminología rechaza la polisemia pues los términos son considerados monosémicos y mononímicos. Son los modelos posteriores a la década del ‘90 los que proponen que los términos participan de las mismas propiedades semánticas que las unidades de lenguaje natural y que, por lo tanto, son polisémicos (Cabré 2000, Meyer y Mackintosh 2000 y Temmerman 1995, entre otros).

El estudio de la polisemia regular reviste, entonces, particular interés para la terminología, además de resultar fundamental para la elaboración de aplicaciones léxicas y terminológicas. En efecto, en el trabajo terminológico suele ser necesario delimitar con precisión conceptos próximos. Un estudio como el que aquí presentamos ofrece herramientas para establecer distinciones sutiles entre sentidos posibles de una misma forma léxica, por ejemplo, en la terminología del diagnóstico de la diabetes las que se observan en nombres que presentan una alternancia recurrente entre los sentidos de ‘sustancia’ y de ‘prueba diagnóstica de detección de la diabetes’, como *glucosa*, *glucemia plasmática* o *hemoglobina glicosilada*. Compárese la frase: *La hemoglobina glicosilada es una mitosis de la sangre que resulta de la unión de la Hb con carbohidratos libres unidos a*

cadena carbonada con funciones ácidas en el carbono 3 y 4, con la siguiente: No le pidieron la hemoglobina glicosilada para su chequeo mensual.

Asimismo, el análisis exhaustivo de la polisemia regular resulta de suma utilidad tanto para la lexicografía general (Battaner 2008) como para la especializada, pues puede contribuir al tratamiento sistemático de voces cuya representación en la actualidad es dispar aun en obras modernas como las analizadas en este trabajo, ya que permite anticipar el comportamiento, de clases de nombres y, consecuentemente, formular plantillas de definición constantes para cada sentido de la alternancia. De esta manera, el trabajo ofrece pistas para delimitar sentidos y usos específicos, lo que podría contribuir a lograr diccionarios temáticamente muy específicos.

En particular, la polisemia regular que afecta a nombres con sentidos locativos ha sido considerada de manera tangencial en el marco de trabajos más amplios, como el de Nunberg (1979), que menciona la alternancia ‘lugar’ / ‘habitantes de ese lugar’ para el inglés; el de Langemets (2009), que identifica cinco tipos de polisemias regulares con sentidos de lugar para el estonio, entre las que destaca la de ‘propiedad’ / ‘lugar’; o el de Asprejan (1974), en el que se atribuyen al ruso las alternancias ‘habitación’ / ‘mobiliario de esa habitación’ y ‘organización’ / ‘edificio ocupado por esa organización’, entre otras.

En este trabajo se estudian los casos en español de *emirato*, *colonia* y *república*, que presentan polisemia regular entre los sentidos de ‘territorio’ / ‘forma de organización política o administrativa’, y generan además el sentido de ‘período que dura determinada forma de organización administrativa o de gobierno’. A su vez, se presentan algunas observaciones respecto de las restricciones que hacen que algunos subgrupos de estos nombres generen regularmente el sentido de ‘conjunto de personas’ (*república*, *nación*), el de ‘conjunto de personas que ejercen el gobierno’ (*sultanato*, *emirato*) y/o el de ‘propiedad relativa al cargo que ejerce una persona’ (*imanato*). Analizamos también la representación lexicográfica que han recibido estos nombres en tres diccionarios de lengua general: el *Diccionario del español de América y España* (VOX), el *Diccionario integral del español de la Argentina* (DIEA) y el *Diccionario Salamanca de la Lengua española* (DISAL), con el propósito de observar el grado de sistematicidad en el tratamiento de estas voces.

En primer lugar presentamos algunos elementos del marco teórico que resultan útiles para el análisis. Luego exponemos el análisis de los diferentes tipos de polisemia que presenta este grupo nominal y, a continuación, analizamos las representaciones lexicográficas que han recibido los nombres estudiados en los diccionarios.

2 Marco teórico

Esta investigación parte del modelo del Léxico Generativo, que concibe los ítems léxicos como constructos infraespecificados que contienen una estructura lógica

compleja capaz de dar lugar a múltiples interpretaciones dependiendo del contexto lingüístico en que estos se vean inmersos (Pustejovsky 1995, Climent 2000); de este modo se logra evitar la enumeración de sentidos y se busca disminuir en el lexicón la cantidad de entradas que se postulan para dar cuenta de palabras que tienen sentidos relacionados. Este modelo permite analizar los grupos nominales en base a su comportamiento polisémico desde un punto de vista que considera al léxico como una serie de mecanismos activos que explotan la estructura interna de los ítems. Estos mecanismos, que dan cuenta de la naturaleza polimórfica del lenguaje, de la semántica de sus emisiones, de la permeabilidad de los sentidos y del uso creativo de las palabras, operan sobre la estructura de *qualia* generando distintos sentidos.

Así, Pustejovsky (1995) propone una estructura semántica (ES) que posee cuatro niveles de representación: una estructura argumental (EA), una estructura eventiva (EE), una estructura de *qualia* (EQ) y una estructura de herencia léxica.

La estructura de *qualia* especifica cuatro aspectos esenciales del significado de una palabra. El *quale* constitutivo (QC) da cuenta de la relación entre un objeto y las partes que lo constituyen, el *quale* formal (QF) lo distingue en un dominio más amplio, el *télico* (QT) establece su función y el *agentivo* (QA) especifica los factores involucrados en su origen, que determinan que se trate por ejemplo de un artefacto o de un tipo natural. Por otra parte, postula tres mecanismos que conectan los distintos niveles de la estructura semántica: la coerción de tipos, el ligamiento selectivo y la co-composición.

La **coerción de tipos** es una operación que convierte un argumento al tipo semántico que es esperado por una función cambiando su denotación cuando, de otra manera, habría un error de tipo (por ejemplo, en *Juan empezó el libro*, *libro* cambia su tipo de OBJETO a EVENTO debido a la presencia del verbo *empezar* y en *Terminó su virreinato* el verbo *terminar* cambia el tipo de virreinato de ENTIDAD ABSTRACTA a EVENTO). En la **co-composición**, la estructura de *qualia* del complemento interactúa con la estructura del verbo y permite explicar, por ejemplo, el hecho de que ciertos verbos, como *cocinar*, pueden pasar de ser verbos de cambio de estado a ser verbos de creación cuando reciben un complemento como *torta* que tiene especificado en su *quale* agentivo el valor *cocinar*. Por último, el **ligamiento selectivo** se produce cuando un adjetivo selecciona un *quale* específico de la estructura de *qualia* del nombre al que modifica, como por ejemplo *bueno*, en un *buen cuchillo*, selecciona el *quale* *télico* (*cortar*).

En este marco teórico se le presta especial atención a una clase particular de unidades que constituyen lo que Pustejovsky (1995) denomina tipos complejos (*dot-ted types*) y que ejemplifica con *libro*. El interés de los tipos complejos es que tipos contradictorios (como ENTIDAD ABSTRACTA y CONCRETO) pueden ser conjugados en un tipo complejo. Se trata de ítems léxicos que

presentan algún tipo de polisemia regular. Dentro de este grupo, a su vez, se diferencian dos clases. Los tipos complejos endocéntricos se caracterizan por unir en su estructura de *qualia* dos tipos simples relacionados de una manera específica. *Libro* es el ejemplo clásico de un tipo complejo endocéntrico, ya que une a través de la relación de contener los tipos contradictorios de objeto físico e información. Dado que, de acuerdo con el razonamiento de Pustejovsky, un referente no puede ser a la vez concreto y abstracto, la única manera de explicar la existencia de un concepto como ‘libro’ es postulando una relación que combine estos dos tipos de un modo específico. A diferencia de los tipos complejos exocéntricos, los endocéntricos permiten que la mayoría de las veces se actualicen ambos sentidos a la vez en un mismo contexto (*Leyó fragmentos del libro en voz alta*). Sin embargo, es posible que se destaque una sola de las facetas, por ejemplo, la de objeto físico (*Limpio el polvo de los libros*) o la de información (*El libro fue un plagio*). Los tipos complejos exocéntricos no pueden actualizar todas las facetas que incorporan a la vez. Tal es el caso de *diario*, que no puede referir al mismo tiempo a la organización que produce diarios y al objeto físico diario. En Adelstein y Berri (2008) se sostiene que la noción de endocentricidad es gradual, es decir, que existen sentidos que se encuentran más ligados que otros.

Por otra parte, de acuerdo con Pustejovsky y Anick (1988), los tipos complejos se corresponden con subsistemas en el léxico que exhiben uno o varios tipos de polisemia específicos, que se explican por la noción de *paradigma léxico conceptual* (PLC). Cada PLC agrupa los elementos que presentan un comportamiento similar en clases, como por ejemplo el paradigma léxico conceptual información . objeto físico, mediado por la relación de ‘contener’, que presentan ítems como *libro* o *disco*. En este trabajo postulamos nuevos PLC vinculados a los nombres estudiados con el objetivo de explicar los distintos modos en que se da la polisemia de nombres locativos.

3 Análisis de las unidades léxicas

El estudio se llevó a cabo a partir de concordancias obtenidas del CREA (*Corpus de Referencia del español Actual* de la Real Academia Española) y Google, durante septiembre de 2009. Cuando fue necesario, se corrigió la ortografía y se acortaron los contextos. Se trata de un corpus para un análisis exploratorio, por lo cual no se han tenido en cuenta variables de cantidad, tipo de texto o región.

Así, inicialmente se consideraron nombres que tienen el sentido de ‘forma de gobierno o administración’ y se llegó a la conclusión de que estas unidades alternan siempre con un sentido de ‘territorio’. Precisamente este tipo de polisemia permite definir una clase caracterizada por un comportamiento específico. Tanto nombres simples (*imperio*, *república*, *colonia*) como derivados con distintos sufijos (*califato*, *principa-*

do y señorío) presentan esta alternancia. Los nombres simples y derivados, por otra parte, exhiben además otros tipos de polisemia específicos que pueden servir de base para establecer subclasificaciones. A continuación expondremos en distintos subapartados estas diferentes clases de polisemia: en primer lugar, la que presenta toda esta clase de nombres ('territorio' / 'forma de organización'), luego la conjunción de esta polisemia con los sentidos de 'cargo o título' que se verifica únicamente en los nombres derivados y, finalmente, la articulación que muestra con el sentido de 'colectivo', que se especifica de manera diferente en los nombres simples y en los derivados.

3.1 Polisemia 'territorio' / 'forma de organización administrativa o de gobierno'

En todos los nombres estudiados se observa que los ítems léxicos tienen un sentido de 'forma de organización administrativa o de gobierno'. Tal forma de organización se corresponde con una determinada región geográfica (*emirato, república, imperio*). En este sentido, puede hablarse de que existe una polisemia regular. A continuación se ofrecen contextos en los que es más prominente el sentido de 'territorio', otros en los que lo es el de 'forma de organización administrativa o de gobierno', y por último se presentan contextos en los que ambos sentidos son igualmente prominentes.

a) Contextos en que la faceta 'territorio' es más prominente:

- Louisiana era una **colonia** en el bajo Mississippi, pero para los franceses era teóricamente el territorio existente entre el sur de la Nueva Francia y el...
- La invasión del **califato** Omeya de la península Ibérica en el 711-718 marcó el colapso de las reglas visigodas.

Los nombres locativos, las preposiciones locativas y los verbos que requieren argumentos locativos operan sobre el ítem léxico poniendo de relieve esta faceta.

b) Contextos en que la faceta 'forma de organización' es más prominente:

- Desde su remoto origen asiático comienza su dispersión por el mundo, los árabes lo llevaron e hicieron conocer en los pueblos que conquistaron, posteriormente los españoles lo difundieron en América en la época de la **colonia**.
- Según un artículo muy favorable publicado en Wikipedia, el objetivo del Hizb ut-Tahrir es el de establecer un **califato** islámico.

c) Contextos en donde las facetas 'forma de organización administrativa o de gobierno' y 'territorio' son igualmente prominentes:

- En la Nueva España hubo Audiencia antes de la creación del cargo de virrey, y en ese tiempo fue la autoridad más alta de la **colonia**.
- Del siglo VII al X se produce el florecimiento cultural y la extensión territorial del islamismo, y el alcance del **califato** se proyecta por Europa (la península Ibérica), el Mediterráneo, el norte de África y Oriente Medio hasta Asia (lo que hoy es India y Pakistán).

A pesar de que en algunos contextos sobresalga más la faceta concreta de 'territorio' y en otros la faceta abstracta de 'forma de organización', las dos se encuentran siempre presentes en la interpretación de los nombres y son necesarias para la referencia, tal como se observa claramente en los contextos de c), en los que se generan con igual prominencia ambas. Esto ocurre porque los nombres analizados tienen un único referente, pero realizan un tipo de referencia compleja que conjuga un tipo abstracto y un tipo concreto mediante la relación de 'ejercer'. Nos encontramos frente a un *dot object* como libro o disco, es decir, se trata de un tipo complejo endocéntrico (cfr. figura 1).

Existe un tercer sentido que presentan estos nombres, que muchos diccionarios representan como una acepción separada. Es el sentido de 'período o época en la que se extiende determinada organización' o 'período o época en la que gobierna determinada persona'. Los siguientes ejemplos ilustran la generación de este sentido:

- La duración del **emirato** de Hišām I.
- La Guerra de Arauco tendría, a lo largo de la **colonia**, diversas etapas de alta beligerancia y otras más pacíficas.
- La Marca inferior, estructurada durante todo el **califato** como zona defensiva contra agresiones externas, posee un perfil geográfico muy defensivo.
- Durante el **Principado**, la Administración asume un mayor peso gracias a su extensión territorial y a su intensificación competencial.

Este sentido se genera por explotación de la estructura de *qualia*, a partir del mecanismo de coerción de tipos. De acuerdo con Pustejovsky (1995), este mecanismo consiste en que determinadas piezas léxicas hacen que el tipo de una palabra cambie, por ejemplo, de OBJETO CONCRETO a EVENTO, o de un tipo concreto a un tipo humano. Dado que piezas léxicas como *durante, a lo largo de o empezar* requieren un evento, ocasionan que se actualice el evento *ejercer X forma de gobierno sobre X personas en X territorio* que corresponde al *quale* formal de los nombres analizados.

colonia

(territorio . forma de organización) . proceso

EA Arg1 = x: forma de organización

Arg2 = y: territorio

Arg3 = z: humano

Arg4 = w: grupo_humano

EE $E_i = e_i$: proceso

EQ QF: ejercer (e_i z, x sobre w en y) (strong *qualia*)

FIGURA 1. Estructura semántica de *colonia*

3.2 Polisemia 'cargo o título' / ('territorio' / 'forma de organización')

Los nombres derivados que presentan la alternancia 'territorio' / 'forma administrativa o de gobierno' (*monarquía, señorío, ducado, cacicato*) son en todos los casos denominales cuya base designa un individuo

que tiene un rol en una determinada estructura social (monarca, señor, duque, cacique). Por razones de espacio, a continuación analizaremos únicamente el comportamiento de los derivados con el sufijo *-ato/-ado*, aunque en principio los resultados de este análisis pueden también aplicarse a los derivados en *-ío*.

El significado del nombre resultante de la derivación en *-ato/-ado* es el de ‘carga o título de x’, donde x refiere a la base. Desde el punto de vista del proceso de formación de palabras el resultado es un nombre abstracto que designa una propiedad, un estatus social. De acuerdo con Ruimy, Gola y Monachini (2001) y con Simple Work Package 2 (1999), entonces, este sentido corresponde a nombres abstractos que refieren propiedades. Esto es, corresponden al tipo semántico **social property**.²

Si se considera cómo se utilizan los *qualia* en el proyecto aplicado SIMPLE y se adaptan a la representación más canónica del Léxico Generativo, la ES de estos nombres presenta información en el QC (una relación constitutiva y un rasgo constitutivo) y en el QF:

califato
carga
EA Arg1 = x: carga
Arg2 = y: humano (califa)
EQ QF: tener (y, x)
QC: propiedad de (x, y), no escalar

FIGURA 2. Estructura semántica de *califato* para el sentido de ‘carga o título’

califa
EA Arg 1 = x: humano
Arg 2 = y: humano
Arg3 = z: territorio
EQ QF = x
QT = gobernar (e_1 x, y en z)

FIGURA 3. Estructura semántica de *califa*

El significado de ‘carga o título’ se conjuga, en principio, según el ítem léxico del cual se trate, con los sentidos analizados en el apartado anterior de ‘territorio’, ‘forma de gobierno’ y ‘período de gobierno’.³ En los contextos que siguen se observan las distintas maneras en que sobresale alguno solo de estos sentidos y en las que se generan más de una faceta.

a) Contextos en que el sentido ‘carga o título’ es más prominente:

- Pero eso no fue siempre así y lo que ahora sucede tiene algo extraño de vuelta a los orígenes, orígenes empresariales que dieron nacimiento a algunas de las grandes corruptelas político-financieras del 1800 con personajes como los banqueros judeo-franceses apellidados Pereyre y a habilísimos especuladores, como el famoso José de Salamanca más tarde ennoblecido con el **marquesado**.
- Basaban su ideario en colocar en el **califato** a un miembro de la familia del profeta.

b) Contextos en que las facetas ‘carga o título’ / ‘territorio’ son más prominentes:

- Consiguió heredar el **ducado** de su tío por la promesa judicial de transmitirlo a su segundo hijo, que debería trasladarse a Portugal, dejando el título castellano de los Arcos a su primogénito.

c) Contextos en que las facetas ‘carga o título’ / ‘forma de gobierno’ son más prominentes:

- A la postre, el 3 de marzo de 1924 —después de proclamarse en 1923 la república de Turquía, como Estado sucesor del imperio Otomano— se produce la abolición del **califato**.
- Veamos ahora cómo la Gran Asamblea Nacional [turca] ha ejercido el poder de *ijtihad* en lo concerniente a la institución del **califato**.

d) Contextos en que las facetas ‘carga o título’ / ‘período de gobierno’ son más prominentes:

- Durante mi **principado** se beneficiaron con la lealtad del pueblo romano muchos otros pueblos que no habían tenido con el pueblo romano ninguna relación de amistad ni embajadas.
- El período de su **imanato** coincidió con el califato de Harun.

Tal como se observó en el apartado anterior, a pesar de que en algunos contextos una de las facetas sobresale entre las otras, todas las que componen la información semántica del ítem léxico parecen encontrarse presentes en la interpretación de los nombres. Esto es posible aun cuando se trata de nombres que tienen una doble referencia (la abstracta correspondiente a la propiedad de ‘carga’, por un lado, y los complejos ‘territorio’ / ‘forma de gobierno’ y ‘forma de gobierno’ / ‘período’, por otro). Si bien el modelo presenta limitaciones para representar los sentidos de una unidad polisémica que no tiene un único referente, pareciera que la estrecha relación entre los sentidos analizados se puede capturar por el hecho de que el evento ‘gobernar’ de la EQ de la base es heredado por el derivado en la información relativa a los argumentos. Es decir, pareciera que para los derivados con el sufijo *-ato/-ado* el tipo abstracto PROPIEDAD puede representarse en la misma metaentrada:

califato
carga . ((territorio . forma de organización) . proceso)
EA Arg1 = x: forma de organización
Arg2 = y: territorio
Arg3 = z: humano (**califa**) [QF = y
QT = gobernar (e_1 z, en y)]
Arg4 = w: propiedad
Arg5 = j: grupo_humano
EE $E_1 = e_1$: proceso
EQ QC: propiedad de (w, z), no escalar
QF: ejercer (e_1 z, x sobre j en y)

FIGURA 4. Estructura semántica completa de *califato*

3.3 Polisemia ‘colectivo’ / (‘forma de organización / territorio’)

Algunos de los nombres estudiados presentan, además, un sentido colectivo. Sin embargo, mientras que

en los nombres derivados como *sultanato* y *emirato* el colectivo refiere al conjunto de las personas que ejercen una forma de gobierno, en los nombres simples como *imperio* o *colonia* el colectivo designa a la totalidad compuesta por los gobernados y los gobernantes. Los siguientes ejemplos ilustran los dos tipos de colectivos:

a) Contextos con el sentido de ‘conjunto de gobernantes’:

- La decadencia del islam se hace manifiesta desde el siglo x en adelante, al tiempo que a partir del siglo XIII el **sultanato** otomano asume el califato y traslada su capital de Bagdad a Estambul. [El derivado *sultanato* tiene el sentido de ‘conjunto de sultanes’.]
- También el **califato** había llegado a saber que la elite shiita creía que el undécimo Imam tendría un hijo que iba a ser el Mahdi prometido, según las tradiciones citadas por el mismo Imam como así también por sus antecesores.

b) Contextos con el sentido de ‘conjunto de personas que pertenecen a determinada organización administrativa o de gobierno’:

- La gran necesidad de comerciar con las **colonias** españolas hace del español un instrumento necesario durante la época colonial estadounidense.
- Y a partir de allí el **imperio** prosperó.

En ambos casos, el sentido de colectivo se genera por explotación de la estructura de *qualia* mediante el mecanismo de coerción de tipos, debido a verbos como *intentar*, *participar* y *comerciar*, que exigen una unidad del tipo HUMANO. Sin embargo, mientras que en los nombres simples se selecciona tanto el argumento 3, el ‘gobernante’, como el argumento 5, ‘grupo humano’, en los nombres derivados sólo se selecciona el argumento 3.

3.4 Discusión

Los nombres estudiados presentan polisemias regulares, todas ellas ligadas al evento de ejercer un gobierno o una forma de organización, información del QF. Los datos permiten afirmar que existe un “concepto” complejo (o PLC) forma de organización . lugar, que se realiza en los distintos nombres estudiados. Ambas facetas se dan siempre, aun cuando, de acuerdo con el contexto, una puede estar más de relieve que la otra. El grado de endocentricidad de este *dotted* es alto, lo que se evidencia por el gran número de contextos en los que resulta difícil establecer con precisión si se da o no la prominencia de alguna de las facetas:

- Si optamos por la segunda vía, entonces otorgamos verosimilitud a esas teorías que hablan de que en el fondo lo que se propone Bin Laden y su caterva es la instauración de un nuevo **califato** ultraintegrista con capital (¿dónde, en Bagdad, en Nueva York, en Córdoba?) todavía desconocida.
- El Ministro de Estado y los Consejeros de Gobierno son responsables delante del Príncipe de la administración del **Principado**.

Por otro lado, siguiendo el análisis de Pustejovsky (1995, 175) para nombres eventivos no deverbales como *sonata* y *clase*, se puede afirmar que los nombres analizados también refieren eventos y que como tales pueden contemplar como parte de su referencia compleja un proceso.⁴ Así, postulamos un nuevo PLC, semejante a los postulados por este autor para examen (pregunta . proceso) y sonata (música . proceso): gobierno . proceso. La postulación de este PLC y la posibilidad de la construcción recursiva de pares de tipos permite explicar por qué algunos ítems léxicos presentan el sentido temporal y el de cargo únicamente (durante mi marquesado) o el sentido temporal y el de forma de gobierno (durante el califato). (Véase la figura 5.)

En síntesis, se ha observado que algunos nombres condensan alternancias regulares de sentidos. Tal complejidad puede explicarse mediante la construcción recursiva de pares de tipos, que da lugar a tipos complejos de forma encadenada.

4 Análisis de la representación de la polisemia en los diccionarios

La polisemia regular presenta diversos problemas a los lexicógrafos, en especial de orden estructural (Nunberg y Zaenen 1997). Sin embargo, un análisis del tratamiento de las unidades léxicas estudiadas en diversos diccionarios de reciente publicación revela un alto grado de coincidencia entre la estructura semántica aquí propuesta y las definiciones lexicográficas.

El análisis del comportamiento semántico del grupo de nombres estudiado sugiere que, en todos los casos, la entrada lexicográfica debería cubrir las facetas ‘territorio’ y ‘forma de organización’, lo cual, en efecto, se verifica en los tres diccionarios estudiados. Cuando se trata de nombres simples, la tendencia es que ambos sentidos se encuentran definidos o bien en acepciones distintas, como en el caso de *república* en todos los diccionarios vistos (la cursiva negrita es nuestra) o bien en una misma definición en la que aparecen ambos sentidos (como en *colonia*):

república nombre femenino 1 **Forma de gobierno** en la que el cargo de jefe del Estado está en manos de un presidente **temporal** que se elige por votación, bien a través de unas elecciones, bien por una asamblea de dirigentes. 2 **País** que tiene esta forma de gobierno: *ej* el presidente de la República; Francia es una república. [VOX]

república 1. f **Sistema político** basado en la soberanía popular, en el que los representantes son elegidos directa o indirectamente por los ciudadanos para cumplir funciones de gobierno de acuerdo a normas y **plazos preestablecidos**: Muchas constituciones modernas adoptan la república como forma de gobierno. 2. f **Estado** que tiene como sistema de gobierno una —> **república**: Brasil es una república. [DIEA]

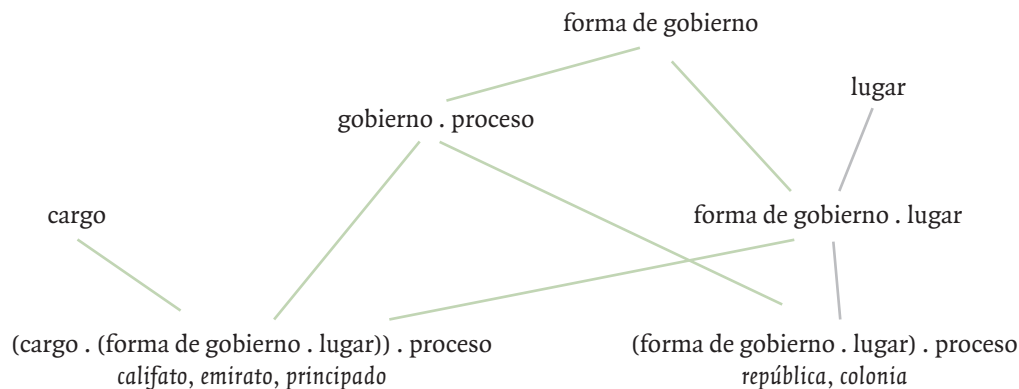

FIGURA 5. Paradigmas léxico conceptuales

república sustantivo femenino (no contable) Área: política **Forma de gobierno** en la que el jefe del Estado es un presidente elegido por el pueblo o por sus representantes, y que ejerce su cargo durante un **periodo de tiempo** limitado: Después de la dictadura, se instauró la república. 2. Área: política **Periodo de tiempo** en el que un Estado adopta este régimen de gobierno: España ha tenido, a lo largo de su historia, dos repúblicas. 3. Área: política **Estado** que tiene como **forma de gobierno** una república: La República Francesa celebró su fiesta nacional. [DISAL]

colonia¹ nombre femenino 3 **Territorio** alejado de las fronteras de un estado extranjero y **dominado** por éste **administrativa, militar y económicamente**: ej muchos lugares de América, Asia y África fueron colonias de países europeos durante el siglo XIX; Gibraltar es una colonia británica. 7 **Periodo histórico** que se inicia con el descubrimiento y la conquista de América y concluye con la independencia de los estados de este continente a comienzos del siglo XIX; se caracterizó por el dominio español, y en menor medida portugués, en esas tierras. **NOTA**: En esta acepción suele escribirse con mayúscula. [VOX]

colonia 2. f **Territorio** que se encuentra **administrado y gobernado** por un Estado extranjero del cual se encuentra geográficamente alejado: la administración de las colonias americanas / las colonias francesas. 7. f **Periodo histórico** que comienza en el siglo 15 con la conquista de América y concluye en el siglo 19, al independizarse los Estados: En el tiempo de la colonia, se utilizaban llamas para transportar las mercancías. **NOTA**: Se escribe también con mayúscula inicial: La tradición de la vitivinicultura argentina se remonta a la Colonia. [DIEA]

colonia sustantivo femenino 1. **Territorio ocupado y administrado** por un gobierno extranjero que está situado fuera de sus fronteras: Río Muni ha sido una colonia española. [DISAL]

En el caso de los derivados, donde se suma el sentido ‘carga o título’, la tendencia es representar ‘carga’ y ‘territorio’ en acepciones separadas, y la idea de ‘forma de gobierno’ en relación con la de ‘territorio’.

De hecho, tal representación parece capturar de forma intuitiva nuestro análisis del tipo complejo ‘carga o título’ . (‘territorio’ . ‘forma de organización’), y el mayor grado de endocentricidad que presenta el PLC ‘territorio . forma de organización’:

califato nombre masculino 1 **Carga** o dignidad de califa. 2 **Periodo** de tiempo durante el que gobernaba un califa o una dinastía de califas: ej la producción literaria hebraico-española no comenzó hasta mediados del siglo X, en pleno periodo del califato omeya de Córdoba. 3 **Territorio** que **gobernaba** un califa: ej la fijación de la capital del califato en Damasco abrió las puertas a la influencia cultural griega. 4 **Periodo** histórico en el que hubo califas. [VOX]

califato 1. m **Territorio gobernado** por un califa: el arte islámico del califato cordobés. 2. m **Carga** que ocupa el califa: la sucesión del califato. 3. **Duración** del gobierno de un califa o de una dinastía de califas: Las invasiones se produjeron durante el califato de Amín. [DIEA]

califato sustantivo masculino 1. **Carga** de califa: Al morir un califa había a veces lucha por el califato. 2. **Territorio** bajo la jurisdicción del califa: El califato de Córdoba abarcaba terrenos fuera de la actual Andalucía. 3. **Duración** del gobierno de un califa o dinastía de califas: el califato de los omeyas. 4. **Periodo histórico** en que hubo califas: el califato de Córdoba. [DISAL]

El sentido temporal, por otra parte, recibe un tratamiento menos regular, como queda de manifiesto en las cursivas negritas de los ejemplos anteriores. En algunos casos, se presenta en acepción independiente, en otros queda subsumido en la definición de otro rasgo, y a veces ni siquiera aparece, lo cual confirma nuestro análisis acerca de que el PLC gobierno . proceso puede unirse a otros tipos.

Estas disparidades en el tratamiento lexicográfico entre nombres de una misma clase son, en cierta medida, esperables. Por un lado, hay factores de orden pragmático que inciden en la representación lexicográfica, como el perfil del usuario de una obra, las características de la variedad estudiada o la frecuencia de uso de un ítem, que a menudo determinan que un ítem

reciba un tratamiento más o menos detallado, y por ende que algunos sentidos se expliciten en la representación y otros no. Por otro lado, no parece haber una clara conciencia en todos los diccionarios de que los nombres analizados constituyen una clase y que por ende podrían precisarse los criterios de definición, según las características de cada tipo de obra.

5 Conclusiones

El análisis contribuye a los estudios de la clasificación semántica multidimensional de los nombres, a partir del estudio de la polisemia regular. En efecto, la polisemia específica que presentan todos los nombres analizados permite delimitar una subclase de nombres locativos: la clase **territorio - forma de organización política o administrativa**, que se observa tanto en lengua general como en la terminología de las ciencias sociales, tal como puede observarse en el uso que *colonia* o *república* presentan en textos actuales de ciencias políticas.

Este grupo de nombres puede, a su vez, subclasificarse en base al hecho de que sean nombres derivados o simples, lo que determina ciertas propiedades semánticas que generan otros tipos de polisemia. Así, los nombres derivados presentan la polisemia con el sentido de ‘carga’, mientras que los nombres simples presentan un sentido colectivo infraespecificado que puede especificarse según el contexto y referir a los gobernantes, los gobernados o ambos. Los nombres

derivados presentan, en cambio, un sentido colectivo que refiere únicamente a los gobernantes. El siguiente esquema explicita la clasificación:

Clases de nombres que presentan la polisemia:

‘territorio’ . ‘forma de gobierno’

- Nombres simples: presentan polisemia con un sentido colectivo infraespecificado ‘conjunto de gobernantes y gobernados’
- Nombres derivados: presentan polisemia con ‘carga’
 - presentan polisemia ‘colectivo’-‘gobernante’
 - presentan polisemia con ‘ejercicio de gobierno’

En cuanto a la representación lexicográfica de esta clase o de otras clases que presentan polisemia regular, cabe señalar que el análisis semántico constituye un punto de partida indispensable para la compilación de diccionarios, en particular de diccionarios y vocabularios terminológicos que requieren de una delimitación muy precisa y sutil de los sentidos a representar. Sin embargo, el trabajo del lexicógrafo es analizar en detalle los contextos en los que aparece cada voz, ya que a menudo en la lengua se actualizan de modo distinto rasgos semánticos que comparten los elementos de una misma clase. Es decir, sin la evaluación de cada caso individual, puede llegar a tergiversarse la realidad, pues, como señalan Numberg y Zaenen (1997), la estructura semántica de una unidad no necesariamente refleja la totalidad de la realidad cultural. ✱

Bibliografía

- ADELSTEIN, Andreína; BERRI Marina (2008). «Polisemia regular en nombres concretos relacionales del dominio de la tecnología». En: *Actas del XV Congreso Internacional de la Asociación de Lingüística y Filología de América Latina*. Montevideo: Facultad de Humanidades y Ciencias de la Educación de la Universidad de la República. [Publicación en CD-Rom].
- ADELSTEIN, Andreína; BERRI Marina (2012). «Polisemia regular en nombres con sentidos locativos». En: BERNAL, Elisenda; EMSEL, Martina; SINER, Carsten (eds.). *La expresión de tiempo, espacio y relaciones espacio-temporales en la formación de palabras*. München: Peniopo, p. 157-166.
- APRESJAN, Juri (1974). *Lexical Semantics. User's guide to contemporary Russian vocabulary*. Karoma Publishers: Ann Arbor, MI.
- BATTANER, Paz (dir.) (2003). *Diccionario de uso del español de América y España*. Barcelona: SPES. [Edición en CD-Rom]. [VOX]
- BATTANER, Paz (2008). «El fenómeno de la polisemia en la lexicografía actual: otra perspectiva». *Revista de Lexicografía*, 14, p. 7-25.
- BERRI, Marina (2011). «Representación lexicográfica de la polisemia regular y nombres con sentidos locativos: el caso ejemplar de las alternancias con sentidos abstractos». [Trabajo de Fin de Máster inédito].
- CABRÉ, María Teresa (2000). «Sur la représentation mentale des concepts: bases pour une tentative de modélisation». En: BÉJOINT, Henri; THOIRON, Philippe (dirs.). *Le sens en terminologie*. Lyon: Presses Universitaires de Lyon, p. 21-37.
- CLIMENT, Salvador (2000). «Individuación e información Parte-Todo. Representación para el procesamiento computacional del lenguaje». *Estudios de Lingüística Española (ELiEs)*, 8. <<http://elies.rediris.es/elies8>>

- CLIMENT, Salvador (2011). «Modulació semàntica. Proposta de model unificat per als noms d'entitats». *Anuari de Filologia. Estudis de Lingüística*, 1/2011, p. 43-69.
- GUTIÉRREZ CUADRADO, Juan (dir.) (1996). *Diccionario Salamanca de la lengua española*. Madrid: Santillana; Universidad de Salamanca. [DISAL]
- LACUESTA, Ramón; BUSTOS GISBERT, Eugenio (1999). «La derivación nominal». En: BOSQUE, Ignacio; DEMONTE, Violeta. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe, capítulo 69, p. 4505-4594.
- LANGEMETS, Margit (2009). *Systematic polysemy of nouns in estonian and its lexicographic treatment in estonian language resources*. Tallin: Tallin University. <http://e-ait.tlulib.ee/30/2/langemets_margitz.pdf> [disponible el 2 de septiembre del 2011]
- MEYER, Ingrid; MACKINTOSH, Kristen (2000). «L'étirement du sens terminologique: aperçu du phénomène de la déterminologisation». En: BÉJOINT, Henri; THOIRON, Philippe (dirs.). *Le sens en terminologie*. Lyon: Presses Universitaires de Lyon, p. 198-217.
- NUNBERG, Geoffrey (1979). «The non-uniqueness of semantic solutions». *Linguistics and Philosophy*, 3, p. 143-184.
- NUNBERG, Geoffrey; ZAENEN, Annie (1997). «La polysémie systematique dans la description lexicale». *Langue Française*, 113, p. 12-23.
- PLAGER, Federico (coord.) (2009). *Diccionario integral del español de la Argentina*. Buenos Aires, Tinta Fresca. [DIEA]
- PUSTEJOVSKY, James; ANICK, Peter (1988). «On the semantic interpretation of nominals». *Proceedings of the 12th International Conference on Computational Linguistics*, vol. 2. Budapest, p. 518-523.
- PUSTEJOVSKY, James (1995). *The Generative Lexicon*. Cambridge: MIT Press.
- RAINER, Franz (2007). «De Porfiriato a zapaterato». *LEA*, XXIX/2, p. 251-259.
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Corpus de referencia del español actual (CREA)*. <<http://corpus.rae.es/creanet.html>>
- ROJAS GALLARDO, Darío (2011). *El tratamiento de la polisemia regular en diccionarios monolingües de español*. Tesis de maestría inédita presentada en la Universidad de Chile.
- RUIMY, Nilda; GOLA, Elisabetta; MONACHINI, Mónica (2001). «Lexicography informs lexical semantics: The SIMPLE experience». En: BOUILLON, Pierre; BUSA, Federica (eds.). *The language of word meaning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- TEMMERMAN, Rita (1995). «The process of revitalisation of old words: splicing. A case study in the extension of reference». *Terminology*, 2, 1, p. 107-128.

Notes

1. Una primera versión de este trabajo fue presentada en forma de comunicación en el Primer Congreso Internacional de Léxico e Interculturalidad, realizado en la Universidad Nacional de Tucumán, Tucumán (Argentina), entre el 11 y el 14 de agosto de 2009. Se relaciona también con trabajos más amplios sobre polisemia de nombres locativos en el español de la Argentina (Adelstein y Berri 2012 y Berri 2011).
2. Entre las diferentes clases que Ruimy, Gola y Monachini (2001, 359) identifican desde un punto de vista práctico para los nombres abstractos, los derivados en -ato se ubicarían entre los considerados más complejos que los objetos mentales (*idea*) o las entidades no perceptibles (*disciplina*), pues resulta difícil identificarlos claramente como abstractos o concretos, ya que parecen abstractos a pesar de que usualmente se aplican a entidades concretas (*belleza, fuerza, forma*). En cuanto a los tipos semánticos de propiedades que establecen y que se pueden corresponder con nombres abstractos, las autoras toman los siguientes de SIMPLE: *physical-property, psych-property* y *social-property*.
3. Lacuesta y Bustos Gisbert (1999) señalan los siguientes tipos de extensiones semánticas: locativas (*obispado, rectorado, virreinato, sultanato*), temporales (*consulado, reinado*), colectivos (*discipulado, episcopado, internado, noviciado*). Para los usos neológicos de -ato, véase Rainer (2007).
4. Pustejovsky (1995, 175) señala que «other nominals which appear to be simple events, but are in fact dot objects making reference to simple events. This is seen in nouns such as *lecture, class* and *lunch*. These have the same type of logically polysemous behavior as that exhibited above with *exam* and *sonata*».

TERMINÀLIA parla amb...

Josep Cruanyes i Tor, president de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics

Josep Cruanyes i Tor (El Masnou, 1952)

Advocat i historiador. President de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, i secretari de la Comissió de Llengua Catalana del Consell de Col·legis d'Advocats de Catalunya. És assessor de l'Associació de Juristes en Defensa de la Llengua Pròpia. Porta-veu de la Comissió de la Dignitat, ha

estat un dels principals instigadors del retorn dels papers de Salamanca a Catalunya. És autor d'*Els papers de Salamanca. L'espoliació del patrimoni documental de Catalunya* (1938-1939) i, juntament amb Francesc Ferrer i Gironès, d'*Els drets lingüístics dels catalanoparlants* (1990).

Hem volgut dedicar aquest número de la revista TERMINÀLIA al món del dret. El principal escull de la normalització lingüística i de l'actualització de recursos terminològics en l'àmbit jurídic és la falta d'ús de la llengua. Quines són les causes principals d'aquest escàs avenç en l'ús de la llengua en l'àmbit jurídic?

D'una banda, la poca implicació dels advocats, que segueixen percebent que l'Administració de justícia té com a llengua el castellà i que no ha assumit la nostra llengua. Hi ha una por reverencial dels advocats davant del fet que el jutge no pugui entendre el català. I, de l'altra, el poder judicial no ha pres cap mesura efectiva per assumir de manera clara la doble oficialitat.

A parer vostre, quins són els sectors de l'activitat jurídica més refractaris en l'ús de la llengua catalana?

Els tribunals, que en el millor dels casos tenen una actitud passiva.

Ha millorat la presència de la llengua catalana en la formació universitària en dret?

Crec que és un dels àmbits universitaris on s'ha avançat menys i que es transmet a l'estudiant una sensació que el paper del català als tribunals és residual i estranya.

Quin és el paper dels col·legis professionals i de l'Administració en la formació lingüística i terminològica dels diferents agents del món del dret?

El paper és fonamental i no fan prou coses, ja que a més tenen un paper en la formació dins l'accés a la professió i en la formació de reciclatge.

Sovint els professionals catalans que no usen la llengua pròpia en els actes jurídics addueixen manca de solucions terminològiques o fraseològiques pròpies. Considereu que el panorama de recursos lingüístics dissenyats per al món del dret és insuficient o que presenta mancances?

Crec que això no deixa de ser una excusa i que denota que no s'ha adoptat la llengua com a eina d'ús normal. D'altra banda, es tendeix a voler trobar solucions fent calcs respecte al llenguatge en castellà que és ple de formes i girs arcaics que de cap manera s'han d'introduir en el català.

Es transmet a l'estudiant una sensació que el paper del català als tribunals és residual i estranya

D'on surt el projecte del nou *Diccionari jurídic català* de l'Institut d'Estudis Catalans? Qui l'ha impulsat, qui l'ha fet i quins objectius vol cobrir? Quines novetats ofereix aquest diccionari respecte dels anteriors?

Va sorgir fa molts anys d'una iniciativa de Josep M. Mas i Solench, que a més de ser el president de la

Societat Catalana d'Estudis Jurídics era membre de la Fundació Callís; i ara ha assumit plenament el projecte la Societat i el mateix Institut d'Estudis Catalans (IEC). El Diccionari jurídic pretén cobrir el buit existent en aquest àmbit, col·laborar en la fixació i difusió de la terminologia, i difondre també la legislació pròpia en l'àmbit civil i en d'altres en què Catalunya té competència. També cobrirem el dret de les Illes Balears, València i Andorra.

Aquest diccionari a més de definir cada terme en dona una informació enciclopèdica més extensa.

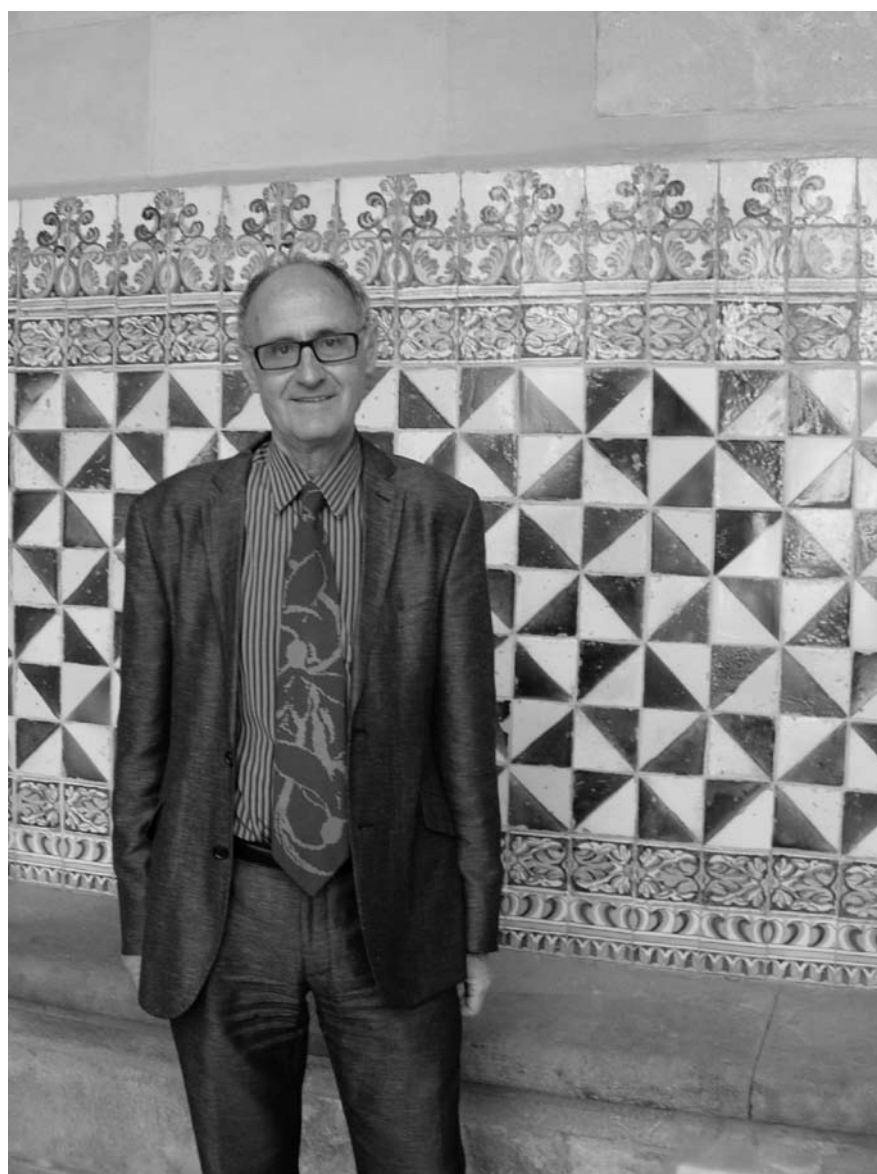
Quins són els principals projectes de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics en relació amb les llengües?

Una de les finalitats de la Societat és l'estudi i la difusió del nostre dret, especialment del dret civil, en què s'ha avançat molt en la codificació. Ara és un objectiu estratègic la difusió internacional, no només per al coneixement i l'estudi dins el dret comparat, sinó també perquè es tingui en compte en la legislació de la Unió Europea. És per això que cal que tinguem una traducció en anglès del Codi civil català que sigui accessible.

Alguns problemes de fixació dels termes jurídics en català són prou coneguts pels terminòlegs, els lexicògrafs i els traductors de textos jurídics, com interlocutòria/aute, providència/provisió, decisió/dispositiva? Com reben els professionals del dret aquests debats i les formes normalitzades?

Creiem que és absolutament necessari resoldre aquests dubtes i per això potser seria necessari convocar un congrés o unes jornades destinades a debatre i arribar a una solució, ja que és una necessitat, i més ara que hi ha hagut una modificació en el dret processal.

Parlant de models, la modernització del llenguatge jurídic català, inici-

at ja fa més de trenta anys, va ser precisament un dels objectius paral·lels al procés de recuperació de la llengua en aquest àmbit. Ens n'hem sortit? Podem parlar de models diferenciats respecte al model castellà? O hi ha encara un cert seguisme del discurs en castellà? La modernització del llenguatge jurídic espanyol, que s'està duent a terme actualment, pot afavorir de retruc la millora del model català?

Crec que en aquest àmbit domina una tendència a un llenguatge jurídic més modern i directe. Jo sempre dic que el llenguatge jurídic l'ha d'entendre el conjunt de la ciutadania i que això és una exigència en una societat democràtica.

Insisteixo de nou que convindria fer un congrés o jornada per a tractar de tots aquests punts, tant el de terminologia com el de llenguatge, i que hem de seguir el nostre propi procés amb independència del procés de modernització del llenguatge jurídic espanyol, altrament tornàrem a caure en calcs. Hem d'aprofundir un procés que té un camí propi i que va néixer sense les servituds del llenguatge espanyol.

Als juristes que defensen l'ús de la llengua catalana, els preocupa que el model de llengua sigui poc autònom respecte del castellà?

Crec que és una necessitat que el nostre model sigui autònom i que

ens hem de situar en una perspectiva en què ho esdevingui del tot. Sóc partidari de cercar una terminologia pròpia que defugui els calcs i les servituds que no cal seguir. Un exemple: *orde de crida i recerca* o *ordre de cerca i captura* són males solucions, ja que del que estem parlant és d'«ordre de recerca» o de «crida de recerca» i si ho voleu «crida de detenció».

Una de les finalitats de la Societat és l'estudi i la difusió del nostre dret

La defensa dels drets lingüístics és una qüestió que, malauradament, torna de manera recurrent als mitjans de comunicació. Com veieu la situació? Han augmentat els casos de conculcació dels drets, o és que es denuncien més?

Com diu Raimon «quan sembla que s'acaba, torna a començar...». És com aquella pel·lícula del dia de la marmota. Si passa això és que no s'ha volgut solucionar la qüestió i que la justícia no assumeix com a

deure instrumental la doble oficialitat i hem d'exigir-ho. No pot ser que depengui de la bona voluntat de les persones. El dret es basa en el compliment de la llei.

Quins papers queden per tornar de Salamanca? Com ha quedat la situació del retorn arran del canvi de Govern espanyol?

Em van preguntar un dia si el fet de tenir un govern del Partit Popular suposaria un retrocés. Jo vaig comentar que, si el PSOE havia estat tan poc entusiasta a complir la llei, el PP en seria menys. Sembla que la realitat és més esperançadora dins el panorama decebedor d'un procés en què després de més de sis anys i mig encara no s'ha acomplert la llei. El ministre de Cultura diu que complirà la llei i se segueixen els treballs amb els mateixos entrebancs que amb el Govern anterior, però es van superant com fins ara.

Ara resta per retornar una quarta part del fons de documents i altra mena d'objectes dels particulars; espero que aquest any s'acompleixi el procés.

El llenguatge jurídic l'ha d'entendre el conjunt de la ciutadania

I, per acabar, voldríeu afegir o destacar alguna cosa més?

Hem d'introduir la nostra llengua en l'àmbit de la Unió Europea en programes terminològics de formació de llistes d'equivalències de les diverses figures jurídiques de cara a les normes d'harmonització que es fan en aquest àmbit. Seria bo que en el *Diccionari jurídic català*, a més de les equivalències en castellà, n'hi haguessin en francès i anglès, com a mínim; és per això que obrim el nostre projecte als instituts universitaris que hi treballen. Hem d'unir esforços i ajudar-nos en la difusió dels resultats dels treballs, i el *Diccionari* en pot ser una magnífica plataforma.

CONSELL DE REDACCIÓ

El foment del català entre els professionals del món del dret: un nou impuls al català a la justícia

ROSA LIZANDRA I CRESPI

Departament de Justícia
Generalitat de Catalunya

1 Introducció: la situació del català a l'Administració de justícia

La justícia és un dels sectors de la nostra societat on més difícil és canviar uns usos lingüístics que són majoritàriament en castellà. Certament, s'ha avançat molt en determinats aspectes (traducció de normativa, disponibilitat de més recursos lingüístics, millor coneixement del català per part del personal que treballa als jutjats, etc.), però és innegable que el català a la justícia continua estant en clara inferioritat respecte al castellà.

Si analitzem breument les causes que expliquen aquest desequilibri, veiem que la situació és complexa i respon a motius ben diferents:

a) *Procedència forana del funcionariat.* Una part considerable del personal de l'Administració de justícia és de fora de Catalunya. L'estructura estatal dels cossos i el fet que saber català no sigui un requisit per treballar a Catalunya permet l'arribada constant de personal forani, sense cap coneixement de l'idioma, cosa que genera una provisionalitat excessiva del personal de les oficines perquè molts funcionaris destinats a la comunitat autònoma se'n van al cap d'uns quants anys per apropar-se o anar a treballar a la seva comunitat. Aquesta mobilitat dificulta enormement les actuacions de normalització ja que en molts casos ens podem trobar un jutjat en què, havent assolit un ús considerable del català, torna a emprar habitualment el castellà per algun canvi en el seu personal (especialment per canvis de jutge, de magistrat o de secretari).

b) *Poc coneixement del català.* Com a conseqüència directa i lògica del fet que part del personal que treballa a l'Administració de justícia sigui de fora de Catalunya, el desconeixement de la llengua del funcionariat (especialment jutges, secretaris judicials i fiscals) és un altre element

que dificulta que el català es pugui utilitzar de manera habitual a les oficines judicials. La no exigència dels coneixements de català per accedir a la justícia fa que una part del funcionariat que hi presta serveis no estigui preparat per atendre el ciutadà en català. No obstant això, també cal tenir en compte que el desconeixement del català sovint no és un motiu real per no treballar en català, ja que la majoria del personal ha accedit als cursos de català o de llenguatge jurídic que es fan als jutjats. De fet, segons l'estudi *Usos lingüístics a l'Administració de justícia*, dut a terme per l'Idescat l'any 2008, la pràctica totalitat del personal judicial (al voltant del 99 %) té els coneixements adequats per entendre l'usuari oralment en català i llegir documentació en català. Pel que fa a les habilitats actives (respondre oralment i per escrit), en canvi, només el 80,6 % manifesta que pot escriure en català, tot i que el 91,7 % té els coneixements de català adequats per respondre oralment en català. D'acord amb aquestes dades, doncs, sembla evident que el desconeixement de la llengua catalana no justifica el poc ús que se'n fa.

c) *Persistència de la inèrcia diglòssica dels operadors jurí-dics*. A l'Administració de justícia s'ha creat una inèrcia, difícil de canviar, que consisteix en el fet que els operadors jurí-dics i, per tant, tots els que treballen en relació amb l'Administració de justícia, malgrat que en les seves activitats no professionals facin servir el català, tenen consciència que en la seva tasca professional han d'actuar en castellà i, en conseqüència, no utilitzen el català en els seus escrits ni mostren cap interès a sol·licitar-ne l'ús durant el procés.

d) *Material de treball en castellà*. La major part del material de treball dels operadors jurí-dics (manuals, codis anotats, monografies, etc.) estan redactats en llengua castellana, la qual cosa incideix de manera negativa en el procés de normalització lingüística perquè els operadors no poden disposar de les eines de treball en català, però també perquè no permet que els professionals de l'àmbit jurí-dic i el personal judicial es conscienciïn que la justícia també pot ser en català.

e) *Marc juridicolingüístic advers*. La regulació del règim lingüístic de l'àmbit judicial que estableix l'article 231 de la Llei orgànica del poder judicial atorga una evident preferència al castellà respecte al català. D'acord amb aquest article, l'ús del català que en fa el funcionariat és merament potestatiu mentre cap part n'al·legui indefensió. El castellà, en canvi, és l'idioma considerat com a habitual a l'Administració de justícia. A més, es nega qualsevol efecte extraterritorial en els documents redactats en català que constin a les actuacions judicials i hagin de tenir efectes fora de la comunitat autònoma. Així, el fet que aquesta documentació s'hagi de traduir al castellà inhibeix els agents jurí-dics de l'ús del català.

Amb tot això, i atès que a l'Administració de justícia no hi ha un criteri lingüístic establert, qui determina

la llengua que s'utilitza en la documentació judicial és el jutge o el secretari. D'aquesta manera, els usos lingüístics estan condicionats a la voluntat del personal que treballa en una oficina.

2 Noves actuacions per fomentar el català en l'àmbit de l'Administració de justícia i dels professionals del món del dret

2.1 Administració de justícia

Abans d'analitzar les actuacions que el Departament de Justícia duu a terme en els col·legis professionals, cal recordar que, en el marc de l'Administració de justícia, el Departament de Justícia ja fa temps que promou diferents actuacions per facilitar l'ús del català a jutges, secretaris, fiscals, metges forenses i a la resta de personal de l'Administració de justícia, i per remoure o minimitzar els obstacles que impedeixen que el català es pugui utilitzar amb normalitat. En aquest sentit, s'està duent a terme aquesta tasca mitjançant els dinamitzadors lingüístics, que s'ocupen de la formació en català, de donar l'assessorament lingüístic al personal i de fomentar-ne l'ús en les actuacions orals i escrites.

Totes aquestes actuacions van encaminades a fer del català una llengua d'ús normal en aquesta Administració, però també, de manera molt rellevant, a garantir el dret dels ciutadans i, per consegüent, dels professionals, a utilitzar el català en la documentació. Per aquest motiu, es té una cura especial per garantir al justiciable que les incidències del procés (que les altres parts siguin d'altres llocs de l'Estat, que les actuacions hagin de tenir efecte fora del domini lingüístic del català) no interfereixin en el seu dret. Així doncs, l'Administració assumeix les traduccions necessàries i vetlla per evitar situacions que puguin qüestionar el dret a expressar-se en la pròpia llengua i a ser-hi correspost.

2.2 Els acords de col·laboració entre la Generalitat de Catalunya i els col·legis professionals

Amb la voluntat de potenciar l'ús i el coneixement del català entre els professionals que es relacionen amb la justícia, la Generalitat de Catalunya ha subscrit uns convenis de col·laboració entre els col·legis professionals d'advocats, procuradors, registradors i notaris. Aquests acords desenvolupen el marc normatiu que regula l'Estatut d'autonomia de Catalunya, que en l'article 50 estableix que «els poders públics han de protegir el català en tots els àmbits i sectors i n'han de fomentar l'ús, la difusió i el coneixement». Així mateix, respon a la necessitat de donar, de manera concertada, un nou impuls a la normalització lingüística en el sector de la justícia.

Així, doncs, la Generalitat de Catalunya, conscient del fet que un dels sectors de la justícia on menys s'havia incidit per promoure l'ús del català era el de l'advocacia, va signar, inicialment, juntament amb la Secretaria de Política Lingüística, un acord amb el Consell dels Il·lustres Col·legis d'Advocats de Catalunya, el 29 de desembre de 2008. En el marc d'aquest acord amb els advocats, el Departament de Justícia els va oferir el següent:

- cursos de català i de llenguatge jurídic
- un traductor automàtic de documents
- el Pla de qualitat lingüística adreçat a advocats
- recursos lingüístics en línia
- cursos d'oratoria en català.

Amb posterioritat es van signar acords successius amb tres col·lectius jurídics més: els procuradors, els registradors de la propietat i els notaris.

Tots els acords subscrits amb aquests col·lectius s'han renovat per donar continuïtat a les accions empreses i seguir impulsant conjuntament el coneixement i l'ús del català en aquest àmbit. En termes generals, aquests acords responen a tres grans objectius:

- a) Millorar la competència lingüística dels professionals.
- b) Facilitar l'ús del català en la documentació i proveir-los de recursos lingüístics i jurídics en línia.
- c) Sensibilitzar els professionals en l'ús del català.

Aquests objectius es concreten en un seguit d'accions:

- Cursos de català i de llenguatge jurídic perquè tinguin un millor coneixement de la llengua i adquireixin més seguretat en l'ús del llenguatge jurídic.
- Participació en el programa «Voluntariat per la llengua» per tal que els professionals que ja tenen coneixements de català tinguin un espai on practicar-lo oralment.
- Assessorament i formació en recursos lingüístics i jurídics en línia.
- Assessorament en redacció i correcció de documents jurídics. Aquesta actuació respon a un doble objectiu: d'una banda, promoure que els professionals que habitualment no treballen en català l'incorporin en els seus documents i, d'altra banda, millorar la qualitat dels textos que ja es produeixen en català.
- Accés lliure i gratuït a un traductor automàtic de documents castellà-català i català-castellà per a advocats i procuradors.
- Difusió de la terminologia jurídica en català.
- Traducció de la legislació estatal en versió catalana i de formularis en català (base de legislació en català LexCat).
- Execució del Pla de qualitat lingüística per a despatxos d'advocats.
- Execució de mesures de sensibilització i foment del català. El professional ha de percebre que l'ús del català no pot comportar cap perjudici per al ciu-

tadà: ni dilacions indegudes ni càrregues econòmiques addicionals.

- Acolliment lingüístic a professionals de fora de Catalunya.

El Pla de qualitat lingüística

El Pla de qualitat lingüística, previst en l'acord amb el Consell dels Il·lustres Col·legis d'Advocats de Catalunya, és una de les principals actuacions que es duen a terme en el marc dels acords de col·laboració subscrits entre la Generalitat de Catalunya i els col·legis professionals.

Aquest Pla té com a objectiu proporcionar als advocats recursos lingüístics i jurídics que els facin competents en l'ús del català i els ajudin a estandarditzar la producció documental en llengua catalana. S'ofereix als advocats dels despatxos professionals que ja treballen en català per tal que consolidin aquest ús i millorin la qualitat dels textos que produeixen, però també als advocats dels despatxos que no treballen en català per tal que tinguin més eines per incorporar aquesta llengua de manera progressiva a la seva feina.

D'acord amb aquest Pla, el Departament de Justícia ofereix a l'advocat que s'hi inscriu l'assessorament d'un tècnic lingüístic (dinamitzador), que dona un servei personalitzat mitjançant la traducció o correcció de documents i facilita informacions d'interès.

Els advocats inscrits en el Pla també reben el butlletí *Saps Què?*, que consisteix en uns apunts lingüístics que tracten diferents aspectes concrets de la llengua general o del llenguatge jurídic, especialment problemàtics, explicats d'una manera senzilla i amb un to informal, per mitjà d'un personatge que és qui presenta els temes i dona unitat al conjunt.

A banda de rebre aquest butlletí amb apunts lingüístics, els advocats inscrits en el Pla de qualitat també reben les informacions sobre les actualitzacions i les noves incorporacions al recull de legislació en català LexCat, del web del Departament de Justícia, on es pot trobar la normativa més important d'àmbit estatal traduïda al català. Tots els textos que conté aquest recull estan consolidats, s'actualitzen de manera permanent i mostren notes a peu d'article de les reformes que han tingut. LexCat és, sens dubte, una eina de consulta legislativa eficaç i accessible tant per al professional i operador jurídic com per a qualsevol usuari en general, cosa que fa que es converteixi en un element de referència dels professionals del dret que treballen en català, tant de l'àmbit públic com del privat.

Així mateix, el Departament de Justícia posa a disposició dels advocats un sistema de traducció automàtica de documents i ofereix el servei d'un tècnic lingüístic que, si l'advocat ho sol·licita, pot revisar o posteditar tota la documentació que es tradueix per aquests mit-

jans automàtics. Així mateix, aquest tècnic lingüístic també pot actuar per assessorar l'advocat en l'ús del traductor automàtic.

L'advocat que participa en el Pla es compromet a fer saber les necessitats que té de traduccions o correccions, el volum aproximat de documentació que li interessa que es revisi o tradueixi, el sistema que farà servir per fer arribar aquesta documentació, els terminis de lliurament en què li convé tenir la documentació a punt i totes les qüestions de caràcter pràctic per al desenvolupament del Pla. Finalment, els advocats inscrits en el Pla es comprometen a incorporar en el procés de treball els models de documents i les millores que proposi el tècnic lingüístic.

La durada del Pla és de sis mesos. Va començar l'1 de febrer de 2012 i ha d'acabar el 31 de juliol de 2012.

El total de despatxos inscrits actualment en aquest Pla és de 81, amb la distribució per col·legis següent:

Col·legi	Nombre d'advocats inscrits
Barcelona	17
Figueres	1
Girona	20
Granollers	7
Lleida	2
Manresa	7
Mataró	—
Reus	1
Sabadell	6
Sant Feliu de Llobregat	4
Tarragona	6
Terrassa	3
Tortosa	4
Vic	3
Total	81

TAULA I. Nombre de col·legis i despatxos inscrits en el Pla

Cursos de formació en llengua catalana i llenguatge jurídic

El Departament de Justícia ofereix cursos de nivells B, C i llenguatge jurídic per a advocats, procuradors, registradors i notaris gràcies als acords signats, amb l'opció, si es compleixen els requisits establerts en el funcionament del curs, d'accedir a l'examen oficial del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Els cursos es basen en un sistema d'autoaprenentatge, el seguiment del qual comporta una dedicació total de temps equivalent a 80 hores lectives, en els nivells B i C, i de 60 hores, en el de llenguatge jurídic. Cada alumne té assignat un tutor (tècnic lingüístic del

Departament de Justícia), que lliura cada setmana, per correu electrònic, les unitats didàctiques, corregeix els exercicis i resol per correu electrònic els dubtes que els alumnes plantegin. A més a més, es programen unes sessions presencials, de dues hores de durada, de repàs de les unitats treballades, l'assistència a les quals és voluntària.

El nombre total de professionals inscrits el 2012 és de 370, amb la distribució que podeu veure a la taula 2.

Els cursos de nivell B i C responen als continguts i objectius dels certificats de la Direcció General de Política Lingüística.

Pel que fa al curs de llenguatge jurídic, l'objectiu és assolir la capacitat de redactar els documents jurídics més usuals amb correcció, coherència i adequació al tipus de text i a la situació comunicativa, aplicant els criteris del llenguatge jurídic. El curs s'estructura amb unitats didàctiques, en les quals es tracten criteris de redacció, documents jurídics i judicials, terminologia i fraseologia específiques i determinades convencions. Cada unitat conté una part teòrica, àmpliament exemplificada, i exercicis per aplicar de manera progressiva els coneixements que es van adquirint. Al final de cada unitat hi ha la clau dels exercicis perquè cada alumne pugui corregir el que acaba de fer. En el curs es tracten els documents jurídics més rellevants: la definició, les característiques pròpies, l'estructura fixada d'acord amb uns criteris de coherència que afecten tota la documentació i un exemple il·lustratiu que al seu torn inclou un vocabulari de termes problemàtics, bé perquè presenten alguna particularitat o bé perquè es tradueix malament del castellà.

2.3 Observatori Català de la Justícia

A banda dels acords signats amb els diferents col·legis professionals, l'any 2010 es va constituir, en el marc de l'Observatori Català de la Justícia, un grup de treball sobre les llengües a Catalunya en l'àmbit de la justícia, en el qual s'analitza, es debat i es proposen actuacions que responguin als objectius següents:

- Millorar i desenvolupar el marc normatiu del català a l'Administració de justícia.
- Aconseguir que els integrants de l'Administració de justícia tinguin coneixements adequats i suficients per atendre oralment i per escrit la ciutadania en català.
- Vetllar perquè les oficines judicials comptin amb els instruments necessaris perquè puguin treballar en català de forma autònoma.
- Dur a terme mesures per fomentar l'ús del català als jutjats en les actuacions orals i escrites, i garantir els drets lingüístics de la ciutadania.

En aquest grup hi ha un representant de la judicatura, de la Fiscalia, dels secretaris judicials, dels notaris,

	B	C	Llenguatge jurídic	Total
Advocats	29	127	98	254
Procuradors	5	36	11	52
Registradors	9	3	—	12
Notaris	36	12	4	52
Total	79	178	113	370

TAULA 2. Nombre de professionals inscrits en els cursos durant el 2012

dels registradors de la propietat, de l'advocacia, de la procuradoria, de les universitats, del Consell General del Poder Judicial, del Gabinet Jurídic de la Generalitat, de la Direcció General de Política Lingüística i del Departament de Justícia, que és qui convoca les reunions.

En el marc d'aquest Observatori, el 13 de desembre de 2010 el Ple va aprovar un pacte per als usos de les llengües oficials en l'àmbit del dret, que va redactar el grup de treball, i es va decidir que els diferents components del grup n'havien de fer difusió en els seus àmbits respectius. Posteriorment, el Ple de 17 de novembre va aprovar recopilar un corpus de bones pràctiques per fer del català una llengua d'ús normalitzat en l'àmbit judicial i, per consegüent, garantir els drets lingüístics de la ciutadania que es relaciona amb l'Administració de justícia. Aquest recull de bones pràctiques està actualment en procés d'elaboració.

3 Conclusions

Cal valorar de manera molt positiva el fet que aquest nou impuls que s'està donant a les actuacions de normalització lingüística en l'àmbit de la justícia s'estigui fent de manera coordinada amb els diferents sectors professionals. La implicació i el compromís de totes les parts és la garantia més gran perquè s'obtinguin bons resultats.

Amb tot, és evident que cal recórrer molt camí encara. Cal que els professionals perdin la por a treballar en català i que a l'Administració de justícia es trenqui la inèrcia a fer-ho en castellà, però també cal que tinguem un marc normatiu que ens permeti que tot sigui més fàcil. Que aquest nou impuls que s'està donant a la normalització lingüística als jutjats es faci de manera conjunta amb tots els agents ja és un bon punt de partida perquè el català, com a llengua pròpia de Catalunya, estigui en la situació que li correspon. ✿

Terminologia i dret

La normalització terminològica en l'àmbit jurídic: un estat de la qüestió

AGUSTÍ POU PUJOLRÀS
Universitat de Barcelona

Introducció

La terminologia del dret posseeix un tret que la caracteritza i la distanca de la d'altres àmbits materials. Es tracta d'un cabal lèxic estretament vinculat al poder, als diferents tipus de poder (econòmic, social, etc.), però molt especialment al poder polític i a l'administració que directament el serveix en totes les seves facetes funcionals (punició de les conductes antijurídiques, regulació de les relacions dels ciutadans amb les administracions i entre aquests, ordenació de les

relacions empresarials i laborals). Això fa que el camp dels termes jurídics —i no entrem aquí en el debat sobre què es pot considerar terme (Cabrè, 1999, p. 17-37; Espallargas, 2011; Estopà et al., 2006, p. 101-130)— sigui extremadament extens. El poder públic intervé en la major part de relacions socials; travessa pràcticament tots els actes que fan les persones com a individus i que fan els col·lectius que integren una societat.

La normalització terminològica en el camp del dret és, doncs, d'un abast ampli. Però també es projecta sobre una realitat

ben diversa, des de les relacions clàssiques del dret civil, amb una decantació terminològica molt consolidada, fins a realitats totalment innovadores, com l'àmbit mercantil o de les relacions internacionals,

banyuts.110mb.com

amb una empremta neològica molt marcada. Aquesta diversitat l'hem de tenir en compte a l'hora de fer qual-sevol valoració sobre el nivell assolit en la normalització de la terminologia jurídica en llengua catalana, i ja avancem que el resultat també és diferent depenent de l'àrea del dret de que tractem.

1 De la normalització a la normalitat

El procés de la normalització lingüística pretén incidir sobre l'estatus de la llengua catalana perquè aquesta tingui un ús normal i, dins d'aquest, la normalització terminològica és una peça important per atènyer la normalitat en l'ús del corpus per part dels tècnics o professionals del sector material concernit, en aquest cas el jurídic. Pel que fa al català, llengua minoritzada, i d'una manera significativa en el món del dret, en la mesura que aquest és, com dèiem, el bastiment formal del poder polític, la consolidació de les propostes lèxiques ha passat a ser un instrument tècnic valuós per a la política lingüística. Tenir un corpus de termes jurídics acceptat pels usuaris i, per tant, útil a la comunitat professional, passa a ser una condició necessària perquè la llengua es faci servir en l'àmbit específic. És una condició per passar del procés de normalització a la normalitat de l'ús.

Vet-la aquí, doncs, la urgència amb què es va encarar l'establiment/restabliment del llenguatge jurídic català i, dins d'aquest, la seva terminologia. Calia tenir un corpus terminològic prou garbellat per deixar-lo acceptablement lliure d'interferències¹ i prou dútil per ser acceptat i usat pel conjunt d'operadors jurídics que necessitaven aquest cabal per menar la feina professional en català. No cal entretenir-se aquí a recordar els esforços d'institucions i persones per posar eines lingüístiques aptes al servei de l'ús jurídic i administratiu del català.

La tradició del patrimoni lingüístic d'institucions catalanes històriques, la voluntat de posar un segell de modernitat en el llenguatge, el contrast amb les solucions terminològiques del nostre entorn jurídic, la necessitat d'assolir un lèxic amb solucions genuïnes, però sense detriment de la seva eficàcia comunicativa dins de l'àmbit. Tots aquests criteris van pesar en institucions com la Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu o el TERMCAT a l'hora d'endegar la tasca normalitzadora. Les fitxes per estudiar les dificultats que plantejaven els diferents termes es van combinar amb l'aparició d'alguns estudis de caràcter més acadèmic que donaven llum a termes especialment controvertits. (Només recordem el primerenc treball d'Oriol Oleart (1984-85), sobre els autos i els actes.) Més enllà d'aquesta activitat, però, es feia necessària la difusió del lèxic jurídic català amb l'equivalència en castellà. La difusió terminològica ha estat el correlat

del seu establiment o normalització i ha estat una peça important dins la política lingüística per al català.

Aquest procés, que s'ha anat seguint d'una manera més o menys regular fins avui, ha tingut unes certes tensions i contradiccions en el seu desenvolupament, algunes relatives en general a l'elaboració terminològica i d'altres pròpies del cas català. En primer lloc, la necessitat d'impulsar l'ús del terme en català ha fet que la normalització terminològica hagi adoptat un caràcter prescriptiu, tret necessari, atès l'estat del català, i intrínsec en els diccionaris terminològics.² Sens dubte, però, ha tensat l'extensió de l'ús perquè en marcar solucions lèxiques preferents ha bandejat una perspectiva més descriptiva o dispositiva que atorgui més llibertat a l'operador jurídic (Salomón, 2007). Tot i que, al capdavant, l'opció terminològica adoptada per les institucions encarregades sempre està subjecta a la validació que es produeixi en l'ús professional, s'ha normativitzat molt l'ús terminològic, fet que ha estat percebut sovint com un encotillament lingüístic afegit a la mateixa dificultat del pas de l'ús del castellà al català.

En segon lloc, i relacionat amb el que s'acaba de dir, tal com s'ha posat en relleu en més d'una ocasió, la terminologia jurídica té una peculiaritat que la singularitza dins la major part de branques del coneixement. Per al jurista, el terme, tant en el seu vessant conceptual com denominatiu, té una textura oberta, subjecta a interpretació i a precisions successives; fins i tot el mateix fet que en l'àmbit del dret determinats fenòmens com les relacions de sinonímia, l'homonímia o la polisèmia no són valorats de manera negativa, ans el contrari, fa que la voluntat d'univocitat i de precisió, i fins de taxativitat, del treball terminològic topi a vegades amb la variabilitat nocional i denominativa de l'activitat jurídica (vegeu els interessants treballs de Busse, 1994, i Thiry, 2009). Això és, la funció hermenèutica del jurista i el caràcter adaptatiu del dret pugna amb la voluntat de delimitació precisa de l'activitat terminològica.

En tercer lloc, la urgència del moment ha fet que proliferessin els reculls i els vocabularis que han difós la terminologia (o propostes terminològiques) segurament sense una base prèvia d'estudi i coneixement. En altres paraules, les actuacions de difusió han superat les d'estudi. Això ha generat certa disparitat de solucions, amb un cert desconcert, també, en els usuaris. Podríem dir que la tensió entre proposta de terme i ús sovint no s'ha resolt de manera prou productiva.

I, en quart lloc, malgrat l'esforç de difusió, tampoc podem afirmar que tinguem disponibles gaires recursos que responguin a uns estàndards que l'actual estat del català en l'àmbit jurídic³ faria esperables: quants disposen d'una definició que pugui situar l'usuari en els paràmetres adequats? Quants disposen de les equivalències en les llengües més rellevants en producció

jurídica? En quants hi ha exemples? No es tracta de menystenir els recursos que s'han anat elaborat des de diferents àmbits. Al contrari, la major part dels diccionaris, vocabularis i reculls responen a una necessitat clara: poder donar cabuda a l'expressió en català en un món en què la llengua dominant és el castellà. Però sí que cal advertir que aquesta necessitat no és pas l'única avui.

Però és que, en cinquè lloc, a les circumstàncies anteriors cal afegir que, en determinades àrees del dret, la validació per part dels usuaris ha estat mínima precisament perquè no hi ha hagut ús. Aquest fet ha generat un replantejament i qüestionament continuat d'algunes de les solucions donades, amb el resultat, que no per esperable deixa de sorprendre, d'atribuir la falta de consolidació del terme a la inadequació de la mateixa solució terminològica i no a la falta d'ús de la llengua, com si hi haguessin termes intrínsecament bons i altres de dolents, oblidant que la designació d'un concepte d'especialitat no deixa de ser una convenció sancionada per l'ús del professional. No és casual que allà on es debat més l'encert de les opcions triades és en les àrees on l'activitat jurídica en català és escassa i on el lèxic castellà presenta una tradició més forta, com ara en l'àmbit processal.

Finalment, cal esmentar l'empremta amb què la legislació marca cada cop més els termes. El fet que les formes denominatives estiguin molt fixades per la llei fa que el lèxic jurídic català tingui solucions absolutament paral·leles amb el castellà (Pou, 2011, p. 95-97), atès que aquesta llengua és tant la llengua que acull la legislació supraestatal com la llengua de producció legislativa bàsica. Així, doncs, ens trobem amb una legislació que cada cop fixa més la terminologia emprada i amb un dret, el català, que, malgrat algunes excepcions notables, presenta un caràcter molt derivat. La manca d'autonomia creativa mena cap a una convergència terminològica, que si bé és un fenomen més general, per al català representa un plus per tots el motius indicats. El resultat, doncs, no representa una obertura comunicativa cap a altres llengües de l'entorn, sinó més aviat la subordinació respecte d'una.⁴

En conjunt, a tall de conclusió provisional, crec que es pot afirmar, d'una banda, que des del punt de vista de la terminologia jurídica, substancialment el català no presenta problemes rellevants de fixació. Els dubtes sorgeixen sobretot en aquelles àrees on justament l'escassetat de l'ús deixa obert el debat sobre la pertinència de determinades formes denominatives (en comentem algun aspecte en el punt següent). Segurament on l'evidència ens assalta és en la dependència del català respecte del castellà, que relega la terminologia catalana a un fort paral·lelisme conceptual i denominatiu amb el castellà. De l'altra, constatem encara una mancança de recursos terminològics en sentit ampli, fruit tant de la manca d'ús com de la inèrcia

marcada en el moment en què es va engegar el procés de normalització. Els que tenim actualment (els veurem en el punt 3), per bé que necessaris i valuosos, són insuficients per a una situació de normalitat en l'ús del català jurídic.

2 Les darreres incorporacions en el *Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans* (DIEC)

Si hi ha hagut un terme jurídic que ha causat inquietud a l'hora de normalitzar-lo en català ha estat la resolució judicial que es coneix en castellà amb el nom de *auto*. La polèmica sobre la designació adequada d'aquest tipus de resolució s'ha estès des dels estudis científics (Nieva, 2000), passant per les institucions lingüístiques (TERMCAT⁵ i Institut d'Estudis Catalans⁶), fins al debat entre els professionals del dret. L'opció que es va escollir va ser la forma *interlocutòria*, i va ser la que els serveis lingüístics van difondre, la que ha estat utilitzada en la legislació i la que la major part de la pràctica jurídica fa servir. Però la solució va ser criticada per alguns especialistes i en la segona edició del *Diccionari* (DIEC2) s'ha introduït la forma *aute*, per bé que circumscrita al dret processal andorrà.

Certament aquest és un cas força singular en la terminologia jurídica catalana. No poso en dubte el rerefons conceptual que batega en la polèmica, però segur que tothom pot estar d'acord en dues coses: que no és bo que un terme que en dret processal és de primer ordre estigui permanentment qüestionat i que la reobertura del debat es deu molt probablement a la manca d'un ús ampli i sense complexos dels que l'haurien de fer servir, que són els jutges. Ambdues consideracions posen en relleu que la implantació tan contradictòria d'aquest mot no es deu tant a l'adequació conceptual, sinó més aviat a una falta real de necessitat d'emprar-lo. Algú s'ha qüestionat mai la bondat de la forma castellana *auto*?⁷ Algun jutge continuaria utilitzant la forma *auto* si la llei la fes desaparèixer? Sens dubte que no. La polèmica, doncs, ens revela un altre problema, que té dues cares: la falta d'autonomia en la producció terminològica i la falta d'ús del català en aquest àmbit.

Serveixi l'exemple exposat, en primer lloc, per veure l'arrel de molts dels problemes suscitats en la fixació del terme, que tot sigui dit, en nombre total són ben reduïts, i, segon, per donar una perspectiva sobre la incorporació de nous termes en el DIEC2. No ens cal destacar la rellevància que té l'entrada d'una paraula en el diccionari normatiu, però tampoc hem d'oblidar que el lèxic específic, aquí el jurídic, el va construir l'ús dels professionals i de les lleis, que al final seran els que faran inclinar la balança cap a un cantó o cap a l'altre.

El DIEC2 (i les esmenes posteriors, consultables també en el mateix web) fa incorporacions importants. N'apuntem només algunes, sense tenir en compte que portin la marca *dret* o *administració*. Pel que fa al terme *interlocutòria*, s'introdueix l'article *aute*, si bé justament se'l fa equivalent a *interlocutòria* en dret processal andorrà, fet que, a criteri nostre, ratifica el terme usat a l'Estat espanyol. (Podeu trobar una relació detallada dels termes jurídics i administratius andorrans introduïts al DIEC2 a Rull, 2007, p. 61-78; sobre les dificultats amb *interlocutòria/aute*, p. 69-70.)

Així mateix, s'incorporen altres modificacions rellevants en l'àrea del dret processal. *Providència* (un dels tres tipus de resolucions judicials) passa a ser l'entrada principal i *provisió*, que en la primera edició del DIEC (DIEC1) tenia una subentrada amb aquest concepte, passa a remetre's al primer. El mateix s'esdevé amb *decisió*, que tenia una subentrada que la definia com «part dispositiva d'una sentència o d'un acte resolutori en un expedient o plet civil o causa criminal». Sens dubte calia una modificació, perquè per regla general la *decisió* (*fallo* en castellà) sol ser la part dispositiva de la sentència (no de la interlocutòria, en què se sol fer servir la forma *part dispositiva*),⁸ a banda del fet que la definició es referia a *acte resolutori*, que el mateix IEC havia rebutjat. Ara bé, el DIEC2 fixa el substantiu *dispositiva*, abans només tractat com a adjectiu i que sortia com a exemple a «part dispositiva d'una sentència», com a definició principal del concepte (subentrada 2: «Pronunciament dispositiu o imperatiu d'una sentència dictada per un jutge o per un tribunal»). L'ús de la paraula *dispositiva* per a designar aquesta part final de la sentència és avui pràcticament nul en la pràctica processal i en la legislació (Pou, 2011, p. 101), en què s'empra *decisió*. Certament aquesta paraula pot resultar poc precisa, però, sense entrar en el debat conceptual, sembla excessiu fer una modificació lèxica d'aquesta mena decantant-se de la pràctica generalitzada.

Una altra novetat és la figura de dret processal penal *crida i cerca*, àmpliament avalada en tots els treballs i reculls terminològics anteriors. És lamentable, però, que aquí el consens en el llenguatge d'especialitat no tingui reflex en la difusió que en fan els mitjans de comunicació, que recorren gairebé sempre a la forma castellanitzant *recerca i captura*, fruit precisament de la tan esmentada escassetat del català en aquest àmbit processal.

S'incorpora també la forma *atressí* referida a la petició accessòria que es fa després de la petita de

© Rafael Vargas

la demanda o altres escrits de les parts en un judici. El DIEC1 només contenia *altressí* com a adverb, equivalent a «igualmente, també» en un escrit judicial. El DIEC2, d'una banda, incorpora en el mot una segona subentrada com a substantiu amb el valor indicat i, de l'altra, introdueix l'entrada *atressí* només amb categoria adverbial i amb el mateix significat. Sense considerar les raons d'aquests canvis, la introducció del substantiu és plenament justificada, però l'entrada de les dues variants amb una equivalència parcial pot confondre. Finalment, també trobem *recurrible* («Que pot ésser objecte de recurs») en paral·lel a l'adjectiu *apel·lable*, que ja sortia en el DIEC1. Aquesta incorporació deriva de la transitivització que l'ús fa d'ambdós verbs, fenomen que tard o d'hora s'haurà d'encarar.⁹

Esmentem ara altres noves entrades, moltes de les quals del camp del dret civil, i dins d'aquest, de dret de família, com *adoptand*, *alimentat*, *coesposa*, *cognati*, *desposori*, *immatricular/immatriculació*, *monoparental*, *parental*, *presura*, *regstral*. O subentrades com ara *domini directe*, *domini útil*, *dret civil*, *dret comú*, *drets d'autor*, *a terminis*, *autonomia de la voluntat*, *condició suspensiva*, *condició resolutòria*, *consell de tutela*, *contracte mutu*, *possessió alienable/inalienable* o *servitud de pas*. Dins de les esmenes en el DIEC2, en trobem moltes derivades del reconeixement jurídic del matrimoni homosexual, com les modificacions en les definicions de *cònjuge*, *descasar* o *matrimoni*.

També podem esmentar altres incorporacions com *cot* (multa a Andorra), *jurat* (en el sentit de persona que jura o promet; també tenim l'expressió *prestar jurament*), *normativitat*, *royalty*; o subentrades com *paer en cap*, *decret legislatiu*, *audiència provincial*, *carta atorgada* i *carta de franqueses*, *codi civil*, *codi de comerç*, *codi penal*, *con-*

tracte programa, control parlamentari, corporació municipal, impediment diriment / impediment impedit, interdicció de drets, reial decret o torn obert de paraules. Quant a les esmenes posteriors, destaquem les millors en els articles i subentrades com *designar*, *escripturar*, *jutge pedani*, *pedani*, *termini* o *transposar*.

que ens reporten les eines que tenim a l'abast (Albons i Egea (2010), sobre cerca terminològica en general; entre d'altres, Gelpí (2008) o Matturro (2005) per a llenguatge jurídic), l'activitat institucional de difusió terminològica i de formació en llenguatge d'especialitat ha estat notable i les institucions que vetllen per la

normalització terminològica ens proporcionen uns resultats en conjunt ben positius.

La qüestió, al nostre entendre, rau en el fet que els recursos es van crear amb un objectiu: la necessitat de trobar amb facilitat una equivalència castellà-català. I aquesta finalitat primigènia continua, en part perquè continuen les causes que la van motivar; però sens dubte els passos endavant han estat insuficients. D'aquí la poca oferta de dic-

cionaris amb definicions i de diccionaris amb objectiu enciclopèdic, o la falta d'equivalències amb altres idiomes que no siguin el castellà (Bestué i Torres, 2006). Veient els recursos existents, la major part a la xarxa, hom no pot deixar de pensar, amb petites excepcions, que continuem en una fase de normalització lingüística de l'àmbit jurídic sobre la base de la traducció del castellà i no del treball jurídic en català. I aquesta situació, almenys en una part important, actualment no està justificada. Per això caldria superar la fase de recursos terminològics per a la traducció i afermar iniciatives per contribuir a la tasca i a la comunicació dins el llenguatge d'especialitat. Això vol dir, per exemple, que l'encàrrec normalitzador d'una institució com el TERMCAT, que constitueix una necessitat ben vigent, cal rendibilitzar-lo amb projectes secundaris que siguin una referència per als operadors jurídics.¹⁰

Sota aquesta perspectiva, fem un repàs d'algunes de les obres lexicogràfiques relatives al dret dels darrers anys, i és just començar pel projecte més esperat, el *Diccionari jurídic català*, promogut per la Fundació Jaume Callís i finalment gestionat per la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, filial de l'IEC. Es tracta d'un diccionari disponible només en línia i, tal com indica en la seva presentació, «és un diccionari enciclopèdic especialitzat que vol recollir els termes que formen part de les diverses disciplines del dret». Té més de vuit

© Rafael Vargas

Una menció especial, que ens servirà com a exemple per concloure aquest epígraf, mereix la substitució de la forma *directriu* (norma de la Unió Europea) per la més habitual *directiva*, tot i que aquesta amb una accepció més àmplia del que tenia la primera. El dubte sobre la manera de designar aquesta forma de creació jurídica de l'ordenament comunitari té una història plena de vaivens i de precisions conceptuals, tant en català com en castellà (a Armengol i Ferrer (2000) podeu trobar un relat molt interessant sobre el terme). Finalment, però, l'ús generalitzat de *directiva* s'ha imposat, malgrat la poca consistència des del punt de vista de la traducció. Constitueix un exemple de com els usos s'imposen als debats i de com, al capdavall, sigui pel motiu que sigui, la pràctica professional s'ocupa a vegades d'acollir formes impròpies i bandejar-ne d'altres de ben legítimes, amb el vistiplau final de l'acadèmia.

3 Un cop d'ull a alguns dels recursos terminològics

Reprenem la pregunta que havíem avançat: tenim prou recursos terminològics que serveixin a la comunitat professional del dret? De materials i recursos terminològics, de pàgines web que ens hi donen accés i de cercadors que ens ofereixen terminologia sota diferents paràmetres, n'hi ha. Hi ha diversos treballs

mil termes i també ofereix entrades fraseològiques. El sistema de cerca, semblant al del DIEC, permet fer cerques pel terme, per l'àrea temàtica o per la llengua. Una de les característiques que més crida l'atenció és que combina la informació enciclopèdica que forneixen els especialistes (l'obra té molts i prestigiosos col·laboradors dins el dret) amb la definició succinta pròpia de la terminologia acompanyada sovint d'exemples. Sens dubte és un producte necessari i de molta vàlua, però amb una complexitat i un volum notables. Segurament per això cal completar-lo: s'hi troben a faltar conceptes bàsics del dret, a vegades el lligam entre informació enciclopèdica i terminològica genera errors o hi ha articles desfasats pel pas del temps, circumstància que l'usuari no pot saber perquè no porten la data de finalització. Per tal de ser plenament útil, doncs, caldria posar remei a aquestes limitacions i, sobretot, fer un gran esforç de manteniment. Tanmateix, tant una cosa com l'altra ens donen compte de l'envergadura del projecte.

Pel que fa als treballs estrictament terminològics, destaquem els següents. Amb definicions, el *Diccionari de dret civil*, amb més de mil termes, el *Diccionari de la negociació col·lectiva*, la *Terminologia notarial*. Per a l'àmbit de l'Administració pública, el web de la Generalitat ofereix el *Glossari de funció pública*, que aplega un centenar de termes. D'un abast més ampli i actualitzat el 2010, tenim «Terminologia i fraseologia jurídica i administrativa normalitzada», dins de l'opuscle *Criteris de traducció de textos normatius del castellà al català*. També esmentem, en l'àmbit valencià, el *Diccionari bàsic de dret*, amb uns tres mil termes, i el *Diccionari juridicoadministratiu*, amb uns mil termes. Un conjunt amb valor i de confecció acurada. La mancança continua sent, però, una obra més completa.

Quant als vocabularis sense definicions, en podem esmentar una bona colla,¹¹ però fem una menció especial al *Vocabulari de dret*, obra impulsada per la Universitat de València i la de Barcelona. En primer lloc, cal posar-ne en relleu la mateixa autoria, atès que es tracta d'una iniciativa col·laborativa sense precedents que ha fet convergir professors de les facultats de dret de València i de Barcelona i tècnics lingüístics dels serveis lingüístics de les dues institucions acadèmiques. De fet, l'origen del projecte se situa en els vocabularis de les diferents branques del dret impulsats des dels dos àmbits universitaris. Aquest fet per si sol ja és remarcable, com també ho és el nombre de termes recollits, 5.937, i l'equilibri de tractament entre els diferents àmbits temàtics. Justament en aquest darrer aspecte, però, hauria estat convenient que les entrades haguessin tingut alguna indicació sobre l'àrea temàtica, indicació que encara es fa més necessària per la falta de definicions.

Ni que sigui succintament, hem de mencionar també el paper que en la fixació terminològica desenvolupen

les lleis. Les lleis catalanes, sens dubte, però també les traduccions de la normativa espanyola o europea del castellà al català que es fa mitjançant la publicació en català de les lleis i de les normes amb rang de llei a la versió catalana del *Butlletí Oficial de l'Estat*. Així mateix, en el mateix àmbit de la legislació estatal en català, és un espai de referència el recull legislatiu *LexCat*, que acull els principals textos legislatius de l'Estat en català i en versió consolidada. Des de fa un any, tant la legislació catalana com el cabal legislatiu que aplega *LexCat* es poden consultar al Portal Jurídic de Catalunya. Que quedi apuntada, doncs, la gran projecció terminològica d'aquests portals legislatius.

Finalment, deixem constància com a «agents terminològics» de tots els manuals de formació en llenguatge jurídic i administratiu i de tots els manuals de redacció i llibres d'estil relatius a aquests àmbits. Quant als primers, avui és un manual de referència el *Curs de llenguatge jurídic*, elaborat pels serveis lingüístics del Departament de Justícia, amb un estructura àgil i un plantejament docent eficaç (i en línia i amb un contingut més abreujat el *Curs d'autoaprenentatge de llenguatge jurídic*). Malgrat que pel contingut està destinat sobretot a alumnes que treballin en l'àmbit judicial, ha tingut una clara projecció més enllà d'aquest espai. Quant als segons, la gran quantitat de llibres d'estil i manuals de redacció fa que no puguem aquí donar compte de tots. Sense menystenir l'aportació de tots els altres, n'esmentem, però, tres de ben rellevants: Duarte, Alsina i Sibina (1997); Altés i Pejó (2001), i Estopà i Garcia (2003). I esmentem el *Llibre d'estil jurídic*, adaptació al català del llibre d'estil del bufet d'advocats Garrigues. Es tracta d'una eina de gran utilitat per als advocats i altres professionals del dret i conté també equivalències català-castellà de termes i formes fraseològiques en què se solen produir errors i confusions.

Conclusions

El debat sobre la terminologia jurídica en català en el camp jurídic està molt condicionat per les característiques i els ritmes de la normalització del català en aquest àmbit. Factors com la manera com s'ha dut a terme la difusió i la implantació terminològica, la necessitat de tenir una terminologia normalitzada amb força prescriptiva per bandejar solucions lingüístiques molt interferides o l'encara ús escàs del català en certs àmbits jurídics, han condicionat tant l'establiment de la terminologia com la mateixa oferta de recursos de lèxic jurídic.

Tot i això, cal destacar el petit nombre de termes que podem considerar controvertits. En tot cas, els problemes en la fixació terminològica deriven sobretot del poc ús en algun àmbit del dret i de la forta dependèn-

cia del català jurídic respecte del castellà pel fet mateix d'estar vinculats al mateix ordenament jurídic, ordenament que té el castellà com a vehicle principal de creació del dret.

En aquest sentit, la major part d'incorporacions de tecnicismes jurídics en el DIEC2 representen un reconeixement normatiu encertat des del punt de vista de l'usuari del dret. Només en el cas d'algun terme s'ha pogut introduir una certa confusió (atressí, providència) o no hi ha una correspondència amb l'ús real (dispositiva com a entrada principal).

Finalment, si fem un cop d'ull als recursos terminològics actuals veiem que ja disposem d'una ofer-

ta important, però també fa palesa la necessitat de concloure la línia de treball iniciada i elaborar nous productes o millorar els que tenim en el sentit d'incorporar equivalències en altres llengües, formular definicions, incorporar exemples d'ús o vincular aquesta informació a continguts doctrinals dels juristes, elements que fan més útil el recurs per a l'usuari. Cal atendre, doncs, no solament l'aspecte denominatiu de la terminologia, sinó entrar de ple en la seva funció comunicativa. ✱

Bibliografia

- ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (2006). *Vocabulari jurídic*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua. (Vocabularis)
- ALBONS, Xavier; EGEA, Àngels (2010). «Eines per a la cerca terminològica en línia». *Terminàlia*, núm. 2, p. 7-16.
- ALTÈS, Núria; PEJÓ, Xavier (2001). *Manual de redacció administrativa*. Vic: Editorial Eumo: Universitat de Vic.
- ARMENGOL I FERRER, Ferran (2000). «Directriu/directiva: aproximació a un terme jurídic conflictiu». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 33, p. 9-22.
- BESTUÉ, Carmen; TORRES, Olga (2006). «El català jurídic: qüestions pendents relacionades amb la traducció i la terminologia tenint en compte la història, el marc legal i el procés de normalització del català». *Papers Lextra*, núm. 2, p. 47-57.
- BUSSE, Dietrich (1994). «La comprensibilitat de les lleis: un problema jurídic des del punt de vista lingüístic». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 22, p. 7-24.
- CABRÉ CASTELLVÍ, M. Teresa (1999). *La terminología: representación y comunicación. Elementos para una teoría de base comunicativa y otros artículos*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada.
- CABRÉ CASTELLVÍ, M. Teresa (2010). «La implantación de la terminología: conceptos, estrategias, recursos y estudios realizados sobre el francés de Quebec y el catalán». A: ALBERDI, Xabier; SALABURU, Pello (ed.). *Ugarteburu terminologia jardunaldiak «Euskararen garapena esparru akademikoetan»*. Bilbao: Euskal Herriko Unibertsitatea: Euskara Institutua.
- Diccionari jurídic català [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Societat Catalana d'Estudis Jurídics. <<http://cit.iec.cat/djc>>
- DOMÈNECH ZORNOZA, Josep Lluís; FERRÀ PELLICER, Jaume (2004). *Diccionari bàsic de dret*. València: Nau Llibres. (Paraules; F)
- DUARTE, Carles; ALSINA, Àlex; SIBINA, Segimon (1997). *Manual de llenguatge administratiu*. 4a ed. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Escola d'Administració Pública de Catalunya. [N'hi ha diverses edicions.]
- ESCOLANO LÓPEZ, Robert; ESCOLANO LÓPEZ, Rafaela; TAULES VALCÁRCCEL, Pere (2000). *Diccionari juridicoadministratiu*. Alacant: Publicacions de la Universitat d'Alacant. (Joan Fuster. Dictionaris; 2)
- ESPALLARGAS, Agustí (2011). «El concepte de terme. Taula rodona organitzada per la SCATERM (15 de març de 2011)». *Terminàlia*, núm. 3, p. 57-58.
- ESTOPÀ CASALS, Anna; GARCIA GINESTÀ, Cristina (2003). *Manual de llenguatge judicial*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia.
- ESTOPÀ, Rosa et al. (2006). «La identificación de unidades terminológicas en contexto: de la teoría a la práctica». A: CABRÉ, M. Teresa; BACH, Carme; MARTÍ, Jaume. *Terminología i derecho: Complejidad de la comunicación multilingüe*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, p. 101-130.
- GELPÍ ARROYO, Cristina (2008). «Recursos en línia per a l'aprenentatge del llenguatge jurídic en català: tipus, usuaris i accessibilitat». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 49, p. 11-23.

- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE JUSTÍCIA (2008). *Curs de llenguatge jurídic*. 2a ed. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE JUSTÍCIA. *Autoaprenentatge de llenguatge jurídic* [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. <<http://www.gencat.cat/justicia/llengjur/index.html>>
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE JUSTÍCIA; TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA (2005). *Diccionari de dret civil*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. (Termes Jurídics; 2)
- GENERALITAT DE CATALUNYA. SECRETARIA DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (2010). *Criteris de traducció de textos normatius del castellà al català*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Secretaria de Política Lingüística.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE GOVERNACIÓ I RELACIONS INSTITUCIONALS. *Glossari de funció pública*. Generalitat de Catalunya. Departament de Governació i Relacions Institucionals.
- Justiterm, cercador terminològic [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia, 1995-2012 <<http://www.gencat.cat/justicia/justiterm>>
- LexCat. [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. <<http://www.gencat.cat/justicia/lexcat>>
- LLABRÉS, Antoni; PONS, Eva (coord.) (2009). *Vocabulari de dret*. València; Barcelona: Universitat de València. Facultat de Dret. Servei de Política Lingüística; Universitat de Barcelona. Facultat de Dret. Serveis Lingüístics.
- MATTURRO MESTRE, Joana (2005). «Recursos en línia per a la traducció jurídica: anàlisi de les fonts més emprades pels traductors d'anglès i català». *Papers Lextra*, núm. 1, p. 57-71.
- NIEVA FENOLL, Jordi (2000). «L'“auto” i el “fallo”». *Revista Jurídica de Catalunya*, núm. 4, p. 267-282.
- OLEART PIQUET, Oriol (1984-85). «Els autos i els actes (I, II i III)». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 4 i 5.
- Portal Jurídic de Catalunya. [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. <<http://www20.gencat.cat/portal/site/portaljuridic>>
- POU, Agustí (2011). «Terminologia jurídica catalana: algunes qüestions relatives a la consolidació de l'ús». A: POTRONY, Lluc; ROMANÍ, Joan M. (cur.). *Indexació, terminologia i llenguatge jurídic*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Societat Catalana de Terminologia, p. 85-103.
- RULL MURUZÁBAL, Xavier (2007). «Presència del llenguatge jurídic i administratiu andorrà en la segona edició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 47, p. 61-78.
- RULL MURUZÁBAL, Xavier (2010). «El règim verbal en els vocabularis de llenguatge jurídic». *Terminàlia*, núm. 2, p. 23-31.
- SALOMÓN, Lourdes (2007). «Una aproximación a la teoría jurídica actual desde la perspectiva romanística». *Anuario de la Facultade de Dereito da Universidade da Coruña*, p. 885-898.
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA (2004). *Terminologia notarial*. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia. (Terminologies; 4)
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA (2010). *El diccionari terminològic*. Vic: Eumo Editorial; Barcelona: TERMCAT.
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA; GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE TREBALL (2000). *Diccionari de la negociació col·lectiva*. Barcelona: TERMCAT: Generalitat de Catalunya. Departament de Treball.
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA; GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE JUSTÍCIA (2000). *Vocabulari de dret penal i penitenciari*. Barcelona: TERMCAT: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. (Termes Jurídics; 1)
- THIRY, Bernard (2009). «La motivación de los términos en terminología: cómo la terminología jurídica asume los riesgos de su evolución». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 51, p. 161-185.
- TRIADÚ I VILA-ABADAL, Joaquim; FRANQUESA I BONET, Ester (coord.) (2010). *Llibre d'estil jurídic*. Centre d'Estudis Garrigues; Navarra: Aranzadi.
- VALLÈS ELIZALDE, Àgueda (2007). «Resolucions judicials i qualitat lingüística». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 48, p. 37-58.

Notes

1. Per fer un cop d'ull a la forta interferència del castellà, malauradament encara avui freqüent en els textos dels operadors jurídics, podeu consultar Vallès Elizalde (2007, p. 45-50).
2. TERMCAT (2010, p. 32-33). La mateixa normativa que regula el TERMCAT i la publicació periòdica en el DOGC dels termes aprovats pel Consell Supervisor contribueixen a aquesta prescripció (article 12.3 del Decret 108/2006, de 25 d'abril, pel qual s'aprova la modificació dels Estatuts del Consorci del Centre de Terminologia TERMCAT, o l'article 2.3 del Decret 107/1987, de 13 de març, pel qual es regula l'ús de les llengües oficials per part de l'Administració de la Generalitat de Catalunya, d'acord

amb la redacció que li dóna el Decret 162/2002, de 28 de maig, que estableix que en l'ús del català l'Administració de la Generalitat ha d'emprar els termes normalitzats pel Centre de Terminologia TERMCAT per designar en aquesta llengua els conceptes a què es refereixen).

3. L'ús del català en el món del dret és molt variable tant pel que fa a l'àrea (poc ús en dret penal, dret processal, dret mercantil; més en dret públic), com a l'agent que el produeix (poc ús a l'Administració estatal, de justícia, a l'advocacia; més a l'Administració pública) o com en els diferents tipus de llenguatge (força ús en l'àmbit legal, poc en la publicació d'obra científica jurídica).

4. Ho posa en relleu M. Teresa Cabré (1999, p. 48-49) quan distingeix entre «unificació» i «harmonització»: «La unificació es desenrotlla sobre la base d'un patró de referència (sistemàticament dominant); l'harmonització no pot fer prevaler artificialment un patró per damunt de l'altre».

5. Acord del Consell Supervisor del TERMCAT de 19 de gener de 1998.

6. Mitjançant l'Acord de 17 d'abril de 1998 la mateixa Secció Filològica de l'IEC va adoptar la decisió que *interlocutòria* era la forma més avalada del castellà *auto*. La decisió final no deixava espai per al dubte: «Per tot això, i perquè hom ha observat la pervivència d'usos inadequats, la Secció Filològica de l'IEC recorda que el terme que s'ha de fer servir en el sentit damunt dit és *interlocutòria*, i no *acte*, i desaconsella, així mateix, l'ús del terme *aute* amb aquest mateix valor».

7. L'article 245.1.b de la Llei orgànica del poder judicial, en una definició ben circular, diu que les resolucions judicials tenen la forma d'*interlocutòria* «quan decideixin recursos contra provisions, qüestions incidentals, pressupòsits processals, nul·litat del procediment o quan, segons les lleis d'enjudiciament, hagin de tenir aquesta forma».

8. Article 248.2 de la Llei orgànica del poder judicial.

9. Rull (2010), en un article sobre la necessitat de detallar els règims en els verbs amb significació jurídica, evidencia la confusió sobre determinats usos verbals en aquest àmbit.

10. Portem a col·lació el treball de M. Teresa Cabré (2010) sobre la implantació socioterminològica, en què estableix la implantació dels termes com un esglaió més dins la normalització lingüística que afecta no ja el corpus, sinó l'estatus de la llengua; la normalització del terme no es pot desentendre de la seva implantació i per això cal parametritzar les variables que fan que un terme reïxi en l'ús real.

11. Recordem obres interessants com el *Vocabulari de dret penal i penitenciari* i el *Vocabulari jurídic*; el Justiterm, base de dades de termes jurídics en línia del Departament de Justícia, o el mateix Cercaterm, del TERMCAT. Per a conèixer els recursos, és molt útil la consulta a la biblioteca en línia del TERMCAT.

Recursos terminològics de l'àmbit jurídic en català: duplicitats i mancances. El problema del control de qualitat

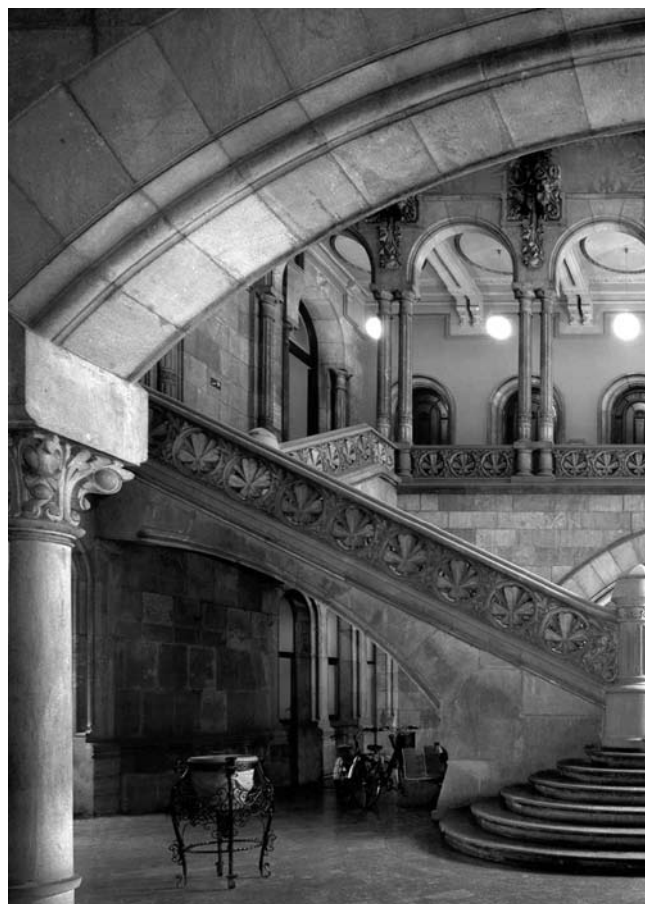
ANNA CERVERA CAMINAL

Departament de Justícia
Generalitat de Catalunya

1 Introducció

La incorporació del català en l'àmbit de la justícia, després de fer servir durant segles exclusivament el castellà, suposava recuperar una terminologia jurídica, que partia de la traducció del terme en castellà, que estava plena d'incorreccions i que estava formada per un conjunt de termes alguns dels quals eren absolutament desconeguts per a alguns usuaris. Per solucionar aquesta manca de coneixement, les institucions (universitats, col·legis professionals, administracions públiques, etc.) van impulsar l'elaboració de diccionaris, lèxics, glossaris o reculls de terminologia que tenien un objectiu urgent i molt clar: determinar l'equivalència catalana dels termes jurídics i fixar-ne la grafia. En un món on era exclusiu l'ús del castellà, calia disposar de la traducció dels termes al català.

Aquests recursos van permetre que els professionals del dret, i professors i estudiants d'aquest àmbit, i els lingüistes, correctors i traductors, poguessin disposar d'un material terminològic suficient per resoldre els dubtes que se'ls plantejessin en redactar, corregir o traduir els documents jurídics. D'aquesta manera, la llengua catalana, amb el pas dels anys, va anar disposant de recursos molt valuosos, que van permetre la fixació i divulgació de molts termes jurídics. No obstant això, a poc a poc, es va anar veient que calia anar més enllà de les simples llistes d'equivalències, ja que els termes es van anar coneixent i usant, i el que calia era disposar de diccionaris exhaustius que continguessin definicions. El català ja disposava d'eines per traduir del castellà al català els documents que s'elaboraven en l'àmbit jurídic, calia fer un pas endavant i disposar d'eines lingüístiques que permetessin treballar en català. Aquest pas, però, no s'ha produït del tot.

© Rafael Vargas

2 Els recursos terminològics: duplicitats i mancances

D'una manera una mica desordenada, les institucions han promogut l'elaboració de molts recursos terminològics, sense tenir en compte si aquests recursos ja s'havien elaborat i no en calia fer d'altres, i sense tenir en compte si calia dedicar els esforços a elaborar un altre tipus de recursos. Així, trobem una proliferació de llistes de termes jurídics, sovint sense un estudi gaire aprofundit de les formes terminològiques que contenen, és a dir, una proliferació de petits vocabularis, que tenen uns objectius més o menys similars: difondre el lèxic jurídic en català, i en alguns casos esmerçant esforços per elaborar un producte que ja existia.

Si donem un cop d'ull als recursos terminològics que existeixen en català, observarem que, fruit d'aquesta necessitat, ja l'any 1978 el Col·legi d'Advocats de Barcelona va publicar el *Vocabulari jurídic castellà-català i català-castellà* i l'any 1991 el Departament de Justícia va publicar el *Vocabulari bàsic per als jutjats*, elaborat per Pilar de Broto, que recollia una sèrie de conceptes i fraseologia utilitzades habitualment en l'àmbit judicial, en doble versió català-castellà, amb l'objectiu de resoldre els dubtes lingüístics dels treballadors dels jutjats i d'impulsar l'ús de la llengua catalana. Així mateix, veiem que hi ha molts llibres sobre llenguatge jurídic o llenguatge administratiu que contenen glossaris més o menys exhaustius. A tall d'exemple, tenim *Introducció al llenguatge jurídic* de Carles Duarte (1986), editat per l'Escola d'Administració Pública de Catalunya i el Departament de Justícia. Més recentment, al setembre del 2003, el Departament de Justícia va editar el *Manual de llenguatge judicial*, i al gener del 2009, una segona edició del *Curs de llenguatge jurídic*, al final del qual s'inclou la *Terminologia jurídica i administrativa* que es pot consultar en el web del Departament de Justícia. D'altra banda, el *Manual de llenguatge administratiu* de Carles Duarte, Àlex Alsina i Segimon Sibina (1997) conté una llista d'expressions i fórmules administratives ordenades alfabèticament des de la forma castellana, amb la traducció corresponent en català. Una mica més extensa, però amb els mateixos objectius, trobem la *Terminologia jurídica i administrativa*, elaborada i editada pel Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya i, al País Valencià, el *Vocabulari jurídic* de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, que conté aproximadament quatre mil termes.

En l'àmbit universitari, tenim els vocabularis que la Universitat de Barcelona va editar dins la col·lecció «Vocabularis Bàsics per a l'Alumnat», de l'àmbit del dret, elaborats per professors de la Facultat de Dret i revisats i editats pels Serveis Lingüístics: el *Vocabulari de dret civil*, el *Vocabulari de dret constitucional*, el *Vocabulari de dret internacional i dret comunitari europeu*, el *Vocabulari*

de dret mercantil, el *Vocabulari de dret penal* i el *Vocabulari de dret processal*. Els vocabularis de la Universitat de València, editats dins la col·lecció «Vocabularis Universitaris Bàsics», fruit d'una iniciativa de professors també de la Facultat de Dret, i també revisats i publicats pel Servei de Política Lingüística de la Universitat: *Vocabulari de dret eclesiàstic de l'Estat i dret canònic*, *Vocabulari de dret internacional públic*, *Vocabulari de dret penal*, *Vocabulari de dret romà* i *Vocabulari de dret del treball*, entre altres. I el *Vocabulari de dret administratiu* editat per la Universitat Autònoma de Barcelona (Sanz i Llovera, 2000), si bé la majoria d'aquests vocabularis tracten àmbits diferents del dret. Més generalista és la *Terminologia jurídica: castellà-català* (Milian, 1991) també editada per la Universitat Autònoma de Barcelona. Ara bé, tots aquests vocabularis tenen un objectiu comú: difondre la terminologia jurídica en català a partir de la castellana entre els estudiants i els professors de dret. Una bona iniciativa, però, va ser que, vist que el cabal terminològic i les informacions que contenien aquests vocabularis es podia sumar i que la consulta era molt més fàcil si es podia disposar del contingut en un sol volum, l'any 2009 es va editar el *Vocabulari de dret* (Llabrés i Pons) amb gairebé sis mil termes catalans, amb informació de la seva categoria gramatical i equivalents en espanyol. Conté tots els termes dels petits vocabularis editats anteriorment, i per elaborar-lo es va dur a terme prèviament una feina de selecció de termes, resolució de dubtes terminològics i d'unificació de criteris.

Així mateix, cal destacar com una bona iniciativa la base de dades terminològica Justiterm, una base de dades de terminologia jurídica, elaborada i dissenyada pel Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, que conté tots els termes i locucions de la *Terminologia jurídica i administrativa* i tots els termes que contenen els dos volums de la col·lecció de diccionaris «Termes Jurídics» del Departament de Justícia i que permet fer cerques del castellà al català i del català al castellà d'aquests termes jurídics. El fet d'incorporar tots aquests termes en una base de dades consultable en línia en facilita la cerca i la consulta.

Malgrat que moltes d'aquestes eines es complementen —per exemple, el *Vocabulari de dret penal i penitenciari* editat pel Departament de Justícia és molt més exhaustiu que els petits vocabularis editats per la Universitat de Barcelona i la Universitat de València; així mateix, la *Terminologia jurídica i administrativa* inclou tot un conjunt de locucions i expressions d'ús molt freqüent en la redacció de documents jurídics o judicials, que no contenen la majoria de vocabularis—, aquesta dispersió, que ha donat lloc a una multiplicitat de diferents recursos que apleguen el cabal terminològic, ha provocat certes duplicitats d'informacions, amb adopció de solucions diferents segons quina sigui la institució que ha elaborat el recurs i amb recursos que no han adaptat el contingut als canvis adoptats en la segona edició

del *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC2) de l'Institut d'Estudis Catalans, i ha originat, a més de confusió, dificultats de consulta i d'aprofitament, la qual cosa ha creat el desconcert entre els usuaris. Així, per exemple, el DIEC2 va acceptar el terme *aute*, que fins llavors era denominat *interlocutòria*, o la forma *providència*, que anteriorment només acceptava la forma *provisió*.

Vist el panorama dels recursos terminològics de l'àmbit jurídic, observem que els esforços s'han centrat molt a fer reculls de terminologia, més o menys exhaustius, amb equivalències del castellà al català, però sovint no s'ha anat més enllà, la qual cosa ha comportat dues mancances: a) la majoria de reculls no tenen definicions i b) la majoria de reculls només tenen equivalències del castellà al català, però no en tenen del català cap a altres llengües.

2.1 La majoria de reculls no tenen definicions

Els diccionaris sense definicions sovint no satisfan la majoria d'usuaris perquè la manca de definició no permet contextualitzar els termes, de manera que es genera el dubte sobre si realment és l'equivalència que s'ha de fer servir. Val a dir que el diccionari jurídic de referència durant molts anys ha estat el *Diccionari jurídic català* elaborat pel Col·legi d'Advocats de Barcelona (1986) i editat per Enciclopèdia Catalana, que conté aproximadament tres mil entrades, i que va ser, en el seu moment, una publicació d'una utilitat evident. Aquest diccionari, però, ha quedat amb un cert desús, en primer lloc, perquè el contingut és limitat i, en segon lloc, perquè no se n'ha fet una actualització (malgrat les diverses reimpressions), de manera que

moltes definicions ja no serveixen i la forma d'alguns termes no és la normativa. Més actual és el *Diccionari bàsic de dret* (Doménech i Ferrà), publicat a València l'any 2004, que conté tres mil termes amb definicions, però que tot i ser prou complet, no és exhaustiu.

Davant aquest panorama, amb moltes llistes de termes, però amb pocs diccionaris jurídics, hi ha hagut esforços d'institucions públiques que han intentat omplir aquest buit existent en català: la manca d'un diccionari exhaustiu i actualitzat que sistematitzés la terminologia catalana d'aquest àmbit. En aquesta línia trobem la col·lecció «Termes Jurídics» del Departament de Justícia, en col·laboració amb el TERMCAT, que va sorgir amb la idea d'omplir el buit existent per la manca d'un diccionari jurídic ampli en català, i publicar diccionaris exhaustius per a cadascuna de les branques del dret; de moment, però, només se n'han publicat dos volums: el *Vocabulari de dret penal i penitenciari*, que només conté equivalències, i el *Diccionari de dret civil*, que conté 1.160 termes amb definicions i equivalències en castellà; la inclusió de les definicions ha fet que aquest volum fos una eina molt més útil i de més ressò social que el primer volum. El tercer volum de la col·lecció és el *Diccionari de dret administratiu*, que s'està elaborant i que contindrà, aproximadament, 1.300 termes. Així mateix, però sense aquesta intenció d'arribar a elaborar un diccionari exhaustiu, s'han elaborat alguns diccionaris sectorials, com el *Diccionari de dret català*, que conté aproximadament cinc-cents termes de dret civil català, o la *Terminologia notarial*, elaborada pel TERMCAT en col·laboració amb el Col·legi de Notaris de Catalunya i del Col·legi Notarial de les Illes Balears. D'altra banda, alguns webs d'administracions públiques ofereixen petits glossaris que contenen termes jurídics amb definicions de l'àmbit de la seva competència: és el cas del *Glossari de funció pública*, el *Glossari d'administració electrònica* o el *Glossari de termes parlamentaris*, que es poden consultar des del web del Departament de Governació i Relacions Institucionals de la Generalitat de Catalunya.

No obstant això, les definicions en els diccionaris jurídics tenen un problema: la temporalitat. Amb el pas del temps, els recursos terminològics queden desactualitzats i en el cas dels recursos terminològics jurídics això encara es fa més evident, ja que el dret com a construcció política encara està més subjecte a les variacions temporals: això significa que els conceptes evolucionen perquè la societat evoluciona i la legislació canvia, per tant, les definicions de molts termes són efímeres i canvien d'acord amb la legislació. A més, sovint les definicions tenen una base legal, de manera que les lleis defineixen els termes bé a l'interior de l'articulat de les lleis, bé al final de l'articulat, a mode de glossaris i fixen determinats conceptes per a determinades lleis. (Per exemple, la Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància

i l'adolescència, a l'article 2 estableix el següent: «Als efectes d'aquesta llei i de les disposicions que la despleguen, s'entén per *infant* la persona menor de dotze anys i per *adolescent* la persona amb una edat compresa entre els dotze anys i la majoria d'edat establerta per la llei». Per tant, defineix i fixa el concepte de *infant* i *adolescent* en el text legal. I la Llei 11/2007, de 22 de juny, d'accés electrònic dels ciutadans als serveis públics conté un annex amb definicions.) En conseqüència, els diccionaris jurídics amb definicions necessiten una constant actualització, ja que els continus canvis legislatius comporten la desactualització constant de les informacions que s'hi contenen.

Finalment, cal destacar que l'any 2011 es va obrir el portal del *Diccionari jurídic català*, elaborat al llarg de deu anys per un equip dirigit per la Societat Catalana d'Estudis Jurídics de l'Institut d'Estudis Catalans, que recull un cabal terminològic important amb entrades que contenen definicions lexicogràfiques, que inclouen els trets característics fonamentals que defineixen el concepte, i també informació enciclopèdica (amb doctrina, legislació i jurisprudència), així com l'equivalència en castellà. No obstant això, la informació que conté en alguns casos està desactualitzada —inclou la data en la qual s'ha redactat l'article del diccionari permetria a l'usuari conèixer l'actualització de les informacions que conté—, un problema molt important en un diccionari que pretén ser enciclopèdic, ja que no s'han incorporat les darreres innovacions legislatives i, a més, els termes que conté són molt limitats, atès que es troben a faltar termes jurídics fonamentals. Per exemple, no hi apareix el terme *contracte*, terme bàsic del dret civil, i la forma *domini públic* només s'introdueix des del punt de vista del dret mercantil i no del dret administratiu, que seria la més habitual.

2.2 La majoria de reculls només tenen equivalències del castellà al català, però no del català a altres llengües

Si fem un cop d'ull als recursos terminològics jurídics en català no trigarem a comprovar que són molt escassos, per no dir pràcticament inexistents, els recursos que tracten específicament la qüestió de les equivalències del català a altres llengües que no siguin el castellà, de manera que si es té aquesta necessitat, cal recórrer a altres combinacions per trobar una solució a un terme: partir de l'equivalència en castellà, que normalment coneixem, per trobar l'equivalència en una altra llengua.

Pocs exemples trobem de diccionaris catalans amb equivalències en altres llengües que no siguin el castellà. Hi ha, per exemple, el *Diccionari jurídic català* d'Enciclopèdia Catalana, que conté equivalències en castellà, francès i italià, però que ja hem dit que és una eina

limitada i desfasada en el temps; el *Diccionari juridicoadministratiu*, editat per la Universitat d'Alacant (Escolano et al.), que conté 946 termes amb definició i equivalències en anglès i castellà, però que recull bàsicament terminologia específica de l'Administració pública; o el cercador Terme SL del Servei Lingüístic d'ESADE, que proporciona equivalències en català, anglès, castellà i xinès, però que no conté gaires termes jurídics sinó més aviat termes econòmics i administratius. Cal destacar el *Lèxic de les comunitats europees*, elaborat pel TERMCAT, que posa a disposició dels usuaris més de tres-cents termes del buidatge de l'apartat «Comunitats Europees» del tesaurus multilingüe Eurovoc (conté denominacions que fan referència a les institucions de la Unió Europea i la funció pública, al dret comunitari, a la construcció europea i a les finances comunitàries), amb els equivalents en castellà, francès i anglès. Ara bé, l'àmbit del treball és limitat: perquè es limita a una àrea temàtica del dret (les comunitats europees) i perquè conté pocs termes, ja que només recull els termes del tesaurus Eurovoc, i no inclou, per exemple, un terme tan habitual en l'àmbit de la Unió Europea com *directiva*.

Per tant, si no disposem de cap eina d'aquestes característiques sovint cal fer un pas afegit: partir de la forma castellana, de manera que apareix la possibilitat de partir d'una equivalència equivocada en castellà. Seria, doncs, important disposar de terminologies amb equivalències de llengües diferents del castellà que partissin del català, sobretot en un àmbit com el jurídic on l'establiment de l'equivalència dels termes en una altra llengua i en un altre ordenament jurídic és molt complex, complexitat que no existeix entre el català i el castellà, ja que els dos ordenaments jurídics són pràcticament els mateixos.

3 El problema del control de qualitat

Cal anar en compte a l'hora de fer servir alguns recursos terminològics que tenim a l'abast, tot i que la majoria han estat elaborats per institucions administratives, professionals o acadèmiques, perquè la proliferació d'alguns reculls terminològics sense un estudi rigorós al darrere, tal com hem vist, pot difondre termes incorrectes o formes no actualitzades, fet que és un problema en un àmbit com el jurídic on el català no està plenament normalitzat i continua essent una llengua residual.

En definitiva, cal que l'usuari pugui disposar de materials terminològics que li permetin treballar amb normalitat en català i que aquests recursos, a banda de ser útils, continguin una informació lingüística fiable i semàntica actualitzada. Si millorem la qualitat dels nostres recursos, augmentarem la confiança dels usuaris. ✱

Bibliografia

- BADENES CASINO, Margarita (2004). *Vocabulari de dret internacional públic: català/castellà*. València: Universitat de València. Facultat de Dret. Servei de Normalització Lingüística. (Vocabularis Universitaris Bàsics. Dret; 3)
- BLASCO GASCÓ, Francesc de P. (2005). *Vocabulari de dret civil: català/castellà*. València: Universitat de València. Facultat de Dret. Servei de Política Lingüística. (Vocabularis Universitaris Bàsics. Dret; 11)
- BONET NAVARRO, Jaume (2004). *Vocabulari de dret eclesiàstic de l'Estat i dret canònic: català/castellà*. València: Universitat de València. Facultat de Dret. Servei de Política Lingüística. (Vocabularis Universitaris Bàsics. Dret; 5)
- BROTO I RIBAS, Pilar de (1991). *Vocabulari bàsic per als jutjats = Vocabulario básico para los juzgados*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Direcció General de Relacions amb l'Administració de Justícia.
- CANALEJO ALBA, Maria Dolors (1998). *Diccionari de dret català*. Barcelona: Edicions 62. (El Cangur. Diccionaris; 261)
- CASINOS MORA, Francisco Javier (2004). *Vocabulari de dret romà: català/castellà*. València: Universitat de València. Facultat de Dret. Servei de Normalització Lingüística. (Vocabularis Universitaris Bàsics. Dret; 1)
- COL·LEGI D'ADVOCATS DE BARCELONA (1986). *Diccionari jurídic català*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- COL·LEGI D'ADVOCATS DE BARCELONA. COMISSIÓ DE CULTURA (1983). *Vocabulari jurídic: castellà-català, català-castellà*. 3a ed. Barcelona: Pòrtic. (Llibre de Butxaca; 111)
- Diccionari jurídic català* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Societat Catalana d'Estudis Jurídics, 2010. <<http://cit.iec.cat/djc>>
- DOMÉNECH ZORNOZA, Josep Lluís; FERRÀ PELLICER, Jaume (2004). *Diccionari bàsic de dret*. València: Nau Llibres. (Paraules; F)
- DUARTE, Carles; ALSINA, Àlex; SIBINA, Segimon (1997). *Manual de llenguatge administratiu*. 4a ed. rev. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Escola d'Administració Pública de Catalunya. (Manuals i Formularis; 8)
- DUARTE MONTSERRAT, Carles; BROTO RIBAS, Pilar de (1990). *Introducció al llenguatge jurídic*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Escola d'Administració Pública de Catalunya. (Quaderns d'Estudis i Formació)
- ESCOLANO LÓPEZ, Robert; ESCOLANO LÓPEZ, Rafaela; TAULES VALCÁRCEL, Pere (2000). *Diccionari juridicoadministratiu*. Alacant: Publicacions de la Universitat d'Alacant. (Joan Fuster. Diccionaris; 2)
- GARCÍA ANÓN, José (2005). *Vocabulari de teoria del dret, filosofia del dret i drets humans: català/castellà*. València: Universitat de València. Facultat de Dret. Servei de Política Lingüística. (Vocabularis Universitaris Bàsics. Dret; 9)
- GARCÍA TESTAL, Elena (2004). *Vocabulari de dret del treball: català/castellà*. València: Universitat de València. Facultat de Dret. Servei de Política Lingüística. (Vocabularis Universitaris Bàsics. Dret; 4)
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE JUSTÍCIA (2008). *Curs de llenguatge jurídic*. 2a ed. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE JUSTÍCIA (2003). *Manual de llenguatge judicial*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE JUSTÍCIA; TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA (2000). *Vocabulari de dret penal i penitenciari*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. (Termes Jurídics; 1)
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE JUSTÍCIA; TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA (2005). *Diccionari de dret civil*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. (Termes Jurídics; 2)
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE RELACIONS INSTITUCIONALS I PARTICIPACIÓ (2006). *Glossari de termes parlamentaris*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Relacions Institucionals i Participació.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE GOVERNACIÓ I RELACIONS INSTITUCIONALS. *Glossari d'administració electrònica* [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Governació i Relacions Institucionals. [Consulta: 21 març 2012].
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE GOVERNACIÓ I RELACIONS INSTITUCIONALS. *Glossari de funció pública* [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Governació i Relacions Institucionals. [Consulta: 21 març 2012].

- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1995). *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona; Palma de Mallorca; València: Edicions 3 i 4: Edicions 62: Moll: Enciclopèdia Catalana: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- ITUREN OLIVER, Albert (2005). *Vocabulari de dret administratiu: català/castellà*. València: Universitat de València. Facultat de Dret. Servei de Normalització Lingüística. (Vocabularis Universitaris Bàsics. Dret; 7)
- Justiterm, cercador terminològic [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia, 1995-2012. <<http://www.gencat.cat/justicia/justiterm>> [Consulta: 21 març 2012].
- LLABRÉS FUSTER, Antoni (2004). *Vocabulari de dret penal: català/castellà*. València: Universitat de València. Facultat de Dret. Servei de Normalització Lingüística. (Vocabularis Universitaris Bàsics. Dret; 2)
- LLABRÉS, Antoni; PONS, Eva (coord.) (2009). *Vocabulari de dret*. València; Barcelona: Universitat de València. Facultat de Dret. Servei de Política Lingüística: Universitat de Barcelona. Facultat de Dret. Serveis Lingüístics.
- LOZANO SERRANO, Carmelo; MONTESINOS OLTRA, Salvador (2005). *Vocabulari de dret financer: català/castellà*. València: Universitat de València. Facultat de Dret. Servei de Política Lingüística. (Vocabularis Universitaris Bàsics. Dret; 8)
- MARTÍNEZ I DALMAU, Rubén; VALÈNCIA I MONTES, Lino (2005). *Vocabulari de dret constitucional: català/castellà*. València: Universitat de València. Facultat de Dret. Servei de Política Lingüística. (Vocabularis Universitaris Bàsics. Dret; 12)
- MILIAN MASSANA, Antoni (1991). *Terminologia jurídica: castellà-català*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. Facultat de Dret.
- SANZ, Xavier; LLOVERA, Sílvia (2000). *Dret administratiu: català, castellà*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. Gabinet de Llengua Catalana. (Vocabulari Bàsic)
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA (2004). *Terminologia notarial*. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia. (Terminologies; 4)
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA (2009). *Lèxic de les comunitats europees*. Barcelona: TERMCAT. Centre de Terminologia. (Terminologies en Línia; 27)
- Terme SL [en línia] (2011). Barcelona: ESADE. Servei Lingüístic. [Consulta: 21 març 2012].
- TORMO CAMALLONGA, Carles (2005). *Vocabulari d'història del dret: català/castellà*. València: Universitat de València. Facultat de Dret. Servei de Política Lingüística. (Vocabularis Universitaris Bàsics. Dret; 10)
- UNIVERSITAT DE BARCELONA. FACULTAT DE DRET. COMISSIÓ DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (1995a). *Vocabulari de dret civil: català, castellà*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Servei de Llengua Catalana. (Vocabularis Bàsics per a l'Alumnat. Vocabularis de Dret)
- UNIVERSITAT DE BARCELONA. FACULTAT DE DRET. COMISSIÓ DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (1995b). *Vocabulari de dret mercantil: català, castellà*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Servei de Llengua Catalana. (Vocabularis Bàsics per a l'Alumnat. Vocabularis de Dret)
- UNIVERSITAT DE BARCELONA. FACULTAT DE DRET. COMISSIÓ DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (1995c). *Vocabulari de dret penal: català, castellà*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Servei de Llengua Catalana. (Vocabularis Bàsics per a l'Alumnat. Vocabularis de Dret)
- UNIVERSITAT DE BARCELONA. FACULTAT DE DRET. COMISSIÓ DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (1995d). *Vocabulari de dret processal: català, castellà*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Servei de Llengua Catalana. (Vocabularis Bàsics per a l'Alumnat. Vocabularis de Dret)
- UNIVERSITAT DE BARCELONA. FACULTAT DE DRET. COMISSIÓ DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (1996). *Vocabulari de dret internacional públic i dret comunitari europeu: català/castellà*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Servei de Llengua Catalana. (Vocabularis Bàsics per a l'Alumnat. Vocabularis de Dret)
- UNIVERSITAT DE BARCELONA. FACULTAT DE DRET. COMISSIÓ DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (1998). *Vocabulari de dret constitucional: català, castellà*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Servei de Llengua Catalana. (Vocabularis Bàsics per a l'Alumnat. Vocabularis de Dret)
- Vocabulari jurídic (2006). València: Acadèmia Valenciana de la Llengua. (Vocabularis)

La Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu (CALA)

MARTA XIRINACHS I CODINA

Membre de la Coordinadora i la Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu (1981-2001)

A bans d'entrar a parlar de l'activitat de la Coordinadora de Llenguatge Administratiu, que passa a ser després la Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu, la CALA, vull aprofitar per recordar que l'any 1980, el mateix any de creació de la Direcció General de Política Lingüística (DGPL), la Generalitat encarrega a la Direcció General, a través del Decret de normalització de l'ús del català en els òrgans de l'Administració, les funcions d'assessorament «en els afers lingüístics», i estableix que «el seu parer, que s'expressarà d'acord amb les normes de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, tindrà per als esmentats òrgans, organismes i institucions, força vinculant». Així, per dur a terme aquesta funció, pel que fa al llenguatge administratiu, la mateixa Direcció General de Política Lingüística impulsa i crea poc després la Coordinadora de Llenguatge Administratiu.

El 1981 es va crear la Coordinadora de Llenguatge Administratiu en el si de la Generalitat de Catalunya. El 1986 es va reconvertir en la Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu (CALA), que va durar fins al 2001.

La seva tasca era fixar qüestions lingüístiques pròpies del llenguatge administratiu català, des de vocabulari i expressions pròpies de l'especialitat fins a qüestions sintàctiques (construccions, connectors, règim verbal, etc.), passant per criteris tipogràfics.

La CALA estava integrada per especialistes de l'àmbit del dret i per lingüistes, representants de diversos departaments i organismes. En formaven part advocats de

prestigi de departaments de la Generalitat i d'altres organismes rellevants per a l'àmbit professional com el Consell de Col·legis d'Advocats de Catalunya, l'Ajuntament de Barcelona, la Diputació de Barcelona, la Universitat de Barcelona i la Universitat Autònoma de Barcelona, entre d'altres. Entre els lingüistes hi havia persones responsables de serveis lingüístics o editorials de l'Administració, professors universitaris del món del dret i persones de fora de l'Administració amb una obra extensa i sòlida com Osvald Cardona, autor de 50 documents jurídics en català, o Joan Baptista Xuriguera, autor dels famosos *Els verbs catalans conjugats*, al costat d'altres.

Més enllà de situar l'origen i la composició de la Coordinadora o de la CALA, amb aquestes dades vull remarcar la importància que el Govern va donar a la necessitat de fixar un model de llenguatge administratiu català modern. I ho va fer, com podem veure, amb la participació de molts experts, la implicació de molts organismes i la col·laboració de la resta de territoris de parla catalana. A més, també va estendre aquest mateix procés al llenguatge jurídic català. Per tant, la CALA s'ocu-

pava de tots dos llenguatges d'especialitat: l'administratiu i el jurídic.

Pel que fa als aspectes lingüístics més importants que va fixar la CALA, cal dir que va adoptar criteris sobres tots els plans de la llengua escrita. Així, va fixar criteris d'estil i de redacció, models de documents, va tractar qüestions convencionals (abreviatures, símbols i sigles; usos de majúscules i minúscules); criteris de traducció, de toponímia, i de terminologia i fraseologia. Podríem posar molts exemples, com ara l'ús preferent de la primera persona del singular o bé del plural per a l'emissor, i el de *vós* per a la persona a qui ens adreçem, la redacció en present, etc., que en definitiva són la conseqüència pràctica del que crec que va ser el més important: fixar els criteris generals d'estil d'aquests llenguatges d'especialitat i elaborar models per als documents més habituals. La majoria d'aquests criteris van ser publicats a les revistes *Llengua i Administració* (1982-1994), *Documentació Municipal*, *Llengua i Ús*, *Revista de Llengua i Dret* i, a través de la col·lecció «Criteris Lingüístics», que aplega els títols: *Documentació jurídica i administrativa*; *Abreviacions*; *Criteris de traducció de noms, denominacions i topònims*; *Criteris de traducció de textos normatius del castellà al català*; *Majúscules i minúscules*. A més, cal tenir en compte tota la feina d'adaptació i difusió feta pels serveis lingüístics de l'Administració i les universitats a través dels seus llibres d'estil o guies, per posar un exemple.

Quant als criteris que regien la CALA, d'una banda, es partia de la voluntat de prendre decisions que fessin que el llenguatge administratiu i jurídic català fos clar, concís, rigorós, respectuós i modern.

De l'altra, però, no podíem oblidar que el marc legal d'aplicació i els models de partida eren en castellà. Per tant, molts dels aspectes que calia tractar partien de solucions pensades i creades en castellà, que, a més, arrossegaven una tradició barroca i un model centrat en el poder i allunyat dels ciutadans.

Així, doncs, el primer que calia fer era establir els límits de maniobra i conèixer els condicionaments legals. Amb un exemple ho podem veure més clar. Davant d'un *ruegos y preguntas* (últim punt d'un ordre del dia per a les intervencions no previstes), ens plantejàvem la possibilitat d'evitar un verb amb una càrrega semàntica tan poc «democràtica» com *pregar*. Així, doncs, es va decidir que la forma que cal usar és *torn obert de paraules*, locució genuïna, transparent i adequada. Però amb aquesta expressió no s'havien resolt totes les necessitats, perquè també calia tenir present que a l'Administració local, a banda del *torn obert de paraules*, hi ha un tipus d'intervenció regulada per a la qual és necessari disposar de la forma *precis y preguntas*.

Els debats sobre els casos estudiats eren extensos i documentats. La secretaria de la CALA, que exercia la DGPL, s'encarregava de fer la recerca i presentar-la al ple. Els lingüistes estàvem més pendents de trobar solucions normatives, transparents, concises, unívokes, directes i modernes. En la recerca es partia sovint del castellà, perquè s'analitzaven els documents bàsics i els models eren en castellà, s'identificaven els possibles problemes i començava el procés de recerca. Primer s'intentaven documentar solucions en català d'etapes anteriors, des de l'edat mitjana fins als textos de la República; es cercaven equivalents en altres llengües romàniques i els experts en dret vetllaven per la viabilitat i fidelitat de la proposta. En general sempre s'arribava al consens, però en alguns casos calia passar a les votacions i s'adoptava la solució més votada.

Pel que fa al seguiment de les instruccions generades des de la CALA en els organismes públics, no podem dir que s'hagi fet un estudi sistemàtic en aquesta línia. En general podem dir que a través dels llibres d'estil, guies, formularis, manuals universitaris i traduccions de textos oficials com ara la versió catalana del BOE o els formularis electrònics en català de l'Administració de Justícia,

els criteris de la CALA es difonen i s'apliquen. Però seria molt interessant poder-ho fer i veure com s'han implantat termes que ja van plantejar complicacions en el moment de fixar-los. Estic pensant en les diferents solucions en català per al terme castellà *auto* per exemple. En castellà té un ús molt general, i els equivalents en català són diferents segons el significat. Trobem *auto de comparecencia*, *auto de sobreseimiento*, *auto de detención*, *auto interlocutorio* i *auto de prisión*. Els equivalents en català són: *citació*, *resolució de sobreseïment*, *document de detenció*, *interlocutòria*, *resolució de presó*, respectivament.

Un altre aspecte que també caldria seguir és la qualitat dels textos en català dels professionals del sector. Caldria veure si els principals problemes que presenten aquests textos continuen sent les mateixes interferències del castellà que ja va estudiar la CALA o no.

Quant als punts de contacte i col·laboració amb el TERMCAT, cal destacar que els treballs d'elaboració i fixació dels llenguatges administratiu i jurídic de la Coordinadora de Llenguatge Administratiu, com hem comentat, tractaven tots els aspectes de la llengua i van començar gairebé cinc anys abans de la creació del Centre de Terminologia.

Tan bon punt es va formalitzar la CALA l'any 1986, la Comissió va passar a ser el grup de treball expert en terminologia jurídica i administrativa del TERMCAT. En aquests sentit, les solucions estudiades i proposades per la CALA van anar passant també pel Consell Supervisor i els acords de terminologia d'aquestes especialitats es van anar publicant al *Diari oficial de la Generalitat de Catalunya*. A la vegada, la CALA també estudiava els problemes de terminologia jurídica o administrativa que es plantejaven a través dels serveis de consultes del TERMCAT. L'any 1999, a través de la col·lecció «Criteris Lingüístics», la Direcció General de Política Lingüística va publicar, a l'opuscle *Criteris de traducció*

de textos normatius del castellà al català, els acords de terminologia i de fraseologia que havia adoptat la CALA, que en alguns casos havien estat revisats pel TERMCAT. Més tard, el 2010, es va reeditar aquest opuscle, que conté la revisió i l'ampliació de la llista de terminologia i fraseologia jurídiques i administratives normalitzades pel TERMCAT.

Vist amb perspectiva, i deixant de banda que en alguns àmbits del món del dret (Administració de justícia, documentació notarial i mercantil, registres públics, contractació jurídica privada), el català encara té greus dificultats per recuperar el lloc que li correspon en el context d'oficialitat de la llengua catalana, el més important i el que crec que ha estat un èxit indiscutible és el fet que totes les administracions catalanes van participar en el procés de fixació dels llenguatges administratiu i jurídic catalans, s'hi van identificar i el van adoptar.

L'Administració de la Generalitat de Catalunya hi va jugar un paper clau: primer va saber donar des de l'inici de la recuperació de les institucions valor a la llengua, va posar mecanismes com la CALA i el TERMCAT, va fomentar i coordinar les xarxes de serveis lingüístics a les administracions catalanes, a l'Administració de justícia, a les universitats i a col·legis professionals. L'Escola d'Administració Pública de Catalunya va incloure en l'oferta de formació els cursos de llenguatge jurídic i administratiu, la DGPL va establir certificats específics de llenguatge administratiu i de llenguatge jurídic, i vam disposar de canals de difusió i publicació periòdics dels criteris.

Per tant, la CALA responia a una necessitat del moment —fixar un model de llengua per a l'Administració catalana— i formava part d'un engranatge complex que preveia les diferents fases per fer del català una llengua apta per a l'Administració. ✱

La Revista de Llengua i Dret, una eina acadèmica al servei de la normalització i la modernització del llenguatge jurídic

CARLES DUARTE I MONTSERRAT

Consell de Direcció de la Revista de Llengua i Dret

En el procés de recuperació d'espais públics per a la llengua catalana, l'any 1983 va ser singularment rellevant. El Parlament de Catalunya va aprovar la Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística, i el 10 de setembre es van iniciar les emissions de TV3. Doncs, bé, entre aquestes dues dates va aparèixer el primer número de la *Revista de Llengua i Dret*, encapçalat per una presentació de Josep-Enric Rebés i Solé, que aleshores era director de l'Escola d'Administració Pública de Catalunya (EAPC), editora de la publicació. S'hi enuncia el propòsit de «fornir un nou instrument a la llengua catalana que coadjuvés a aconseguir-ne la normalització i el prestigi», i s'hi afegia: «també hem volgut que fos una revista oberta plenament als treballs que sobre aquesta matèria es fan arreu de l'Estat espanyol i que estigués amatent al que succeeix també en aquesta especialitat en d'altres estats». I pel que fa al contingut s'hi explicitava: «hi trobareu articles dedicats específicament a l'ús de la llengua en el marc de l'Administració i l'àmbit jurídic», des de quatre punts de vista: «l'estrictament lingüístic o estructural», incloent-hi la terminologia, «el d'història de la llengua», «el sociolingüístic» i «el jurídic (el marc legal de la documentació administrativa i de l'ús oficial de les llengües)». En el primer Consell de Redacció, hi figuràvem Antoni M. Badia i Margarit, Joan Coromines, Jesús Massip, Antoni Milian, Aina Moll, Josep M. Puig Salellas, Josep L. Segarra, Francesc Vallverdú, Joan Ramon Solé, com a secretari, el ja esmentat director de l'EAPC i jo mateix com a director de la revista. Trenta anys més tard del primer número, la *Revista de Llengua i Dret* es continua publicant semestralment, ara en suport digital, amb un equip renovat i amb Antoni Milian com a director des del número 38. Al llarg

d'aquest període, la *Revista de Llengua i Dret* ha esdevingut un espai fonamental de difusió de treballs de recerca teòrica i aplicada en el camp del llenguatge jurídic en diverses llengües. Per raons ben comprensibles, la terminologia hi ha ocupat habitualment una atenció destacada, sense oblidar-hi els problemes d'equivalència en la traducció jurídica. N'hi ha prou de recordar, per exemple, des de la perspectiva més general, articles com el d'Isidor Marí sobre «La terminologia i la planificació lingüística» del número 15 (juny del 1991) o el de Rosa Colomer i Xavier Fargas «El tractament dels manlleus en la terminologia catalana: criteris i noves perspectives», del número 40 (desembre del 2003), i, si ens cenyim a qüestions més específiques, la sèrie de tres articles que Oriol Oleart dedicà a «Els autos i els actes» en els números 4 (novembre del 1984) i 5 (juny del 1985), o, més recentment, el treball que Xavier Rull va escriure sobre «Presència del llenguatge jurídic i administratiu andorrà en la segona edició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans» en el número 47 (juny del 2007). El 3 de desembre de 2008 l'EAPC va organitzar una jornada per commemorar el 25è aniversari de la revista i el seu número 50, una ocasió en què es van reconstituir els òrgans de la publicació. Tot i els avenços decisius que el llenguatge jurídic ha viscut en aquests darrers trenta anys, ens trobem davant d'una matèria amb una indispensable actualització permanent per la introducció de nous termes, pels canvis produïts en àrees com la tècnica legislativa, per la incorporació de les solucions que aporten les noves tecnologies i perquè cal evitar que es produeixi una desvinculació entre una societat que es transforma i el llenguatge que fan servir les institucions que la representen. La *Revista de Llengua i Dret* hi continuarà treballant. ✻

BAQUÉ, Laia; CASTELLANOS, Carles; LLADÓ, Ramon (2010)
Materials i diccionari per a la traducció
juridicoadministrativa francès-català
Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 142 p.
(Materials; 212). Pròleg de Carles Duarte
Amb la col·laboració de Miquel-Àngel Sánchez Ferriz
ISBN: 978-84-490-2622-5

Hem de celebrar l'aparició d'aquest material didàctic adreçat a estudiants universitaris i a traductors jurídics que es volen iniciar o ampliar coneixements en l'especialitat de la traducció juridicoadministrativa francès-català. Es tracta del primer manual pràctic en aquesta combinació lingüística que, tal com indiquen els autors en la introducció, ofereix uns fonaments en la matèria, sense pretendre fer-ne una guia completa o un manual sistemàtic. L'obra és fruit d'una dilatada experiència docent en aquest àmbit de dos dels autors, Carles Castellanos i Ramon Lladó, que han fet una tria acurada dels documents més representatius i que més puguin posar en relleu els paranys i els obstacles que es presenten quan cal fer una traducció juridicoadministrativa del francès al català.

Carles Duarte, en el pròleg, ofereix unes pinzellades històriques de la tradició escrita del dret en català. Assenyala que ni el pas dels segles ni els episodis crítics de la història que han provocat la derogació del nostre dret no han fet minvar, amb cada recuperació d'autogovern, la riquesa de l'ús jurídic del català. Cita alguns documents medievals notables i com a exemples de represa després d'èpoques de supressió de les institucions, entre d'altres, esmenta el *Diccionari jurídic català* de Folch i Serrallonga del 1934 i la *Revista de Llengua i Dret*, creada el 1983. Per això es felicita d'aquesta obra didàctica que s'emmarca perfectament dins l'aspiració de plenitud i normalitat del llenguatge jurídic català, alhora que en destaca la utilitat no només per a estudiants universitaris, sinó també per a representants d'administracions públiques i bufets professionals.

L'obra conté tres parts fonamentals: una breu part teòrica («I. Característiques generals del llenguatge juridicoadministratiu») en la qual s'exposen els trets principals del francès juridicoadministratiu (tipologia de textos, marques personals, marques verbals de

temps i veu, marques modals), a més d'algunes orientacions sobre el català i uns aspectes de comparació del català amb l'espanyol i el francès.

La segona part, «II. Recull de textos juridicoadministratius traduïts i comentats», és la més extensa perquè, de fet, constitueix la raó de ser de l'obra. El nucli d'aquest apartat no és l'antologia de textos francesos en si mateixa, sinó la traducció al català de tots aquests feta pels autors i col·laboradors a més de l'explicació exhaustiva i aclaridora que els acompanya. Cada versió conté tres comentaris: tipologia i estructura del document, terminologia i lèxic, fraseologia i fórmules. En alguns casos es donen indicacions als docents o aprendents de com treballar el text o bé alguna indicació addicional sobre el document, com ara precisions referents al marc juridicopolític. Cal destacar que els nou textos triats constitueixen una mostra prou àmplia i diversa de la temàtica de l'àmbit juridicoadministratiu. Els enumerem tot seguit: 1. Proposició de llei sobre la promoció de les llengües i cultures de França; 2. Sistema de beques Erasmus; 3. *Loi Le Chapelier*; 4. Testament obert; 5. Contracte (Bail) de traspàs de local de negoci; 6. Títol (Diplôme); 7. Partida de naixement (*Acte de naissance*); 8. Demanda de divorci; 9. Monitors d'esquí (Comissió Europea).

El recull es completa amb una breu antologia de textos juridicoadministratius catalans (1417-1829). S'hi inclouen tres testaments (1645, 1672, 1829) i un curiós i breu exemple d'un registre d'albarà de quitació de 300 sous a favor del poeta Ausiàs Marc (1417). Els autors destaquen les coincidències en llengua i estil dels textos testamentaris separats per gairebé dos segles, i ho atribueixen al fet que representen la continuació d'una llarga tradició que s'inicià al segle XIV, quan es posaren els fonaments de l'estil administratiu català.

La tercera part, «III. Bibliografia sobre dret i traducció jurada» és una extensa bibliografia de referència

desglossada en manuals i assaigs, didàctica i traducció, obres terminològiques (diccionaris, vocabularis, glossaris), repertoris legislatius i reculls de formularis, obres lexicogràfiques generals i enllaços electrònics. Les publicacions fan referència al francès, al català i també al castellà.

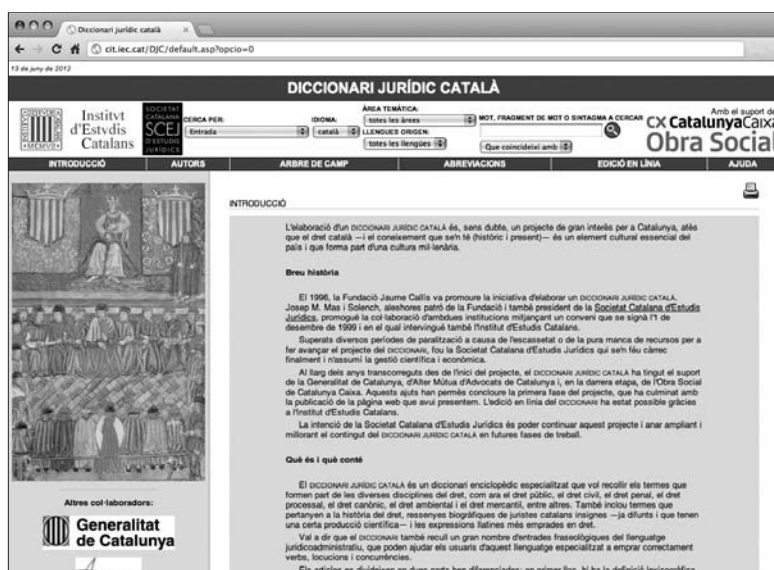
La part final, «IV. Diccionari juridicoadministratiu francès-català», té al voltant d'un miler d'entrades, i com s'explica en la nota a peu de pàgina, és el resultat d'aplegar els reculls lexicogràfics desenvolupats al llarg de la docència de cursos de grau i postgrau impartits a l'Escola d'Administració Pública de Catalunya i a la Facultat de Traducció i Interpretació de la Universitat Autònoma. En aquest sentit, recopila precisament aquells termes més freqüents de l'àmbit juridicoadministratiu i que poden resoldre molts problemes bàsics de traducció entre el francès i el català. Destaquem-ne només alguns: *académie* es pot convertir en un fals amic en un context determinat quan cal traduir-lo per *districte d'ensenyament*; en un terreny estrictament jurídic, en l'entrada es marquen les accepcions més rellevants, com és el cas de *foi*, que conté les traduccions de *faire foi*, *en foi de quoi* i *foi publique judiciaire*; en *assurance* l'exemple que es dona és ben pertinent, atès que es tracta d'una fórmula de cortesia en el comiat d'un escrit: *l'assurance de ma considération distinguée*. L'obra finalitza amb la part «V. Glossari català-francès», complement obligat del diccionari francès-català i per descomptat útil a l'hora de fer una traducció inversa cap al francès.

Cal destacar-ne l'encert de la presentació: publicat en la col·lecció «Materials», el llibre és de mida A4 i format molt manejable. La disposició visual de les 141 pàgines és molt clara i els textos, tret dels documents originals, utilitzen sovint la negreta en les llistes o bé per destacar subtítols o conceptes.

Tot i l'esforç —ben reeixit— per assolir una mostra representativa de diferents tipus de documents de l'àmbit juridicoadministratiu, pensem que seria desitjable veure sortir a la llum, en un futur no gaire llunyà, una continuació o segona part de l'obra en aquest mateix format amb una nova selecció més exhaustiva de textos. Seria bo tornar a incloure la part teòrica de descripció dels trets del llenguatge juridicoadministratiu, així com el diccionari, una eina imprescindible en una traducció de l'àmbit que ens ocupa.

Més enllà del que seria desitjable, ens hem de sentir molt satisfets per l'aparició d'aquest manual pràctic francès-català, que interessarà als traductors jurídics i als estudiants universitaris de les carreres de Dret i de Traducció, que hi poden trobar una excel·lent eina auxiliar i un complement a la seva formació.

XUS UGARTE I BALLESTER
Departament de Traducció, Interpretació
i Llengües Aplicades
Universitat de Vic

Diccionari jurídic català
Societat Catalana d'Estudis Jurídics,
Institut d'Estudis Catalans. 1a edició,
desembre del 2010
<<http://cit.iec.cat/DJC>>

L'edició del *Diccionari jurídic català* en línia va ser presentat en societat al maig de l'any passat pel Departament de Justícia i l'Institut d'Estudis Catalans, i cal assenyalar que la primera distinció la va rebre al novembre del 2011, el dia de la Justícia a Catalunya, de la mà del president de la Generalitat.

Han passat molts anys d'ençà que el 1996 la Fundació Jaume Callís manifestés la voluntat d'elaborar un diccionari jurídic en català. El seu patró, Josep Maria Mas i Solench, també president de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, va aconseguir el 1999 que aquestes dues institucions signessin un conveni per tal d'endegar-ne l'elaboració. Segons s'afirma en el web del Diccionari «[...] superats diversos períodes de paralització a causa de l'escassetat o de la pura manca de recursos per a fer avançar el projecte del DICCIONARI, fou la Societat Catalana d'Estudis Jurídics qui se'n féu càrrec finalment i n'assumí la gestió científica i econòmica» gràcies a la col·laboració de la Generalitat, Alter Mútua de l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona i l'Obra Social CatalunyaCaixa.

Si a aquest Diccionari no li hagués costat tant veure la llum, potser s'hauria publicat en paper i de ben segur que més endavant una bona part dels que consultessin l'obra de manera habitual haurien reclamat que també el fessin accessible en format digital. Efectivament, el format en què s'ha publicat li confereix un valor addicional, ja que d'aquesta manera podrà arribar amb més facilitat a tots els col·lectius relacionats amb el dret i interessats en les institucions del dret, tal com s'afirma en la presentació. El recull actualment ja és colossal, però preveu encara incorporar-hi noves entrades, en concret els termes específics de les Illes Balears, València i Andorra, com també qualsevol actualització que calgui derivada del canvis en el sistema jurídic. Podem dir, doncs, que el projecte convertit en realitat ha esdevingut un *work in progress*, i més si tenim en compte que

els autors no renuncien a oferir-la en suport de paper quan considerin que l'obra és prou completa. Un altre avantatge per als que ens hem acostumat a les consultes digitals és que podem gaudir de l'obra sense haver d'esperar que els responsables del diccionari hagin donat per acabat el procés d'elaboració.

Tota la informació terminològica està organitzada a partir de l'arbre del camp i, per tant, resulta especialment útil als professionals de la llengua catalana, tal com es ressenya en la introducció del Diccionari quan es fa referència als destinataris de l'obra. Els professionals que es dediquen a la traducció, correcció i assessorament lingüístic, llecs o amb poc coneixements jurídics, tenen a l'abast una eina més que proporciona el mateix diccionari per contrastar la idoneïtat del terme que volen utilitzar i que els permet d'assegurar que la denominació triada és la que s'ajusta a l'àrea temàtica del context del seu treball. D'aquesta manera, es poden consultar més de vuit mil entrades, que inclouen definicions, fraseologia jurídica i locucions en llatí.

El motor de cerca avançada permet triar entre diversos filtres: el de l'idioma (català o castellà), però també distingeix com a llengües d'origen entre el llatí i altres llengües. Quan es fa una cerca per l'entrada, es pot escollir entre les condicions següents: *que coincideixi amb*, *que comenci per*, *que contingui* o *bé que acabi per*. El Diccionari permet de trobar-hi termes actuals (*família nuclear monoparental* o *parella de fet*) i històrics (com *aixader* o *alcabala*), entrades llatines i fraseologia jurídica. A més de la consulta a partir del terme, es poden buscar sinònims i permet trobar allò que busquem, tant si és en la informació enciclopèdica com en la definició d'una altra entrada.

Tal com acabo d'indicar, per a tots els termes s'ofereix la traducció al castellà, una decisió que ajudarà de ben segur a promoure el català dins els àmbits jurídics, però voldria en aquest punt fer la petició que a mesu-

ra que s'ampliï el diccionari, es repensi la possibilitat d'oferir també la traducció a altres llengües. Fóra molt útil per als traductors que s'incloguessin els equivalents tant en algunes llengües romàniques com ara el francès, l'italià i el portuguès, com també en anglès, llengua que actua de llengua franca també en el món del dret.

He anat ressenyant les bondats del *Diccionari jurídic català*, però m'agradaria fer un advertiment als usuaris d'aquesta obra. Voldria destacar que tant les informacions biogràfiques sobre personatges catalans destacats de l'àmbit del dret com la informació històrica

relativa als termes, són, a més de molt ben documentades, tan amenes que poden entretenir els usuaris del *Diccionari* més del compte, ja que fàcilment poden caure en el parany de convertir-se en lectors per gust i allunyar-se de la tasca que volien dur a terme en el moment de començar a consultar-lo. És fàcil imaginar que l'usuari en pugui esdevenir un lector empedreït.

LAURA SANTAMARIA

Departament de Traducció i Interpretació
Universitat Autònoma de Barcelona

**Inter-Active Terminology
for Europe (IATE)**
[recurs en línia] versió 1.4.6.
Comunitats Europees, 2007
<<http://iate.europa.eu/iatediff>>

La inauguració oficial de la base de dades terminològica unificada *Inter-Active Terminology for Europe (IATE)* va tenir lloc a Brussel·les el 28 de juny de 2007, en una cerimònia organitzada pel Parlament Europeu i la Comissió Europea (CE). Va ser quan s'obrí oficialment al públic el seu accés telemàtic obert. El comissari responsable de multilingüisme de la CE es felicitava llavors de l'esforç de cooperació que havien realitzat els serveis de terminologia dels diferents òrgans de la Unió Europea (UE) per tal de «parlar amb una sola veu en moltes llengües».

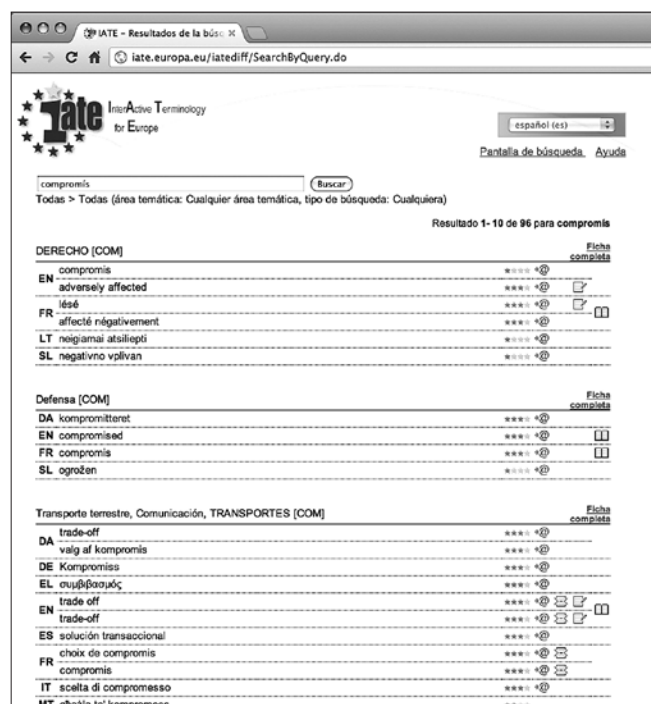
El projecte de construir una base que aplegués els recursos terminològics de les diferents institucions de la UE havia començat l'any 1999 amb la idea de fer-los fàcilment accessibles i sobretot de garantir-ne l'homogeneïtat terminològica. La iniciativa la va tirar endavant la CE, que en va tutelar la creació i la posada en marxa entre el 1999 i el 2004. La gestió administrativa de IATE es va dur a terme des del Centre de Traducció dels Òrgans de la Unió Europea (CdT), agència de la UE amb seu a Luxemburg. A partir de l'estiu del 2004, se'n va fer un ús intern, principalment pels traductors de les institucions i agències de la UE. Al començament del 2007 es va obrir al públic en fase pilot i al final de juny d'aquell mateix any es va posar a disposició del públic en règim d'accés obert.

IATE unifica el contingut històric de les bases de dades terminològiques de les institucions i agències de la UE. Quant al contingut, tenia en el moment del seu llançament públic 8,7 milions de termes, mig milió d'abreviacions i més de cent mil frases. Però tot plegat augmenta contínuament gràcies a la interactivitat operativa del sistema. El gestor administratiu n'és el CdT, per bé que també contribueixen al desenvolupament i al manteniment les nou institucions comunitàries (Parlament Europeu, Consell de la Unió Europea,

Comissió Europea, Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees, Tribunal de Comptes Europeu, Comitè Econòmic i Social Europeu, Comitè de les Regions, Banc Europeu d'Inversions i Banc Central Europeu), però funcionalment són els usuaris interns (els traductors de les institucions) els qui hi poden interactuar i enriquir-la, mitjançant un sistema de supervisió que en subjecta la validació al control dels terminòlegs. L'objectiu fundacional a llarg termini és aconseguir el mateix contingut per a totes les llengües oficials. A títol de curiositat, el cost de manteniment de l'any 2007 va ser de 627.000 euros i el nombre d'habitants era de 495,3 milions.

A qui s'adreça? Als professionals de la llengua en primer lloc, tant de dins com de fora de les institucions (incloent-hi els autònoms que hi col·laboren), però també als investigadors, als estudiants de llengües i, gairebé obligadament, als funcionaris dels parlaments i les administracions nacionals implicats en la transposició de la legislació comunitària als respectius ordenaments jurídics i en la divulgació de la informació de la UE.

I com funciona? Permet cercar un terme concret en una llengua font, no necessàriament en context; podem trobar el context o ampliar-lo clicant al damunt del terme en la pantalla de resultats. I, en ser una base de dades multilingüe, podem determinar en quina llengua o llengües de destinació volem trobar els termes equivalents; a la taula de cerca podem seleccionar les llengües de destinació entre les vint-i-tres llengües oficials, a més del llatí (molt útil, per exemple, per posar-se d'acord sobre els noms dels peixos quan els ministres de pesca es reparteixen les quotes anuals de captura). La cerca es pot modular en funció de l'objecte (terme o abreviació) o la temàtica. Quant als resultats, ens pot ajudar a discernir-los millor el codi de fiabilitat d'una a quatre estrelles que els acompanya (una estrella indica resultat de fiabilitat no acreditada;

Inter-Active Terminology for Europe

español (es)

Pantalla de búsqueda Ayuda

compromis

Todas > Todas (área temática: Cualquier área temática, tipo de búsqueda: Cualquiera)

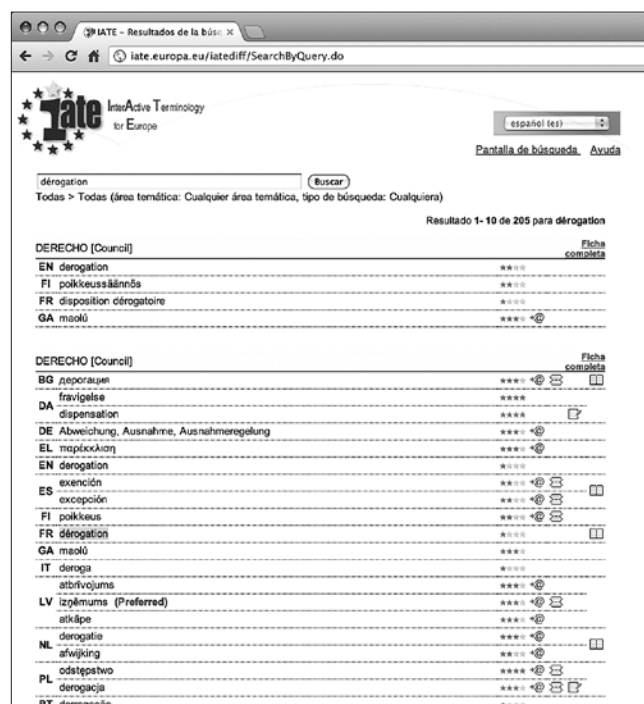
Resultado 1-19 de 96 para **compromis**

DERECHO (COM)	Ficha completa
EN - compromise	****
EN - adversely affected	****
FR - affecté négativement	****
LT - neigiamai atsiliepi	****
SL - negativno vplivan	****

Defensa (COM)	Ficha completa
DA - kompromitteret	****
EN - compromised	****
FR - compromis	****
SL - ogrožen	****

Transporte terrestre, Comunicación, TRANSPORTES (COM)	Ficha completa
DA - trade-off	****
DA - valg af kompromis	****
DE - Kompromiss	****
EL - συμβιβασμός	****
EN - trade-off	****
ES - solución transaccional	****
FR - choix de compromis	****
FR - compromis	****
IT - scelta di compromesso	****
MT - għażla ta' kompromess	****

dues estrelles, resultat mínimament fiable; tres, resultat fiable; quatre, resultat molt fiable) i l'aparell d'informació útil que els complementa (a l'abast d'un clic): definició, context, referència de publicació, d'institució de procedència, visualització de la fitxa completa, dates i notes.

Inter-Active Terminology for Europe

español (es)

Pantalla de búsqueda Ayuda

dérogation

Todas > Todas (área temática: Cualquier área temática, tipo de búsqueda: Cualquiera)

Resultado 1-19 de 205 para **dérogation**

DERECHO (Council)	Ficha completa
EN - derogation	****
FI - poikkeuslainsäädäntö	****
FR - disposition dérogatoire	****
GA - maolú	****

DERECHO (Council)	Ficha completa
BG - изключения	****
DA - fravigelse	****
DA - dispensation	****
DE - Abweichung, Ausnahme, Ausnahmeregelung	****
EL - απαίρεση	****
EN - derogation	****
ES - exención	****
ES - excepción	****
FI - poikkeus	****
FR - dérogation	****
GA - maolú	****
IT - deroga	****
IT - atbīvojums	****
LV - izņēmums (Preferred)	****
LV - atkāpe	****
NL - derogatie	****
NL - afwijking	****
PL - odstępstwo	****
PL - derogacja	****
PT - exceção	****

Valoració? Crec que cal reconèixer la base de dades IATE com una font de terminologia (i fraseologia) específica de primer ordre en un ampli ventall de camps temàtics. Per a fer-vos una opinió pròpia si no ho havíeu fet abans, a títol d'exemple us convido a fer-ne la prova amb els falsos amics *compromis* i *dérogation*.

MIQUEL-ÀNGEL SANCHEZ FERRIZ
Societat Catalana de Terminologia
Serveis lingüístics de les Comunitats
Europees (1985-1998)

II Congrés Internacional de Neologia en les Llengües Romàniques (CINEO 2011)

Del 5 al 8 de desembre de 2011 es va celebrar el II Congrés Internacional de Neologia en les Llengües Romàniques (CINEO 2011) a la Universitat de São Paulo (Brasil), organitzat pel Projecte TermNeo (Observatori de Neologismes del portuguès brasiler contemporani) i la Facultat de Filosofia, Lletres i Ciències Humanes de la Universitat de São Paulo, amb la cooperació de diferents organismes acadèmics i administratius, nacionals i internacionals.

El CINEO 2011 va donar continuïtat al I Congrés Internacional de Neologia en les Llengües Romàniques (CINEO 2008), que va tenir lloc a Barcelona al maig del 2008, organitzat per l'Observatori de Neologia de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra. L'objectiu d'aquell primer CINEO va ser el de crear un punt de trobada i discussió, d'abast internacional, sobre el futur de les llengües des del punt de vista de la seva força creativa, adreçat a qualsevol persona, organisme o grup de recerca interessat en la creació lèxica com a element indicatiu del vigor de les llengües, i amb la voluntat de tenir una continuïtat en edicions futures. La celebració del CINEO 2011 va constatar l'èxit d'aquella primera trobada, i en va garantir la continuïtat, que va quedar fixada cada tres anys (el proper CINEO tindrà lloc el 2014 a Itàlia).

La segona edició del CINEO va reunir investigadors, grups de recerca, acadèmics i professionals d'organismes públics i privats, interessats en la creació lèxica i procedents de zones geogràfiques molt diverses, fet que va garantir la representativitat d'un gran nombre de llengües romàniques i les seves varietats

geolèctals, malgrat alguna absència destacada, com ara la de la llengua italiana. Lògicament, la llengua més representada va ser la portuguesa, que tingué nombrosos ponents i conferenciants, procedents de diverses zones del Brasil i de Portugal. També va estar molt representat el castellà, amb la presentació d'estudis de diferents varietats tant de l'espanyol d'Amèrica (Argentina, Mèxic, Perú, Xile, Colòmbia), com del peninsular (Salamanca, Múrcia, Alacant o el País Basc). El francès també hi va estar força present, amb estudis procedents tant de diverses zones de França, com del Quebec. I les altres dues llengües romàniques que també van tenir una representació van ser el català i el romanès, amb participants procedents del Principat de Catalunya i de Romania.

El Congrés, sota la presidència del professor Evanildo Bechara, eminent gramàtic de la llengua portuguesa i membre de l'Acadèmia Brasileira de Lletres, va proposar un ampli programa de conferències, ponències, comunicacions, taules rodones i pòsters, en un entorn de debat acadèmic que afavoria l'intercanvi d'idees i perspectives sobre qüestions relacionades amb la metodologia i la recerca en neologia, i també les seves aplicacions, en les diferents llengües romàniques. En concret, s'hi van presentar 98 comunicacions, 13 ponències, 33 pòsters, 2 taules rodones i 3 conferències (intervencions que es podran consultar íntegres quan es publiquin, properament, les actes del congrés).

Les comunicacions es van desenvolupar en sessions paral·leles

distribuïdes en les següents línies temàtiques (cada una de les quals estava introduïda per una ponència invitada): aspectes teòrics de la neologia, aspectes diacrònics de la neologia, aspectes comunicatius i cognitius de la neologia, aspectes sociolingüístics dels manlleus, neologia i gramàtica, neologia i textos literaris, neologia i polítiques lingüístiques, neologia i relacions amb la informàtica, neologia i llengües especialitzades, neologia i traducció especialitzada, neologia i llengües minoritàries o minoritzades, tipologia i classificació de neologismes, metodologia del treball en neologia.

Les dues taules rodones que es van dur a terme van servir per obtenir una panoràmica actual dels estudis neològics en les diferents llengües romàniques presents al Congrés: la primera, coordinada per Louis-Jean Rosseau, de l'Office québécois de la langue française, va tractar l'«Estat actual de la neologia en les llengües romàniques», mentre que la segona, coordinada per Armelle Le Bars-Poupet, de la Universitat París 3, es va centrar en els «Diferents enfocaments de la neologia en el portuguès brasiler».

A banda de la conferència d'obertura pronunciada per Evanildo

Bechara, president del Congrés i membre de l'Acadèmica Brasileira de Lletres, el segon dia del Congrés es va cloure amb la conferència de John Humbley, professor de la Universitat París 7 Denis Diderot, titulada «La néologie dans les langues de spécialité». En aquesta intervenció, Humbley va presentar una síntesi de les aportacions que han permès a la neologia terminològica tant una descripció més efectiva dels processos (le «comment») com també una explicació de les formes efectivament creades (le «pourquoi»). En aquest sentit, l'autor va destacar, en primer lloc, l'aportació de la teoria funcional sistèmica, que ha mostrat que els termes es formen en el discurs científic i tècnic, essencialment per un joc d'operacions sintàctiques, més que no pas per una necessitat explícita de denominació. En segon lloc, la contribució de la lingüística cognitiva, que focalitzada sobre les metàfores lèxiques ha permès als científics concebre el que és desconegut i nou relacionant-ho amb el que és conegut. I finalment la lingüística de corpus, que ha possibilitat l'anàlisi de grans bases de dades textuais, fet que ha permès veure de manera representativa què és el que realment passa en els textos. Tot plegat ens ha dut,

segons l'autor, a una nova etapa dels estudis neològics en terminologia, que permet anar molt més enllà del que s'havia anat fins ara, però que encara ha d'acabar de bastir una metodologia adequada.

El CINEO 2011 es va cloure amb la conferència impartida per la professora M. Teresa Cabré Castellví, de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra, titulada «Bases para una teoría de los neologismos». En la seva magistral intervenció, Cabré va destacar el fet que, malgrat que en els darrers anys la neologia ha estat objecte de reflexió i d'activitat aplicada per part de diferents lingüistes i centres de treball, les bases teòriques sobre les quals se sustenta són dèbils, poc precises i disperses, ja que no disposa d'un marc teòric estable que ens permeti donar compte dels neologismes d'una forma mínimament satisfactòria. Partint de la reflexió sobre l'extensa i aprofundida activitat neològica duta a terme, i també de l'experiència obtinguda en la construcció d'una teoria sobre els termes, Cabré va exposar i discutir les primeres bases per a la construcció d'una teoria dels neologismes, capaç de descriure'ls i d'exposar com es relacionen entre si i també

de com es relacionen amb les altres unitats del lèxic.

En definitiva, el CINEO 2011 va posar de manifest la importància i la vigència actuals dels estudis neològics en les diferents llengües romàniques, i també la necessitat de fixar una marc teòric i metodològic que, partint de les possibilitats i els condicionants que ofereix l'actual societat de la informació, permeti descriure els neologismes d'una manera prou satisfactòria. La trobada va servir, doncs, per donar a conèixer la feina feta durant els darrers anys, però també per posar de manifest la voluntat de continuar treballant en aquest apassionant món de la creació lèxica, així com el compromís de dur a terme, passats tres anys, una tercera edició del CINEO a Itàlia. Comptem, doncs, de retrobar-nos allà per difondre la feina feta durant aquest període, i intercanviar i debatre nous punts de vista i opinions.

ONA DOMÈNECH BAGARIA
Estudis d'Arts i Humanitats
Universitat Oberta de Catalunya
Institut Universitari de
Lingüística Aplicada
Universitat Pompeu Fabra

Un estil de llengua oficial i pròpia, també en l'àmbit jurídic

Sembla que no hàgim estat capaços de superar tot el pes de la llosa que va caure a València, les Illes Balears i Catalunya amb l'aprovació dels decrets de Nova Planta. Ni les lleis de normalització i política lingüística que s'aprovaren de 1983 a 1998, que van suprimir moltes de les limitacions legals que perduraven, l'han poguda aixecar en l'àmbit jurídic. Potser perquè és un sector que gira a l'entorn d'altres administracions, de l'Administració de justícia, de les empreses catalanes, espanyoles i estrangeres, de l'economia i de persones i famílies que estableixen negocis jurídics. El fet és que el català encara no té carta de naturalitat en el sector del dret.

Les circumstàncies legals han canviat i la societat i els seus valors, també. La llengua és reconeguda avui com un valor important al servei de la imatge de les empreses i les organitzacions, que les identifica i defineix com a matèria primera de les seves comunicacions internes i de les que estableixen amb l'exterior, també per mitjà de la publicitat, les pàgines web i les xarxes socials. Conscient del valor comunicatiu i de marca que tenen les llengües, el despatx d'advocats Garrigues de Barcelona va decidir d'emprendre el *Llibre d'estil jurídic*, ideat primer com a versió en català de la segona edició del *Libro de estilo* Garrigues, publicat el 2005. Garrigues en va encarregar el procés d'elaboració i la coordinació de l'edició a qui signa aquest text, que va comptar amb un equip reduït, d'alt nivell professional, de l'empresa de traducció Incyta Multilanguage. Garrigues, i l'equip de redacció, va tenir el suport de les entitats i organitzacions del món

jurídic de tot el domini lingüístic català: l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona, el de les Illes Balears i el d'Andorra, l'Il·lustre Col·legi de Notaris de Catalunya i el de les Illes Balears, el Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya i la Conselleria de Justícia del Govern de les Illes Balears.

El llibre, publicat per Thomson-Aranzadi, facilita la redacció d'informes, dictàmens, contractes, escriptures notariales, propostes i acords per a la prestació de serveis professionals, cartes i correus electrònics. I ho fa de manera pràctica i sense afanys de normativitat, amb explicacions sobre les qüestions de llengua que incideixen més directament en la redacció de textos jurídics, i un alt nombre de relacions de casos i expressions que s'hi empenen més habitualment i que les exemplifiquen. El primer capítol es dedica a l'ortografia, a l'accentuació i els casos de dificultat especial, com ara mots compostos (*usdefruit*), mots llatins (*memorandum*) o mots estrangers (*màster*); a l'ús de majúscules i minúscules (*cos dels Mossos d'Esquadra* vs. *un mossos d'esquadra*) o la partició de mots (*ar-rendament*, *ab-intestat*). El segon capítol, el més extens, agrupa la sintaxi, la morfologia i el lèxic: errors de concordança (*Un consell i una representació adequats*); usos del gerundi; expressió de xifres i dates; especificitats en l'escriptura i la pronunciació d'abreviatures, sigles, símbols i codis; orientacions per al tractament dels llatinismes, els manlleus d'altres llengües o els topònims i antropònims no catalans. Resol dubtes sobre preposicions, conjuncions, pronoms febles o verbs que s'utilitzen amb un significat que no tenen (*contemplar*, *acompanyar*), entre d'altres.

Les pautes generals per a la redacció de frases i textos són en el tercer capítol, amb especificació d'aspectes formals, l'organització dels continguts, la tipografia, que contribueix a millorar la presentació del text i en facilita la lectura, l'ús adequat dels tractaments protocol·laris propis de Catalunya, els dels territoris de parla catalana, els de l'Estat espanyol i els de l'àmbit militar, religiós i nobiliari. Una part important dels textos jurídics està formada per citacions i fragments de textos aliens transcrits d'un altre per provar, contrastar o documentar el que s'hi afirma. Per això, s'indica com fer referències a documents legals, resolucions administratives i judicials, i informació sobre diccionaris, eines de consulta que faciliten l'ús adequat del llenguatge. L'obra orienta, en el quart capítol, sobre les funcionalitats informàtiques per atorgar el format adequat als textos: com crear índexs, usar estils i plantilles o protegir els documents.

Una part central de l'obra, el cinquè capítol, aborda qüestions que poden servir de pauta per elaborar els tipus principals de documents de l'àmbit jurídic. S'hi tracten els documents destinats, en principi i de manera exclusiva, als clients: les cartes, els informes i els dictàmens, i les propostes de prestació de serveis professionals. També els escrits mitjançant els quals els clients es relacionen amb una tercera persona, bé sigui l'Administració, bé una tercera persona de caràcter contractual, privadament o amb la intervenció d'un notari o notària. Finalment, aborda també els correus electrònics, textos amb característiques determinades més que pel contingut, per la peculiaritat

Un estil de llengua oficial i pròpia, també en l'àmbit jurídic

ESTER FRANQUESA BONET

que presenten quan s'han de trame-re. Val a dir que hem deixat volgu-dament al marge de l'obra els textos que tenen una redacció condiciona-da per qüestions de tècnica jurídi-ca, més que per aspectes lingüístics o d'estil (factures i desglossaments de minuts, notes internes o envia-des a clients, documents societaris —actes d'òrgans de les societats i certificacions d'acords socials—, documents forenses, cartes con-tracte o cartes oferta, etc.).

Clou el llibre una visió de con-junt de la regulació de les llengües a l'Estat espanyol, d'acord amb la Constitució del 1978: les lleis vigents de l'Estat i dels parlaments autònoms en l'Administració públi-ca, la de justícia, les notaries o els registres. Actualitzada al febrer del 2010, les referències legals de la versió original eren anteriors al 2001 i des d'aleshores s'han apro-vat nous estatuts d'autonomia, s'ha ratificat la Carta europea de les llengües regionals i minoritàries, i lleis i reglaments en l'àmbit estatal (Reglament notarial de 2007 i Llei de registre civil de 2005, per exem-ple) i territorial (Llei gallega i de les Illes Balears de la funció pública o el procediment administratiu). Presenta de manera més completa la normativa aplicable a la realitat catalana, ajustada a la Llei de políti-ca lingüística de 1998 i la normativa que la desplega, a més d'informaci-ons sobre notaries i registres i sobre les traduccions del català a llengües estrangeres.

El Llibre d'estil jurídic s'adreça a advocats, procuradors dels tribu-nals, notaris, agents i registradors de la propietat per facilitar que les comunicacions professionals siguin en llengua catalana i que els textos que les vehiculen siguin de qualitat. És en les mans d'aquests professi-onals que l'obra adquireix ple sen-tit. També és en les seves mans la responsabilitat més alta de fer créi-

xer la presència del català en l'àmbit jurídic i d'assegurar la posició que el català encara no hi ha aconseguit, posició que no s'acorda amb la con-dició que té de llengua pròpia i ofi-cial a Catalunya.

ESTER FRANQUESA BONET
Coordinadora del Llibre d'estil jurídic

Osvald Cardona

(1914-1987)

Rigor, precisió i normalitat en l'ús de la llengua

CARLES DUARTE I MONTSERRAT

Fundació Lluís Carulla

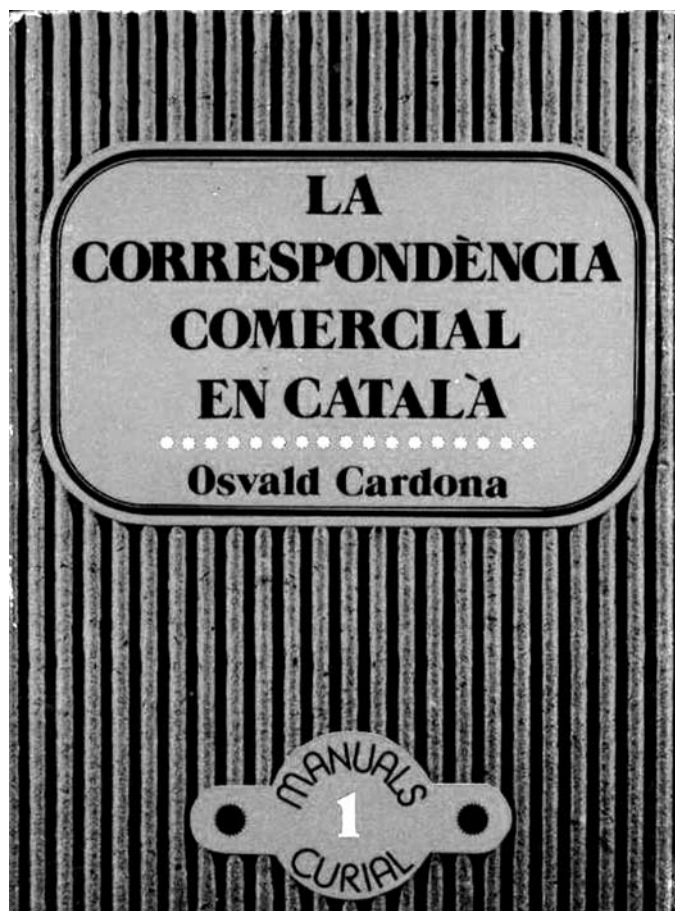
Consell de Direcció de la Revista de Llengua i Dret

TERMINÀLIA 5 (2012): 79-81 · DOI: 10.2436/20.2503.01.39

ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica)

<http://terminalia.iec.cat>

Un dels problemes terminològics que més estudis i debats han merescut en català en el camp del dret és el de la denominació de les resolucions judicials. No em refereixo certament a la *sentència*, però sí al terme que en designa la part dispositiva i també als termes amb què coneixem les altres dues menes de resolucions judicials, la *providència* o *provisió* i la *interlocutòria* (en castellà, *auto*). Un dels àmbits on es va analitzar i debatre més a fons aquesta problemàtica va ser en el Seminari de Documentació Jurídica en Català de la Comissió de Cultura del Col·legi d'Advocats de Barcelona. El Seminari, constituït l'any 1967, era presidit per Josep L. Sagarra i Zacarini, en va ser vicepresident Octavi Saltor, hi van fer de vocals Pere Cuxart, Josep Ferrer, Josep M. Malagelada, Antoni Pelegrí, Lluís Torras i Jaume Tortras, i hi exercia les funcions d'assessor lingüístic l'escriptor i corrector Osvald Cardona. D'aquestes qüestions terminològiques, el Seminari se'n va ocupar, per exemple, a les sessions del 23 de febrer i del 6 d'abril de 1983. S'hi troben posicions que hi defensaven solucions finalment bandejades com *providença*, per a les resolucions de tramitació, o *acte declaratori* o *aute*, com a Andorra o com apareix en la documentació de la Generalitat republicana, per a les resolucions que decideixen sobre la procedència d'una recusació, l'admissió d'excepcions... Això no obstant, sens dubte el treball aprofundit que s'hi feia va ajudar a desbrossar el camí i a facilitar el progrés cap a un escenari de més claredat i solidesa en un terreny tan ple de paranys.

Continuen essent avui interessantíssims els resultats de la labor realitzada per aquell Seminari i que trobem reflectida en publicacions minuciosament elaborades i de consulta sempre útil com *50 documents jurídics en català* (1976), accessible avui des de la pàgina web de recursos lingüístics del Consell dels Il·lustres Col·legis d'Advocats de Catalunya (<http://www.cicac.cat>). Un home clau en el procés de construcció d'aquest formulari esmentat va ser Osvald Cardona, com consta en el pròleg de Josep Ferrer i Rius en la segona edició: «Ja es deia l'any 1975, amb motiu de la primera edició, que "l'objectiu del Seminari no ha estat pas de compondre un manual de formularis —que la constant i rica floració legislativa hauria deixat pràcticament obsolet fa temps— sinó afrontar problemes de terminologia", i es féu sota l'experta batuta científica, cal recordar-ho, d'un "Pedagog de la Llengua" de la categoria d'Osvald Cardona.» I encara més notòriament es posava en relleu en els mots finals de la presentació de la primera edició, que acaba així: «Per raó de vinculació a les tasques del Seminari des de la seva creació es podria donar per sobreentès el reconeixement a l'assessor lingüístic Sr. Osvald Cardona. Però no seria just deixar de consignar-ho ací. La seva competència ha estat una ajuda molt valuosa. Pedagog de la llengua, poeta i publicista prou conegut, compta amb una preparació ben àmplia en matèria contractual que facilita la compenetració fructífera ja de bell antuvi. Ell ha redactat, en gran part, les remarques gramaticals i terminològiques que arrodoneixen el conjunt de documents aplegats en aquesta edició, fent-los especialment aptes al propòsit divulgador de la nostra llengua en l'àrea concreta de la documentació jurídica.»

Tot i aquests reconeixements tan justos i explícits, el pas dels anys i potser la tasca duta a terme per altres especialistes després de la seva mort han fet que la figura d'Osvald Cardona hagi quedat de vegades inadequadament negligida. En el meu cas, cal assenyalar clarament que el seu utilíssim tractat *La correspondència comercial en català* (1978) va ser un referent immediat i directe quan el professor Antoni M. Badia i Margarit i jo vam emprendre la redacció del nostre *Formulari administratiu aplicat especialment a la universitat* (1979), tercer volum de la col·lecció «Manuals» de Curial Edicions Catalanes, que aquest text d'Osvald Cardona, promogut pel Congrés de Cultura Catalana, començava.

La correspondència comercial en català inclou uns capítols d'orientació estilística i de criteris gramaticals, conté un breu vocabulari, una relació de frases d'ús corrent, d'abreviatures i símbols i més de cent models de documents. En la seva introducció Osvald Cardona escriu el següent: «Avui, més que no pas la fórmula oficinesca i encarcerada, hi ha una tendència a la simplificació del text i a la cortesia més sobria.» Quan hi parla d'estil, Cardona ens aconsella: «fer-vos llegir, brevetat, claredat, vivacitat...». Osvald Cardona ens

remet com a antecedents a una coneguda publicació de la famosa «Col·lecció Popular Barcino», de l'Editorial Barcino: *Com s'han d'escriure les cartes comercials* (1927) de C. A. Jordana i S. Montnegre. En la mateixa col·lecció, de nou Cèsar-August Jordana publicà l'any 1931 *Formulari de documents en català i Correspondència familiar i de societat*.

Se'm fa inevitable en aquest punt unir Osvald Cardona i Cèsar-August Jordana perquè tots dos compartien, d'una banda, la condició d'escriptors literaris i de traductors (Jordana va fer versions de *La tempestat* o de *Romeu i Julieta* de Shakespeare i Osvald Cardona en va fer de Petrarca, Pellico o Papini), i, de l'altra, tots dos van ser autors de títols concebuts com a eines al servei d'estendre l'ús del català en els àmbits jurídic i comercial. Tots dos, a més, van ser col·laboradors de Josep Maria de Casacuberta i van publicar una part notable de la seva producció a l'Editorial Barcino, que recorre una bona part dels darrers cent anys dels nostre país. Fins i tot es produeix la coincidència que l'any 1966, quan es reedita en la «Col·lecció Popular Barcino» el llibre *El català i el castellà comparats* de Cèsar-August Jordana, publicat inicialment l'any 1933 a «Manuals Escolars Barcino», apareix amb el número 212, immediatament després del 211, que era Joaquim Ruyra d'Osvald Cardona, un reeixit resum biogràfic de Ruyra que ressegueix una a una totes les seves obres.

Ja que he esmentat aquest text d'Osvald Cardona, un home format en el Noucentisme, escau que tot seguit en repassi, ni que sigui breument, la producció bibliogràfica de caràcter assagístic, crític o d'història cultural, que ocupa un lloc destacat en el conjunt de la seva obra. Recordem-ne les fites més singulars. L'any 1952 veu la llum, amb motiu del Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona, el seu assaig *La poesia eucarística a Catalunya després de Verdager*. L'any 1953 Cardona publica en la «Col·lecció Popular Barcino» el llibre *Com és la poesia*. L'any 1960 Editorial Selecta publica el seu «assaig sobre afinitats de grans poetes» *De Verdager a Carner*, que havia obtingut el premi d'assaig Josep Yxart. L'any 1967 a Rafael Dalmau publica *El temps de*

Josep Carner (1899-1922), on dona «una visió de l'obra carneriana fins que assoleix la plenitud». L'any 1968 Cardona publica «L'ambient i el llenguatge de Prudenci Bertrana» dins el volum *En el centenari de Prudenci Bertrana*, fruit de la col·laboració amb Aurora Bertrana i Josep Iglésies. L'any 1970 guanya de nou el premi d'assaig Josep Yxart, en aquesta segona ocasió amb *Art poètica de Joan Maragall* (Selecta, 1971), un dels seus treballs de més volada, en què dedica atenció a aspectes com l'emoció, l'expressió, la retòrica, la naturalitat, el ritme prosòdic... de Maragall. L'any 1976, capbussat ja de ple en l'assessorament lingüístic del Seminari de Documentació Jurídica en Català, Osvald Cardona ens ofereix, de nou a Barcino, una notable edició de l'*Epistolari López-Picó* - Carles Riba.

En el mateix període, però tornant de ple a la dimensió més pròpiament lingüística de l'obra d'Osvald Cardona, cal que ens aturem un moment en el seu tractat, d'esperit rigorós, *Els grups de vocals en contacte* (Fundació Salvador Vives Casajuana, 1977), que va merèixer un accésit al premi Pompeu Fabra de l'Institut d'Estudis Catalans.

Reprenc, però, les consideracions inicials sobre el Seminari de Documentació Jurídica en Català, que prosseguiria, més enllà de 50 documents jurídics en català, sempre amb la intervenció decisiva d'Osvald Cardona, la seva labor amb un nou lliurament de textos jurídics anotats dins la *Revista Jurídica de Catalunya* (número 2, 1981), amb el *Vocabulari jurídic: castellà-català, català-castellà*, concebut l'any 1980 com una aportació del Col·legi d'Advocats de Barcelona al Congrés de Cultura Catalana i publicat en edicions successives, i amb el *Síl·labus processal i civil i formularis* elaborat pel Seminari i publicat pel Departament de Justícia de la Generalitat l'any 1984. És precisament en el *Síl·labus*,

que incorporarà uns encertats formularis judicials, on es veuran reflectits els treballs i els debats terminològics a què em referia a l'inici d'aquest article, amb les propostes finals de proveïment (en castellà, *providencia*), acte resolutori (en castellà, *auto*), decisió (en castellà, *fallo*) o validació de procura (en castellà, *bastanteo de poder*). Tant el *Vocabulari* com el *Síl·labus* acabarien essent el punt d'arrencada del *Diccionari jurídic català* (Enciclopèdia Catalana, 1986), en què Osvald Cardona figurava com a membre del Consell de Direcció, tot i que Oleguer Torra ja va assumir el gruix de la redacció final de l'obra.

Aquest retrat d'Osvald Cardona seria clarament incomplet sense esmentar-hi el seu vincle directe, profund i persistent amb el món de les assegurances, on va exercir responsabilitats importants a l'empresa Winterthur, on va ser professor de l'Escola Professional d'Assegurances i del Centre d'Estudis del Col·legi d'Agents d'Assegurances i on va dur a terme una obra terminològica capdavantera que va culminar amb el seu *Diccionari d'assegurances*, publicat l'any 1987 pel Consell de Col·legis d'Agents i Corredors d'Assegurances de Catalunya.

Com ja m'hi he referit, Osvald Cardona se sentia continuador del llegat exigent del Noucentisme. En els anys que vam coincidir vaig tenir la convicció que amb la nostra amistat i la nostra col·laboració en el si de l'aleshores anomenada Coordinadora de Llenguatge Administratiu es plasmava la continuïtat d'una cadena que gràcies a Osvald Cardona permetia rel·ligar l'esforç de les noves fornades de lingüistes dedicats a la normalització del català en els usos formals amb un camí que durant els anys vint i trenta havia fet ja passos endavant fonamentals i que Osvald Cardona encarnava i reprenia amb una gran dignitat. ✿

Bibliografia

- CARDONA, Osvald (1977). *Els grups de vocals en contacte: (un tema de llengua i poètica)*. Barcelona: Rafael Dalmau. (Publicacions de la Fundació Vives Casajuana; 47)
- CARDONA, Osvald (1978). *La correspondència comercial en català*. Barcelona: Curial.
- CARDONA, Osvald (1987). *Diccionari d'assegurances*. Barcelona: Consell de Col·legis d'Agents i Corredors d'Assegurances.
- COL·LEGI D'ADVOCATS DE BARCELONA (1986). *Diccionari jurídic català*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- COL·LEGI D'ADVOCATS DE BARCELONA. COMISSIÓ DE CULTURA (1983). *Vocabulari jurídic: castellà-català, català-castellà*. 3a ed. Barcelona: Pòrtic.
- COL·LEGI D'ADVOCATS DE BARCELONA. SEMINARI DE DOCUMENTACIÓ JURÍDICA EN CATALÀ (1976). *50 documents jurídics en català*. Barcelona: Altés.
- COL·LEGI D'ADVOCATS DE BARCELONA. SEMINARI DE DOCUMENTACIÓ JURÍDICA EN CATALÀ (1984). *Síl·labus processal i civil i formularis*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia.

Activitats i publicacions de la Societat Catalana de Terminologia

Activitats previstes per a la tardor del 2012

- ✿ **VII Seminari de la SCATERM.** És previst de dedicar-lo a la terminologia de la química, concretament a les traduccions dels manuals de la IUPAC. Novembre del 2012.

Publicacions

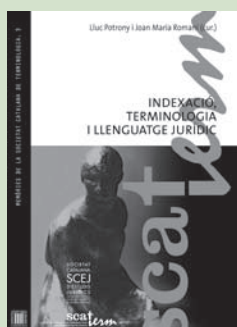
- ✿ **Butlletí de la Societat Catalana de Terminologia.** És una publicació bimestral en línia que s'edita regularment des del mes de març de l'any 2007. S'adreça especialment als socis de la SCATERM i, en general, a totes les persones que estan interessades en la terminologia.
- ✿ **Col·lecció «Memòries de la Societat Catalana de Terminologia».** Aplega treballs derivats de les activitats més rellevants organitzades per la SCATERM, especialment les de les jornades i els seminaris anuals:

MARTÍ, Jaume; SALSE, Marina (coord.) (2010). *La terminologia i la documentació: relacions i sinergies*. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia; Universitat de Barcelona. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 1)

COROMINA, Eusebi; MESTRES, Josep M. (cur.) (2010). *Aspectes de terminologia, neologia i traducció*. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia; Universitat de Vic. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 2)

POTRONY, Lluç; ROMANÍ, Joan Maria (cur.) (2011). *Indexació, terminologia i llenguatge jurídic*. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia; Societat Catalana d'Estudis Jurídics. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 3)

Consulteu el web de la SCATERM per a la concreció i actualització de les dates i les informacions. Pel que fa a l'adquisició de les publicacions podeu consultar el portal de Publicacions de l'IEC.

Normes de presentació d'originals

Llengües. Les propostes d'articles enviades han de ser en català o en anglès. Es poden acceptar també originals en espanyol i en francès.

Formats. Els articles s'han d'enviar en un format de qualsevol processador de textos, preferentment MS Word o Open Office. L'arxiu ha d'incloure tot el contingut (títol, autoria, cos de l'article, imatges, taules, bibliografia, annexos, notes, resums i paraules clau) en la distribució prevista.

Resums i paraules clau. Cal incloure un resum de l'article en català i un altre en anglès (com a màxim, de setanta paraules cadascun) i una llista de paraules clau en català i en anglès (com a màxim, cinc paraules per llengua). Si la proposta és en espanyol o en francès també s'ha d'incloure el resum i la llista de paraules clau en la llengua original.

Extensió màxima. L'extensió màxima del document, incloent-hi imatges, resums i bibliografia, no pot excedir els 7.000 mots o les 12 pàgines a un espai i mig.

Gràfics. El material de suport gràfic (taules, gràfics, esquemes, fotografies, figures) inclòs en l'article s'ha de presentar també en arxius independents separats del text, preferentment en format TIFF o JPEG, i amb una resolució mínima de 300 ppp.

Tipus de lletra. Per al cos de l'article i la bibliografia, cal fer servir la lletra Times New Roman de 12 punts. Les citacions textuais, si són breus, van inserides en el text, es componen en regular rodona i entre cometes baixes («»); i, si són llargues, van entrades i es componen en regular rodona de la família Times New Roman d'11 punts. Les notes, si n'hi ha, van en Times New Roman de 10 punts.

Apartats. Els títols dels apartats han d'anar numerats (exemple: 1, 1.1, 1.1.1, 1.1.2...), amb el mateix cos de lletra, en negreta rodona. La primera línia de cada paràgraf ha d'anar entrada.

Interlineat. A un espai i mig, en tots els casos. Els paràgrafs no se separen amb cap interlineat extra. Cal deixar una línia en blanc entre títol i text i dues línies entre text i títol.

Notes. Com a criteri general, no hi ha d'haver notes. Si no es pot evitar, es poden posar un màxim de vuit notes breus al final del text i una única nota que remeti al títol de l'article, per a fer referència a projectes, premis o dedicatòries.

Bibliografia. Les referències bibliogràfiques que hagin de figurar dins el text han d'aparèixer entre parèntesis de la manera següent: (Cognom de l'autor/a, any, p. 000-000).

Al final de l'escrit hi ha d'haver les referències bibliogràfiques completes, ordenades alfabèticament segons els exemples següents:

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). Títol del llibre. Número d'edició. Lloc d'edició: Editorial.

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). «Títol del capítol». A: COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). Títol del llibre. Número d'edició. Lloc d'edició: Editorial, p. 000-000.

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). «Títol de l'article». Títol de la Revista, volum de la revista, número de la revista (tal com s'indica en l'original), p. 000-000.

Títol del diccionari. Número d'edició. Lloc d'edició: Editorial, any.

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). Títol [en línia]. Lloc d'edició: Editorial. [Consulta: dia mes any].

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). Títol [recurs electrònic]. Lloc d'edició: Editorial. 1 disc òptic (CD-ROM).

Abreviatures. Per a la bibliografia, cal unificar les abreviatures amb les formes següents (tant si són en singular com en plural): ed. (editor/a o editors/ores), dir. (director/a o directors/ores), coord. (coordinador/a o coordinadors/ores), p. (pàgina o pàgines).

Sigles. Es recomana reduir al màxim l'ús de sigles en el cos de l'article. Quan n'hi hagi, cal assegurar que la primera vegada que hi surtin ho facin acompanyant la forma lèxica desenvolupada. Si s'usen sigles per a referir-se a fonts bibliogràfiques, cal indicar-ho també en la bibliografia final.

Autoria. El nom complet de l'autor o autora del treball va a la primera pàgina de l'article, amb indicació de l'adscripció institucional. El Consell de Redacció lliurarà una còpia anònima de l'article als avaluadors externs. Quan la tramesa sigui acceptada per a la publicació, els autors hauran de lliurar un currículum breu de presentació i una fotografia de mida carnet en suport digital.

Posa't a punt

Posa't a punt, fer un programa a l'Idec és obrir-te noves oportunitats professionals

Màsters

Lingüística Forense (màster universitari). www.idec.upf.edu/mulinf1

Traducció Científicotècnica. www.idec.upf.edu/mtct1

Traducció Literària i Audiovisual. www.idec.upf.edu/mtlad1

Terminologia (modalitat *online*). www.idec.upf.edu/mtermol1

Programes de postgrau

Traducció als Organismes Internacionals. www.idec.upf.edu/dtoi1

Traducció Biomèdica i en Ciències de la Salut. www.idec.upf.edu/dtbioc1

Traducció Literària (modalitat *online*). www.idec.upf.edu/dtlol1

ÀREES DE FORMACIÓ: Comunicació i Periodisme • Dret • Gestió Cultural i Humanitats • Comunicació i Mitjans Audiovisuals • Política i Societat • Publicitat i Reputació Corporativa • Llenguatge i Traducció • Creativitat en Mitjans Digitals • Salut i Benestar Social • Innovació i Gestió de la Informació

POSA'T A PUNT

Màsters i Programes de postgrau
en Comunicació i Ciències Socials

Universitat Pompeu Fabra. www.idec.upf.edu

